

ACT Wazalendo

KATIBA

TOLEO LA 2024

KATIBA

ALLIANCE FOR CHANGE AND TRANSPARENCY (ACT WAZALENDO)

ACT Wazalendo

**KATIBA YA ALLIANCE FOR CHANGE AND TRANSPARENCY
(ACT WAZALENDO) 2015**

Toleo la 2024

**KATIBA
(TOLEO LA 2024)**

ACT Wazalendo

Toleo hili ni la pili kutolewa tokea Katiba hii ya Alliance for Change and Transparency (ACT Wazalendo), Chama cha Wazalendo kutungwa mwaka 2015.

Toleo hili linajumuisha marekebisho yote yaliyofanywa na kukubaliwa na Mkutano Mkuu wa Chama Taifa uliofanyika Dar es Salaam tarehe 05 hadi 06 Machi, 2024. Pia, marekebisho hayo yanatilia maanani maendeleo ya kisiasa ya Chama chetu na ya Tanzania kwa ujumla yenye lengo la kukiimarisha zaidi ACT Wazalendo.

Vilevile, marekebisho haya yameendelea kutilia maanani na kukidhi matakwa ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Sheria ya Vyama vya Siasa Namba 5 ya mwaka 1992 pamoja na marekebisho yake ya mwaka 2019.

Dar es Salaam
20 Mei, 2024.

(Omar Said Shaaban)
Mwanasheria Mkuu wa Chama

DIBAJI

KWA KUWA tumeamua kupambana dhidi ya rushwa, ufisadi, uzembe na uvivu; tumeamua kuhakikisha kuwa maliasili ya nchi zetu; Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Zanzibar ni mali ya wananchi wote na kwamba lazima itumike kutokomeza umaskini katika nchi zetu na kuleta maendeleo sawia na endelevu ya kiuchumi, kijamii, kiutamaduni na kisiasa;

NA KWA KUWA tumeamua kujenga Chama cha siasa chenye lengo la kuchochea ujenzi wa Taifa la kujitegemea, lisilo na unyonyaji wala ubaguzi wa rangi, dini, kabila, jinsia, maumbile, hali ya kipato na kwa kuzingatia misingi ya haki kwa watu wake wote;

NA KWA KUWA tumeamua kushiriki katika ujenzi wa Umoja wa Afrika ili kuwaenzi waasisi wa ukombozi wa Mwafrika na kujenga Bara lenye sauti yenye nguvu na ushawishi katika jamii ya mataifa ulimwenguni;

NA KWA KUWA tumeamua kupigania Haki, Demokrasia, Utu, Umoja, Uadilifu, Uwajibikaji, na Uzalendo kwa Taifa letu;

NA KWA KUWA kwa nia moja tumeamua kujenga Chama chenye kufuata itikadi na misingi ya Ujamaa wa Kidemokrasia (Democratic Socialism), yenye falsafa ya kuwa Siasa ni Maendeleo;

NA KWA wajibu tulio nao wa kupigania, kujenga, kukuza na kuendeleza demokrasia na utamaduni wa mfumo wa vyama vingi nchini Tanzania;

HIVYO BASI; Sisi Wajumbe wa Mkutano Mkuu wa Taifa wa Chama cha ACT Wazalendo uliofanyika Dar es Salaam leo tarehe 05-06 Machi, 2024, tumepitisha maboresho ya Katiba ya Chama chetu itakayojulikana kama KATIBA YA ALLIANCE FOR CHANGE AND TRANSPARENCY (ACT WAZALENDO) YA MWAKA 2015 TOLEO LA MWAKA 2024.

YALIYOMO

Ib.	Uk.
Tamko la Mwanasheria Mkuu wa Chama	iii
Dibaji.....	iv

SURA YA KWANZA

SEHEMU YA KWANZA

JINA, MAKAO MAKUU, ALAMA, ITIKADI, FALSAFA, MADHUMUNI, MISINGI NA MALENGO
YA CHAMA

SEHEMU YA KWANZA

JINA, MAKAO MAKUU, ALAMA, ITIKADI, FALSAFA, MADHUMUNI

1. Jina la Chama	1
2. Makao Makuu ya Chama.....	1
3. Alama za Chama.....	1
4. Itikadi na Falsafa ya Chama	2
5. Lugha ya Chama	3

SEHEMU YA PILI

MISINGI NA MALENGO YA CHAMA

6. Misingi ya Chama.....	4
7. Malengo na Madhumuni ya Chama.....	4

SURA YA PILI

SEHEMU YA KWANZA

UANACHAMA, HAKI NA WAJIBU WA MWANACHAMA

8. Uanachama.....	6
9. Mwanachama wa ACT Wazalendo.....	7

10. Ada ya Uanachama	7
11. Haki za Mwanachama	7
12. Wajibu wa Mwanachama.....	8
13. Kukoma Uanachama	9
14. Rejesta ya Wanachama	10
15. Ahadi Tano za Mwanachama	11

SURA YA TATU

MUUNDO WA CHAMA, VIKAO NA VIONGOZI

SEHEMU YA KWANZA

NGAZI YA TAWI

16. Muundo wa Chama	12
17. ACT Tawi	13
18. Viongozi Wakuu wa ACT Tawi	13
19. Mkutano Mkuu wa ACT Tawi.....	13
20. Kazi na Wajibu wa Mkutano Mkuu wa ACT Tawi.....	13
21. Kamati ya Uongozi ya ACT Tawi	14
22. Kazi za Kamati ya Uongozi ya ACT Tawi	15
23. Vikao vya Kamati ya Uongozi ya ACT Tawi.....	15
24. Kazi za Mwenyekiti wa ACT Tawi.....	15
25. Kazi za Katibu wa ACT Tawi	16
26. Kazi za Mwekahazina wa ACT Tawi.....	16

SEHEMU YA PILI

NGAZI YA KATA

27. ACT Kata	17
28. Viongozi Wakuu wa ACT Kata	17
29. Mkutano Mkuu wa ACT Kata.....	17
30. Wajumbe wa Mkutano Mkuu wa ACT Kata	17
31. Kazi na Wajibu wa Mkutano Mkuu wa ACT Kata.....	17

32. Kamati ya Uongozi ya ACT Kata	18
33. Wajumbe wa Kamati ya Uongozi ya ACT Kata.....	18
34. Kazi za Kamati ya Uongozi ya ACT Kata.....	18
35. Kazi za Mwenyekiti wa ACT Kata	19
36. Kazi za Katibu wa ACT Kata	20
37. Kazi za Mwekahazina wa ACT Tawi.....	20

SEHEMU YA TATU

NGAZI YA JIMBO

38. ACT Jimbo	21
39. Viongozi wa ACT Jimbo	21
40. Mkutano Mkuu wa ACT Jimbo.....	22
41. Wajumbe wa Mkutano Mkuu wa ACT Jimbo	22
42. Kazi za Mkutano Mkuu wa ACT Jimbo	22
43. Kamati ya Uongozi ya ACT Jimbo	23
44. Viongozi Wakuu wa ACT Jimbo	24
45. Kazi za Mwenyekiti wa ACT Jimbo	24
46. Kazi za Katibu wa ACT Jimbo	25
47. Kazi za Mwekahazina wa ACT Jimbo.....	25
48. Muundo wa ACT Mkoa	26

SEHEMU YA NNE

NGAZI YA MKOA

49. Mkutano Mkuu wa ACT Mkoa	27
50. Kazi za Mkutano Mkuu wa ACT Mkoa	27
51. Kamati ya Uongozi ACT Mkoa	28
52. Kazi za Kamati ya Uongozi ya ACT Mkoa	28
53. Viongozi wa ACT Mkoa na Kazi zao.....	29

SEHEMU YA TANO

WARATIBU WA CHAMA

54. Waratibu wa Chama.....	31
55. Liwali wa Chama wa Eneo	31
56. Kazi za Liwali wa Chama wa Eneo	31
57. Mratibu wa Kanda	32
58. Kazi za Mratibu wa Kanda.....	32

SEHEMU YA SITA

NGAZI YA TAIFA

59. ACT Taifa.....	33
60. Vikao vya ACT Taifa.....	33
61. Mkutano Mkuu wa ACT Taifa	33
62. Halmashauri Kuu Kuongeza au Kurudisha Nyuma Mkutano Mkuu.....	35
63. Wajumbe wa Mkutano Mkuu Taifa	36
64. Kazi za Mkutano Mkuu Taifa	36
65. Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia.....	39
66. Halmashauri Kuu ya ACT Taifa	40
67. Wajumbe wa Halmashauri Kuu	40
68. Kazi na Wajibu wa Halmashauri Kuu.....	42
69. Kuwasimamisha Uongozi na Uanachama	45
70. Kamati Kuu ya Chama	45
71. Kazi za Kamati Kuu	46
72. Kamati ya Uongozi Taifa	48
73. Sekretarieti ya Kamati Kuu	51
74. Kamati za Mashauriano.....	53

SEHEMU YA SABA

VIONGOZI WAKUU

75. Viongozi Wakuu wa Chama	53
-----------------------------------	----

76. Kiongozi wa Chama na Majukumu yake	54
77. Mwenyekiti wa Chama Taifa.....	55
78. Makamu Mwenyekiti Taifa na Kazi zake	56
79. Katibu Mkuu	57
80. Manaibu Katibu Mkuu.....	58
81. Mwanasheria Mkuu wa Chama	59
82. Naibu Mwanasheria Mkuu wa Chama.....	60

SURA YA NNE

KAMATI MAALUM ZA KAMATI KUU, IDARA NA NGOME ZA CHAMA, BODI YA WADHAMINI,
KAMATI ZA MAADILI, NIDHAMU NA UTATUZI WA MIGOGORO, TAASISI NA IDARA ZA
CHAMA

SEHEMU YA KWANZA

KAMATI MAALUMU ZA KAMATI KUU

83. Kamati Maalum za Kamati Kuu	61
84. Kazi na Wajibu wa Kamati Maalum za Kamati Kuu	61
85. Wajumbe wa Kamati Maalum	62

SEHEMU YA PILI

IDARA NA NGOME ZA CHAMA

86. Halmashauri Kuu Kuanzisha Idara	63
87. Ngome za Chama	63

SEHEMU YA TATU

BODI YA WADHAMINI, KAMATI NA TAASISI NYINGINE

88. Bodi ya Wadhamini	64
89. Kamati na Taasisi Nyingine	65

SEHEMU YA NNE

KAMATI ZA MAADILI

90. Kuanzishwa kwa Kamati za Maadili.....	66
91. Rufaa	67
92. Kamati ya Maadili ya Taifa	67
93. Majukumu ya Kamati ya Maadili Taifa	67

SEHEMU YA TANO

NIDHAMU, MAKOSA NA UTATUZI WA MIGOGORO KATIKA CHAMA

94. Maamuzi ya Chama	68
95. Mapendekezo Kutoka Ngazi Moja ya Chama	68
96. Utatuzi wa Migogoro.....	69

SEHEMU YA SITA

KUSITA KWA MWANACHAMA, KUJIUZULU UONGOZI NA KUFUKUZWA UANACHAMA

97. Kuacha au Kuachishwa Uanachama	71
98. Namna ya Kujiuzulu	72
99. Kufukuzwa Uanachama	72

SEHEMU YA SABA

JUMUIYA ZA WABUNGE, WAWAKILISHI NA MADIWANI

100. Jumuiya ya Wabunge, Wawakilishi na Madiwani	73
101. Kiongozi wa Wabunge, Wawakilishi na Madiwani	74

SURA YA TANO

UCHAGUZI NA TARATIBU ZAKE KATIKA CHAMA, ELIMU KWA WANACHAMA

102. Uchaguzi wa Viongozi wa Chama.....	76
103. Wajibu wa Chama Kuelimisha	76

104.	Masharti ya Kuchaguliwa na Kipindi cha Uongozi	77
------	--	----

SURA YA SITA

FEDHA ZA CHAMA, MAPATO NA MALI ZA CHAMA

105.	Fedha, Mapato na Mali za Chama	79
106.	Malipo na Utaratibu wake	80

SURA YA SABA

MENGINEYO

SEHEMU YA KWANZA

MAREKEBISHO YA KATIBA NA KANUNI

107.	Marekebisho ya Katiba	81
108.	Kanuni za Chama	82

SEHEMU YA PILI

KUKAIMU MADARAKA, KUKASIMU MADARAKA, KUVUNJWA KWA CHAMA NA MAMBO MENGINEYO

109.	Kukaimu Madaraka.....	83
110.	Kuvunjwa Chama.....	83
111.	Ofisi Zinazoanzishwa.....	84
112.	Akidi na Uhalali wa Vikao.....	84
113.	Mialiko kwa Wadau, Wataalamu na Watu wengine.....	85
114.	Uwezo wa Kuunda Kamati.....	85
115.	Wajibu wa Kiongozi wa Serikali kwa Tiketi ya Chama.....	86
116.	Mahudhurio ya Kikao cha Chama	86
117.	Kujaza Nafasi Zilizo Wazi	86
118.	Kukasimu Madaraka	87
119.	Uteuzi wa Masuala ya Kijinsia na Makundi Maalum.....	87

SEHEMU YA TATU

TAFSIRI YA MANENO MBALIMBALI NA UFAFANUZI WA BAADHI YA MANENO

120. Ufafanuzi na Tafsiri ya Maneno Mbalimbali..... 88

SEHEMU YA NNE

JINA LA KATIBA, TAREHE YA KUTUMIKA NA UHALALISHAJI WA MAMBO
YALIYOKWISHAKUFANYWA CHINI YA KATIBA HII KABLA YA KUFANYIWA MAREKEBISHO

121. Jina la Katiba na Kuanza Kutumika 91
122. Utekelezaji wa Ibara Mbalimbali..... 91
123. Kuhalalisha Mambo Fulani..... 91
124. Uhalalishwaji wa Kanuni 91
125. Usawazishwaji wa Makosa ya Kiuandishi au Uhamisho wa Ibara Kabla ya
Kuchapwa Katiba 92

SURA YA KWANZA

JINA, MAKAO MAKUU, ALAMA, ITIKADI, FALSAFA, MADHUMUNI, LUGHA, MISINGI NA MALENGO YA CHAMA

SEHEMU YA KWANZA

JINA, MAKAO MAKUU, ALAMA, ITIKADI, FALSAFA, MADHUMUNI NA LUGHA

- Jina la Chama*
1. (1) Jina la Chama litakuwa ni ALLIANCE FOR CHANGE AND TRANSPARENCY ambalo kwa ufupisho litatamkwa kama ACT WAZALENDO.
  - (2) Kwa mujibu wa Katiba hii, maneno ACT na ACT WAZALENDO yanapotajwa, basi ieleweke kuwa ni Chama cha Alliance for Change and Transparency.
- Makao Makuu ya Chama*
2. (1) Makao Makuu ya Chama yatakuwa ni Dar es Salaam.
  - (2) Kutakuwa na ofisi Ndogo ya Makao Makuu Zanzibar.
  - (3) Kutakuwa na ofisi ndogo za Kanda ambazo zitakuwa na Waratibu wa Chama katika maeneo kama itakavyoamuliwa na Halmashauri Kuu ya Taifa.
  - (4) Bila ya kuathiri masharti ya Katiba hii Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza pindi ikiona inafaa kuanzisha ofisi nyingine ndogo ya Makao Makuu katika eneo lolote lile ambalo itaona inafaa.
  - (5) Anuani za ofisi zote hizo, pamoja na Makao Makuu ya Chama zitakuwa kama zitakavyoamuliwa na Halmashauri Kuu.
  - (6) Kanda ni eneo lililotamkwa na Halmashauri Kuu ya Taifa kuwa ni sehemu ambayo inasimamiwa kichama na Mratibu, na inaweza kuwa ni eneo la mkoa mmoja au zaidi.
- Alama za Chama*
3. (1) Alama za Chama zitakuwa ni:-
    - (a) Rangi za chama ambazo ni zambarau na nyeupe.
    - (b) Bendera ya chama ambayo itakuwa ni ya rangi ya zambarau na nyeupe ikiwa na nembo ya chama katikati ya bendera.
    - (c) Nembo ya Chama.
    - (d) Wimbo rasmi wa Chama.
    - (e) Vazi rasmi la Chama.

- (2) Halmashauri Kuu ya Chama itatengeneza kanuni kufafanua muundo na yaliyomo ndani ya nembo ya chama, wimbo rasmi wa Chama na vazi rasmi la chama.
- (3) Halmashauri Kuu itakuwa na uwezo wa kubadili alama za chama kutokana na mahitaji ya wakati.
- Itikadi na Falsafa ya Chama* 4. (1) ACT Wazalendo inaamini katika itikadi ya Ujamaa wa Kidemokrasia (Democratic Socialism) ikiwa na ngao nne zifuatazo:
- (a) Udugu ni hifadhi ya jamii ya asili kwa Afrika, na hivyo kila mtanzania na kila mwafrika ana jukumu la kumsaidia mwenzake anayekabiliwa na tatizo au janga popote alipo bila kutarajia malipo ya aina yoyote.
- (b) Serikali ina haki na wajibu wa kutengeneza sheria na kanuni zenye kulenga kuleta usawa wa kibinadamu na fursa za maendeleo katika jamii. Aidha, Serikali ina haki na wajibu wa kusimamia moja kwa moja sekta nyeti katika jamii zenye maslahi mapana ya kiusalama na kiuchumi kwa nchi. Pamoja na kutambua na kuthamini mchango wa sekta binafsi katika uchumi na maisha ya kijamii kwa ujumla, ACT Wazalendo inaamini kwamba serikali inawajibika kupitia mfumo wa kisheria kuhakikisha kila mwananchi anakuwa na fursa sawa za kujiletea maendeleo na kupata huduma muhimu za kijamii na kwamba serikali ina wajibu wa msingi wa kuwakinga wananchi kupitia mfumo wa sheria dhidi ya athari zitokanazo na soko huria.
- (c) Viongozi na watumishi wa umma wana wajibu wa kuhakikisha kwamba wanaishi na kuenenda katika misingi inayolinda heshima ya ofisi za umma na kwamba hawatamii nafasi zao kwa manufaa yao binafsi na jamaa zao. Ili kuwasaidia na kuwawezesha viongozi na watumishi wa umma kuenenda katika misingi ya maadili, kuna haja ya kuwekewa miiko na maadili maalum ya viongozi; na
- (d) Demokrasia ndiyo msingi wa maendeleo, umoja na maelewano katika jamii ya watu waliostaarabika. Katika hili, ACT Wazalendo inaamini kwamba msingi mama wa demokrasia ni kuhakikisha kuwa wananchi wanakuwa huru na kwamba sauti zao zinasikika na kuzingatiwa katika mipango ya maendeleo ya nchi, aidha, ACT Wazalendo inaamini katika kudumisha utawala wa sheria.

(2) Falsafa ya ACT wazalendo ni **Siasa ni Maendeleo** ikiwa na dhamira ya kurudisha, kuhuisha na kupigania misingi ya utu, usawa na heshima ya binadamu ikiwa ina imani kwamba:

- (a) Binadamu wote ni sawa;
- (b) Kila mtu anastahili heshima;
- (c) Kila raia ana uhuru kamili wa kutoa mawazo yake, kwenda anakotaka na kuamini dini anayotaka na kukutana na watu wengine bila kuvunja sheria;
- (d) Kila mtu ana haki ya kupata kutoka katika jamii hifadhi ya maisha yake na mali yake aliyo nayo kwa mujibu wa sheria;
- (e) Kila mtu ana haki ya kupata malipo ya haki kutokana na kazi yake;
- (f) Raia wote kwa pamoja wanamiliki utajiri wa asili wa nchi hii ukiwa kama dhamana kwa vizazi vyao na vizazi vijavyo; na
- (g) Serikali ina mamlaka na wajibu wa kusimamia njia muhimu za kukuza uchumi.

Lugha rami ya Chama

5. (1) Lugha rasmi ya chama itakuwa ni Kiswahili.
- (2) Bila kuathiri ibara ndogo ya (1) ya ibara hii, lugha ya Kiingereza inaweza kutumika sambamba na lugha ya Kiswahili inapobidi.
- (3) Nyaraka zote muhimu, ikiwemo Katiba hii, zitaandikwa katika lugha ya Kiswahili na pale inapohitajika zinaweza kutafsiriwa katika lugha ya Kiingereza au lugha nyingeneyo ikiwa kwa kufanya hivyo kutasaidia mawasiliano na maelewano zaidi katika kufanikisha shughuli za Chama.
- (4) Chama kinaweza kuweka mazingira yatakayoweza kuwepo kwa mawasiliano mbadala zikiwemo lugha za alama kwa kadri ya mahitaji.

SEHEMU YA PILI

MISINGI NA MALENGO YA CHAMA

- Misingi Chama* ya 6. (1) ACT itaongozwa na Misingi ifuatayo;-
- (a) Uzalendo
  - (b) Usawa
  - (c) Kupinga na Kupiga Vita Ubaguzi
  - (d) Uadilifu
  - (e) Uwazi
  - (f) Uwajibikaji
  - (g) Demokrasia
  - (h) Uhuru wa Mawazo na Matendo
  - (i) Utu
  - (j) Umoja
- (2) Katiba hii ya ACT ipo kwa ajili ya kulinda misingi hii muhimu ya Chama na hivyo ibara yoyote ya Katiba hii ni lazima ilenge katika malengo hayo.
- (3) Misingi hii itafafanuliwa katika nyaraka mbalimbali zitakazotolewa na Chama kwa mujibu wa Katiba hii, miongozo na Kanuni za uendeshaji wa Chama.
- Malengo na Madhumuni ya Chama* 7. Shabaha kuu ya ACT ni kuhakikisha kuwa utajiri wa nchi unatumika kuimarisha zaidi maisha ya watu na kuchochea uwezo wao katika kuchangia na kujenga uchumi shirikishi ambapo kila mtu ana fursa sawa za maendeleo. Ili kufikia shabaha hii, ACT Wazalendo itapambana kuhakikisha inashinda uchaguzi na kuunda serikali ili kutekeleza malengo yafuatayo:-
- (a) Kuhakikisha kwamba serikali inatumia rasilimali zote za nchi kwa ajili ya kuondosha umasikini, ujinga, maradhi, rushwa, na kuleta maendeleo ya nchi kwa ujumla;
  - (b) Kupigania na kulinda Uongozi Bora na Utawala wa Sheria;
  - (c) Kujenga, kukuza na kuendeleza demokrasia, rasilimali za nchi na serikali inayowajibika kwa umma wa Watanzania;
  - (d) Kuhakikisha usawa kwa raia wote, wanaume kwa wanawake bila kujali kabila, rangi, imani za kidini, itikadi, utamaduni ama hadhi ya mtu kiuchumi na kijamii;

- (e) Kuendeleza na kudumisha demokrasia na utamaduni wa mfumo wa vyama vingi vya siasa;
- (f) Kuchochea, kuimarisha na kulinda uzalendo, maadili, uwajibikaji na uwazi kama misingi mikuu katika uongozi wa nchi;
- (g) Kuchochea na kuendeleza mapambano katika kulinda haki za watoto, wanawake na watu wenye ulemavu;
- (h) Kupigania haki na heshima ya wafanyakazi, wakulima, wafugaji na wajasiriamali katika ngazi zote;
- (i) Kudhibiti soko huria ili kuhakikisha kuwa haliathiri haki za utu za wafanyakazi na watu wenye kipato cha chini;
- (j) Kulinda na kuendeleza mazingira bora kwa vizazi vya leo na vijavyo;
- (k) Kuhakikisha kuwa idhini, mikataba na ushirikiano wa kikanda barani Afrika ambavyo Tanzania ni mwanachama kama vile Umoja wa Afrika (AU), Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC) na Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC) vinaendana na misingi mikuu ya kidemokrasia na kuendeleza na kuheshimu usawa na utu wa Afrika;
- (l) Kuhimiza ushirikiano na taasisi au vyama vingine vinavyoamini katika Itikadi yetu au Falsafa, Malengo na madhumuni ya Chama chetu katika Afrika na Duniani kote;
- (m) Kuunga mkono na kusukuma mbele juhudi za kuundwa kwa Shirikisho la Kisiasa la Afrika Mashariki na kupigania Umoja wa Afrika;
- (n) Kuulinda, kuutetea na kuimarisha muungano wa nchi zetu mbili za Tanganyika na Zanzibar katika njia za haki na usawa kwa kila upande; na
- (o) Kulinda, kutetea na kudumisha Mapinduzi ya Zanzibar katika kulitimiza lengo la Mapinduzi hayo na kuhakikisha kwamba Zanzibar kama nchi iliyoungana na Tanganyika inadumu na malengo yake ya kuwatetea wanyonge na kuleta usawa kwa wananchi wote.

SURA YA PILI

UANACHAMA HAKI NA WAJIBU WA MWANACHAMA

SEHEMU YA KWANZA

Uanachama

8. (1) Uanachama wa ACT Wazalendo utakuwa wazi kwa kila mtu mwenye sifa zifuatazo:
  - (a) Awe ni raia wa Tanzania;
  - (b) Awe ana akili timamu na amefika umri wa miaka 18 au zaidi;
  - (c) Awe anakubaliana na falsafa, itikadi, misingi, madhumuni na sera za ACT;
  - (d) Awe na moyo na utayari wa kukitumikia Chama na uzalendo kwa nchi yake;
  - (e) Asiwe mwanachama wa chama kingine cha siasa baada ya kujiunga na ACT;
- (2) Mtu yeyote anayeomba kuwa mwanachama wa ACT Wazalendo:
  - (a) Atasajiliwa kwa mfumo wa kielektroniki na kuorodheshwa kwenye rejesta ya Tawi lililopo katika eneo lake;
  - (b) Mara baada ya kusajiliwa atalipa kiingilio na ada ya uanachama ya angalau mwezi mmoja na kupewa kadi ya uanachama.
- (3) Mtu aliyekataliwa kuwa mwanachama anaweza kuomba tena baada ya kipindi cha miezi sita kupita na akikataliwa mara ya pili, anaweza kukata rufaa kwenye ngazi ya Kata au Jimbo ambalo Tawi lake limo, kama atakataliwa anaweza kukata rufaa kwenye ngazi ya Mkoa kwa uamuzi wa mwisho.
- (4) Mamlaka yote ya kuingiza mwanachama mpya katika Chama yatakuwa chini ya Tawi ambalo mwanachama huyo anaishi au ameomba kuwa mwanachama wa Tawi hilo.
- (5) Bila kuathiri masharti ya ibara ndogo ya (4) hapo juu, kiongozi yeyote wa Chama au Serikali anayetokana na Chama anaweza kumpokea mtu au watu kuwa wanachama wapya pindi atakapokuwa katika mkutano wa hadhara au ziara za ujenzi wa Chama na kuelekeza kuzingatiwa kwa matakwa ya ibara ya 8 (2)(a) na (b).

- Mwanachama wa ACT Wazalendo*
9. Mwanachama wa ACT Wazalendo ni mtu yeyote aliyejiandikisha kuwa mwanachama na akakubalika, kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii kuwa mwanachama halali wa Chama hiki.
- Ada ya Uanachama*
10. (1) Kila mwanachama atawajibika kulipa ada ya uanachama kama itakavyoainishwa kwenye Kanuni za Uendeshaji wa Chama zitakazopitishwa na Halmashauri Kuu ya Taifa ya Chama.
- (2) Bila kuathiri Sheria zinazohusu vyama vya siasa nchini, pamoja na misingi na masharti ya Katiba hii, kila mtu au kundi la watu wanaokubaliana na itikadi, misingi, madhumuni na sera za ACT wanaweza kutoa ada ya kundi la uanachama.
- (3) Kutakuwa na kiingilio kwa kila mwanachama na kundi lolote litakalotaka kujiunga na Chama kama itakavyoainishwa kwenye Kanuni za Uendeshaji wa Chama.
- (4) Utaratibu wa ulipaji wa kiingilio na ada utafafanuliwa katika Kanuni za Uendeshaji wa Chama.
- Haki za Mwanachama*
11. Kila mwanachama wa ACT Wazalendo atakuwa na haki zifuatazo:-
- (a) Kushiriki kwa ukamilifu katika shughuli zote za Chama zinazomhusu
  - (b) Kuhudhuria, kushiriki katika mijadala ya vikao vya Chama na kupiga kura pale anapohusika katika vikao vinavyomhusu ambavyo ni mjumbe.
  - (c) Kuchagua na kuchaguliwa katika uongozi, ujumbe au uwakilishi wa Chama, au Serikali kwa kupitia Chama kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii na Kanuni zilizowekwa.
  - (d) Kuonana na kiongozi yeyote wa Chama kwa kufuata taratibu zilizowekwa.
  - (e) Kujitetea mbele ya chombo chochote cha Chama kinachotaka kumchukulia hatua za kinidhamu, na kuomba kukata rufaa hadi kufikia ngazi ya mwisho ikiwa hataridhishwa na uamuzi uliokwisha tolewa.
  - (f) Kumkosoa kiongozi, mwanachama au mfanyakazi wa Chama kwa kufuata taratibu zilizowekwa.
  - (g) Kuwasilisha pendekezo au maelezo kwenye kikao chochote cha Chama, hadi katika ngazi ya Halmashauri Kuu;
  - (h) Kusikilizwa na kuuliza maswali kuhusu maendeleo na mwenendo wa Chama.

Wajibu wa Mwanachama

12. Kila mwanachama wa ACT atakuwa na wajibu ufuatao:-
- (a) Kuisoma, kuifahamu, kuitetea na kuiheshimu Katiba hii na kuyatekeleza masharti yake yote, ikiwa ni pamoja na Kanuni zitakazotungwa.
  - (b) Kujua, kuikubali, kuulinda na kuitetea Falsafa na Itikadi ya Chama.
  - (c) Kuyafahamu malengo ya Chama, na kuyaunga mkono na kuyatetea.
  - (d) Kukieneza Chama kwa kuwashawishi wananchi kujiunga na Chama kwa kuzieneza sera za Chama kwa uwezo wake wote.
  - (e) Kukiunga mkono Chama kwa kuwapigia kura wanachama waliowekwa na Chama kwa ajili ya kugombea nafasi yoyote katika uchaguzi wa nchi utakaohusisha vyama vingine vya siasa.
  - (f) Kulinda heshima ya Chama kwa kuwa na tabia njema, kutekeleza masharti ya Katiba ya Chama, kutii Kanuni za Chama, kutii Sheria na Sheria ndogo ndogo za Serikali iliyoundwa kihalali na pia, kwa busara, kukosoa utekelezaji mbaya wa Serikali kwa hoja za msingi ili kuendeleza maslahi ya Chama, maslahi yake mwenyewe, maslahi ya raia wote wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.
  - (g) Kuwa mwaminifu kwa Chama na Serikali zilizoundwa kihalali na kwa ridhaa ya wananchi na kuwa tayari kuwatumikia watu kwa juhudi, maarifa na vipaji vyake vyote.
  - (h) Kuhudhuria vikao vya Chama vinavyomhusu na vile alivyoalikwa kwa barua, simu, nukushi, barua pepe, ujumbe wa Afisa wa Chama au njia nyingine inayokubalika kama itakavyoelezwa na Kanuni za Chama.
  - (i) Kuimarisha umoja na kujenga mshikamano baina ya wananchi.
  - (j) Kuwa tayari kupambana na namna yoyote ya uonevu, ukandamizaji, udhalilisha na ubaguzi.
  - (k) Kujielimisha zaidi ili aweze kumudu dhamana zote atakazopewa na Chama au dola ili azitekeleze vyema kwa maslahi ya wanachama na wananchi wote wa Tanzania.
  - (l) Kulinda, kupigania haki za kijamii na kutetea haki za binadamu nchini kwa mtu yeyote au mahali popote duniani pale anapoonewa, kudhalilishwa au kudhulumiwa.
  - (m) Kutumia uhuru na haki zake bila kuingilia uhuru na haki

- (n) za wenzake na kuheshimu maoni ya wengine.
- (n) Kushirikiana na serikali halali ya nchi na kujitolea muhanga nafasi yake pale adui wa nje anapoivamia au kuhujumu nchi yetu kwa uhasama, ubabe na matumizi ya nguvu yanayoweza kuleta madhara kwa wananchi na nchi.
- (o) Kushiriki kikamilifu katika kuzuia na kukilinda Chama kutokana na maadui wa ndani au wa nje wanaokusudia kukihujumu, kukigawa, kukidhoofisha au kuhatarisha uhai wa Chama.
- (p) Kuwa mfano na sura ya ACT kwa kufanya kazi kwa bidii, weledi na umakini.
- (q) Kulipa ada na kuchangia mchango wowote kwa kazi maalum zilizokubaliwa na Halmashauri Kuu au na ngazi nyingine za Chama kama itakavyokuwa imeamuliwa na vikao vya Chama.

*Kukoma
Uanachama*

13. (1) Mwanachama atakoma kuwa mwanachama ikiwa:
  - (a) Atajiuzulu mwenyewe kwa hiari yake kwa kuandika barua kwa Katibu wa ngazi yake au Katibu Mkuu kwa kueleza uamuzi wake wa kuacha kuwa mwanachama.
  - (b) Atajiunga na chama kingine cha siasa.
  - (c) Atafukuzwa uanachama kwa mujibu wa Katiba na Kanuni zilizowekwa.
  - (d) Atapoteza sifa za uanachama kama zilivyoainishwa katika Katiba hii.
  - (e) Amefariki.
- (2) Mwanachama anaweza kusimamishwa uanachama ili kupisha uchunguzi utakaofanywa na Kamati ya Maadili katika ngazi husika kuhusu mwenendo wake.
- (3) Mwanachama anaweza kufukuzwa kwenye Chama kwa sababu zinazotokana na mwenendo usiofaa kwa mujibu wa masharti ya Kanuni na Katiba hii, na mara baada ya kufukuzwa, uanachama wake utakoma.
- (4) Pamoja na sababu nyingine kama zilivyoielezwa katika Katiba hii na Kanuni zitakazotungwa na Halmashauri Kuu, mwanachama yeyote ambaye atasaidia, kushawishi, kujiunga, kutoa tamko la kuunga mkono chama kingine au mgombea wa chama kingine kinyume na msimamo rasmi wa Chama au wakati Chama kimeweka mgombea kwenye uchaguzi wowote kwa mujibu wa Sheria ya nchi atakuwa amepoteza uanachama wa ACT.

- (5) Hakuna mwanachama atakayesimamishwa au kufukuzwa uanachama hadi pale ambapo masharti yaliyoainishwa katika Katiba hii na Kanuni za Uendeshaji wa Chama yatakapokuwa yamefuatwa.
- (6) Uamuzi wa kumsimamisha uanachama ama kumfukuza mwanachama yeyote hautakuwa na nguvu hadi pale uamuzi huo utakapokuwa umewasilishwa kwa mwanachama husika kwa maandishi.
- (7) Bila kuathiri ibara ndogo ya (6) ya ibara hii, mwanachama ambaye atakataa kupokea taarifa ya maandishi juu ya uamuzi wa kusimamishwa au kufukuzwa uanachama uliochukuliwa dhidi yake, atahesabika kwamba ameshawasilishiwa taarifa hiyo kwa mujibu wa ibara ndogo ya (6) na uamuzi wa kumsimamisha au kumfukuza uanachama utakuwa na nguvu.
- (8) Kila mtu ambaye amekoma kuwa mwanachama atalazimika kurudisha mali za Chama zilizo chini yake ikiwa ni pamoja na kadi ya uanachama.
- (9) Mwanachama aliyefukuzwa uanachama kwa mujibu wa Katiba hii hatarudishiwa ada, michango na mali nyingine ambazo atakuwa amechangia alipokuwa mwanachama.
- (10) Pale mwanachama atakapokuwa amepoteza uanachama wake kwa mujibu wa Katiba hii anaweza kuomba tena uanachama baada ya miezi sita.
- (11) Mwanachama aliyenjejiuzulu kama ilivyoainishwa katika ibara ya 13(1)(a) hapo juu, atahesabika kuwa amekoma kuwa mwanachama kuanzia tarehe ya barua yake ya kujiuzulu.

*Rejesta ya
Wanachama*

14. (1) Kutakuwa na Rejesta ya wanachama wote katika kila Tawi, Kata na kila Jimbo la Uchaguzi.
- (2) Katibu wa Chama wa Ngazi zilizotajwa chini ya Ibara ndogo ya (1) ya Ibara hii atakuwa na wajibu wa kuhuisha rejesta hii kila baada ya miezi sita na atatuma orodha ya wanachama waliopoteza sifa kwa ngazi ya juu inayofuata.
- (3) Sekretarieti ya Chama Makao Makuu itakuwa na wajibu wa kutunza rejesta ya wanachama wote kwa nchi nzima.

*Ahadi tano za
Mwanachama*

15. Kila mwanachama wa ACT Wazalendo atatoa ahadi tano zifuatazo kwa utaratibu ambao utawekwa na Halmashauri Kuu ya Chama Taifa;-
- (a) Nitapambana dhidi ya dhulma, fitina, unafiki uongo, rushwa na ufisadi kwa uwezo wangu wote;
  - (b) Nitapambana dhidi ya umasikini na nitasimamia utajiri wa nchi yangu kwa faida ya wote;
  - (c) Nitashiriki kujenga Taifa lenye kujitegemea, lisilo na unyonyaji, ubaguzi na lenye misingi ya Haki;
  - (d) Nitashiriki kujenga Umoja wa Afrika; na
  - (e) Nitapigania kuwepo kwa Demokrasia ndani na nje ya Chama changu.

SURA YA TATU

MUUNDO WA CHAMA, VIKAO NA VIONGOZI

- Muundo wa Chama*   wa   16. (1) Ili kuwa karibu na wanachama, muundo wa Chama utakuwa na ngazi zifuatazo:-
- (a) Ngazi ya ACT Tawi
  - (b) Ngazi ya ACT Kata kwa Tanzania Bara
  - (c) Ngazi ya ACT Jimbo
  - (d) Ngazi ya ACT Mkoa
  - (e) Ngazi ya ACT Taifa
- (2) Mbali na Muundo wa Chama ulioainishwa katika Ibara ndogo ya (1) ya ibara ya 16 ya Katiba hii, kutakuwa na Muundo wa Kanda kama itakavyoamuliwa na Halmashauri Kuu ya Chama Taifa.
- (3) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza, ikiona inafaa, kuongeza au kupunguza ngazi yoyote ile kwa eneo lolote lile kwa Tanzania nzima au kwa Tanzania Bara pekee au Zanzibar pekee.
- (4) Uundwaji wa ngazi moja ya Chama utafanyika baada ya kuwa na muundo na uongozi katika ngazi za chini kwa angalau asilimia 40 kwa mfano kwamba, ili kuunda ngazi ya Kata ni lazima kuwe na angalau asilimia 40 ya matawi yenye uongozi katika Kata husika.
- (5) Kwa kuzingatia Ibara ndogo ya (1) hapo juu, ngazi ya juu ya Chama itateua Kamati ya muda itakayokuwa na wajibu wa kuratibu shughuli za Chama na kuwaunganisha wanachama katika eneo lisilo na uongozi wa kikatiba kwenye ngazi ya chini mpaka wanapofikia uwezo wa kuwa na uongozi kwa mujibu wa Katiba hii.
- (6) Ngazi ya Chama ya Taifa itakuwa ni mkaguzi wa ngazi za Chama zilizoko chini yake, na kwa mpangilio huo huo kila ngazi iliyoko juu itakuwa ni mkaguzi wa Chama kwa ngazi zilizoko chini yake.

SEHEMU YA KWANZA

NGAZI YA TAWI

- ACT Tawi* 17. Tawi linaweza kuanzishwa mahali popote pale ambapo patakuwa na wanachama walio hai wasiopungua hamsini, kwa Zanzibar na ishirini kwa Tanzania Bara ila ijulikane kwamba pale inapokuwa katika Tawi hilo wanachama wake wanazidi mia nne kwa Zanzibar au mia moja kwa Tanzania Bara, basi Kamati ya Uongozi ya Jimbo kwa Zanzibar au Kamati ya Uongozi ya Kata kwa Tanzania Bara inaweza, ikiona inafaa na kwa maslahi ya Chama, kuidhinisha kwa maandishi kuanzishwa kwa Tawi jingine katika eneo hilo.
- Isipokuwa kwamba, ikiwa uamuzi wa kuanzisha Tawi jipya chini ya Ibara hii utafikiwa chini ya miezi sita kuelekea uchaguzi mkuu, utatakiwa kuwasilishwa kwa Katibu Mkuu wa Chama ndani ya siku 7 (saba) kuanzia tarehe ya uamuzi kwa ajili ya kuridhiwa.
- Viongozi Wakuu wa ACT Tawi* 18. Kila Tawi litakuwa na viongozi wafuatao:-
(a) Mwenyekiti wa ACT Tawi;
(b) Katibu wa ACT Tawi
- Mkutano Mkuu wa ACT Tawi* 19. (1) Kutakuwa na Mkutano Mkuu wa Tawi ambao utakutana katika vikao vyake vya kawaida mara moja kila baada ya miezi sita, na kwamba Kamati ya Uongozi ya Tawi inaweza ikiona ni muhimu na pana dharura ya kutosha kwa kuita Mkutano Mkuu, basi Kamati ya Uongozi ya Tawi itaitisha Mkutano Mkuu huo.
- (2) Wajumbe wa Mkutano Mkuu wa Tawi watakuwa ni Viongozi wote pamoja na wanachama wote wa Chama waliopo katika Tawi hilo.
- Kazi na wajibu wa Mkutano Mkuu wa ACT Tawi* 20. Kazi na Wajibu wa Mkutano Mkuu wa Tawi zitakuwa kama ifuatavyo:-
(a) Kuchagua viongozi wa Tawi waliotajwa katika Ibara ya 21(1)(a), (b) na (h) isipokuwa;
i. Viongozi wa Ngome zote za Chama ambao wanachaguliwa kwa mujibu wa taratibu na Kanuni za Ngome hizo.
ii. Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi, Wabunge, Madiwani pamoja na Wabunge na Wawakilishi na Madiwani wa Viti Maalum ambao utaratibu wao wa kuchaguliwa umeelezwa katika kanuni za uchaguzi zilizotungwa kwa ajili hiyo.

- (b) Kupiga kura ya maoni na kufanya uteuzi wa mwisho wa wagombea katika uchaguzi wa Serikali za Mitaa, Vijiji na Vitongoji;
- (c) Kujadili taarifa ya Kamati ya Uongozi ya Tawi na kutoa maamuzi au maelekezo ya utekelezaji;
- (d) Kupokea maamuzi na maagizo ya vikao vya juu vya Chama na kutoa maelekezo kwa Kamati ya Uongozi ya Tawi kwa utekelezaji;
- (e) Kujadili utekelezaji wa itikadi, falsafa, sera na mipango ya Chama inayohusu masuala ya jamii katika eneo la kijiji, mtaa iliyomo katika Tawi hilo;
- (f) Kutoa mwongozo kwa wawakilishi wa Chama walio kwenye Serikali ya Kijiji au Kamati ya Mtaa;
- (g) Kujadili na kuzingatia taarifa za utendaji wa Ngome za Vijana, Wanawake na Wazee katika Tawi na kutoa maelekezo; na
- (h) Kuidhinisha programu za Chama katika eneo lao

Kamati ya Uongozi ya ACT Tawi

21. (1) Kutakuwa na Kamati ya Uongozi ya ACT Tawi itakayokuwa na Viongozi wafuatao:
- (a) Mwenyekiti;
  - (b) Katibu;
  - (c) Mweka Hazina;
  - (d) Katibu wa Mawasiliano na Uenezi;
  - (e) Katibu wa Mipango na Chaguzi;
  - (f) Wenyeviti wa Ngome wa ACT Vijana, Wanawake na Wazee;
  - (g) Makatibu wa Ngome wa ACT Vijana, Wanawake na Wazee;
  - (h) Wajumbe wanne, wawili wanaume na wawili wanawake watakoingia katika Kamati ya Uongozi ambao watachaguliwa na Mkutano Mkuu wa Tawi;
  - (i) Mwakilishi, Mbunge, Diwani na Viongozi wa Serikali za Mtaa, Vijiji na Vitongoji wanaotokana na Chama cha ACT ambao wanaishi katika Tawi hilo;
  - (j) Maliwali wawili wa maeneo katika Tawi ambao watachaguliwa na Kamati ya Uongozi ya Tawi mmoja wao akiwa ni mwanamke.
- (2) Pale ambapo Mwenyekiti wa Kijiji, au Mtaa anayetokana na Chama, au kuna Mwakilishi wa Wenyeviti au Wajumbe wa Serikali za Mitaa au Vijiji anaishi katika Tawi hilo, basi naye kwa nafasi hiyo atakuwa ni mjumbe wa Kamati ya Uongozi.

*Kazi za Kamati
ya Uongozi wa
ACT Tawi*

22. Kazi za Kamati ya Uongozi ya Tawi zitakuwa zifuatavyo:-
- (a) Kuendesha shughuli za kila siku za Chama katika Tawi;
  - (b) Kuandaa Mkutano Mkuu wa Tawi na ajenda zake;
  - (c) Kuthibitisha uteuzi wa Katibu Mwenezi, Katibu wa Mipango na Uchaguzi, na Mwekahazina wa Tawi utakaowasilishwa na Mwenyekiti;
  - (d) Kuhamasisha wananchi kujiunga na Chama kwa kueneza itikadi, falsafa, sera na madhumuni ya Chama;
  - (e) Kuendesha na kusimamia Kampeni za Uchaguzi wa wagombea wa Chama katika uchaguzi wa Kiserikali;
  - (f) Kusimamia na kuweka kumbukumbu za mali, mapato na matumizi ya Tawi husika;
  - (g) Kusimamia utekelezaji na uzingatiaji wa maadili ya Chama;
  - (h) Kuhakikisha Chama kinashinda kwenye uchaguzi wowote ule unaohusika na kinapata kura nyingi za Mwenyekiti wa kijiji/kitongoji/mtaa, Ubunge, Uwakilishi na Urais katika ngazi ya Tawi husika;
  - (i) Kutekeleza maamuzi ya Mkutano Mkuu wa Tawi na ngazi za juu za Chama;
  - (j) Kuweka kumbukumbu sahihi za wanachama katika rejesta ya wanachama; na
  - (k) Kuandaa taarifa mbalimbali za Chama katika Tawi na kuziwasilisha kwenye ngazi za juu kwa mujibu wa Kanuni za Chama.

*Vikao vya
Kamati ya
Uongozi*

23. Kamati ya Uongozi ya Tawi itakutana angalau mara moja kwa kila mwezi, lakini wanaweza kukutana wakati wowote watakaoupanga na kukubaliana wakiona kuna haja ya kufanya hivyo.

*Kazi za
Mwenyekiti
ACT Tawi*

24. Kazi za Mwenyekiti wa Tawi zitakuwa kama ifuatavyo:-
- (a) Atakuwa Mwenyekiti wa mikutano na vikao vyote vya Tawi;
  - (b) Atakuwa msemaji mkuu wa Chama katika Tawi;
  - (c) Atakuwa ndiye mhamasishaji mkuu wa siasa ya chama katika eneo lake;
  - (d) Katika Vikao au Mikutano anayoongoza, zaidi ya kuwa na kura yake ya kawaida, atakuwa pia na kura ya uamuzi endapo kura za wajumbe wanaoafiki na wasioafiki zitalingana; na
  - (e) Atahakikisha kuwa Chama kinashinda ngazi ya Tawi katika uchaguzi wa serikali za mitaa au uchaguzi wowote ulioidhinishwa na Chama;
  - (f) Atapendekeza kwa Kamati ya Uongozi Tawi majina ya wanachama watakaoshika nafasi ya Katibu wa Mipango na Uchaguzi, Mwenezi na Mweka Hazina Tawi kwa uteuzi.

Kazi za Katibu wa Tawi

25. Kazi za Katibu wa Tawi zitakuwa kama ifuatayo:-

- (a) Atakuwa Katibu wa mikutano na vikao vyote vya Tawi;
- (b) Atawajibika kuandaa na kutoa taarifa ya kila mwezi kuhusu utendaji wa shughuli za Chama katika Tawi;
- (c) Atakuwa Mtendaji Mkuu wa Tawi;
- (d) Atakuwa Mdhhibiti Mkuu wa mali za Chama katika Tawi;
- (e) Atatunza nyaraka za Chama, rejesta ya wanachama wote waliopo katika Tawi lake;
- (f) Ataitisha vikao vya Kamati ya Uongozi ya Tawi na Mkutano Mkuu kwa maelekezo ya Kamati ya Uongozi;
- (g) Atakuwa ndiye mwajibikaji mkuu wa masuala yote yanayohusu fedha na mali za Chama katika eneo lake; na
- (h) Kuhakikisha kuwa Chama kinashinda katika uchaguzi wa kiserikali au uchaguzi mwingine wowote ulioidhinishwa na Chama.

Kazi za Mweka Hazina wa ACT Tawi

26. Kazi za Mweka Hazina wa Tawi zitakuwa kama ifuatavyo:-

- (a) Kwa niaba ya Katibu wa Tawi, atatunza mali na fedha za Chama na madaftari ya mahesabu yote ya fedha na ya mali za Chama na kuyaweka tayari kwa ukaguzi wa ndani ya Chama wakati wote;
- (b) Kuandaa mapendekezo ya bajeti ya mapato na matumizi ya kila mwaka ya Chama katika Tawi;
- (c) Kuandaa taarifa za fedha kwa ajili ya vikao vya Chama vya ngazi ya Tawi na ngazi za juu;
- (d) Kubuni miradi ya uchumi katika Tawi na kuwasilisha mapendekezo yake katika vikao vya Chama vya ngazi ya Tawi na ngazi za juu;
- (e) Kukusanya mapato ya Chama katika Tawi na kufanya malipo yote yatakayoidhinishwa kwa mujibu wa Kanuni za fedha na taratibu nyingine za Chama kama zilivyowekwa katika Kanuni zitakazotungwa na Kamati Kuu ya Taifa na kuidhinishwa na Halmashauri Kuu ya Taifa.

SEHEMU YA PILI

NGAZI YA KATA

- ACT Kata*
27. (1) Kutakuwana ngazi ya Kata ya Chama kwa upande wa Tanzania Bara, pale ambapo kiutawala kwa mujibu wa sheria za Serikali za Mitaa za Jamhuri ya Muungano wa Tanzania pameanzishwa Kata.
- (2) Ngazi ya Kata kwa shughuli za Chama itatumika kwa Tanzania Bara tu.
- (3) Kutakuwa na vikao vifuatavyo katika kila Kata
- (a) Mkutano Mkuu wa Kata; na
- (b) Kamati ya Uongozi ya Kata
- Viongozi Wakuu wa ACT Kata*
28. Viongozi wakuu wa ACT Kata watakuwa wafuatao:-
- (a) Mwenyekiti wa ACT Kata;
- (b) Katibu wa ACT Kata
- Mkutano Mkuu wa ACT Kata*
29. Kutakuwa na Mkutano Mkuu wa ACT Kata ambao utakutana mara mbili (2) kwa mwaka. Pale itapotokea dharura unaweza kuitishwa wakati wowote ule na Kamati ya Uongozi ya ACT Kata.
- Wajumbe wa Mkutano Mkuu wa ACT Kata*
30. Wajumbe wa Mkutano mkuu wa ACT Kata watakuwa ifuatavyo:-
- (a) Wajumbe wa Kamati ya Uongozi ya Kata
- (b) Wajumbe wa kuchaguliwa wa Kamati za Uongozi za Matawi kwenye Kata
- (c) Diwani, Diwani wa Viti Maalum, Mbunge, Mbunge wa Viti Maalum, anayeishi katika Kata husika;
- (d) Wenyeviti wa Serikali za Vijiji na Mitaa wanaotokana na Chama kwenye Kata;
- Kazi na Wajibu wa Mkutano Mkuu wa ACT Kata*
31. Kazi na Wajibu wa Mkutano Mkuu wa ACT Kata utakuwa ufuatao:-
- (a) Kuchagua viongozi wa ACT Kata waliotajwa kwenye Ibara ya 33(a), (b) na (g) ya Katiba hii isipokuwa viongozi wa Ngome ambao watachaguliwa kwa mujibu wa miongozo ya Ngome zao;

- (b) Kufanya uteuzi wa mwisho wa wagombea Udiwani katika Kata husika kwa mujibu wa taratibu zitakazowekwa na Kanuni na Miongozo ya Chama;
- (c) Kujadili taarifa za Kamati ya Uongozi ya Kata na kutoa maamuzi au maelekezo kwa utekelezaji;
- (d) Kupokea maamuzi na maagizo ya vikao vya juu na kutoa maelekezo ya utekelezaji kwa Kamati ya Uongozi;
- (e) Kuzingatia, kujadili na kuweka miongozo ya utekelezaji wa Falsafa, Itikadi, Misingi na Sera za Chama katika Kata;
- (f) Kujadili na kutoa mapendekezo kwa ngazi za juu kuhusu masuala ya kisiasa, kiuchumi na kijamii yanavyojitokeza katika Kata, ambayo yanahitaji hatua za kichama ngazi za juu;
- (g) Kuidhinisha Programu ya Chama katika Kata;
- (h) Kujadili taarifa za utendaji wa Ngome za Vijana, Wanawake na Wazee katika Kata.

Kamati ya Uongozi ya ACT Kata

32. Kutakuwa na Kamati ya Uongozi ya ACT Kata itakayokutana angalau mara moja kwa kila mwezi, isipokuwa pale itakapotokea haja ya dharura na ya ulazima itaweza kukutana wakati wowote ikiwa Mwenyekiti wa Kata kwa kushauriana na Katibu wa Kata ataamua hivyo.

Wajumbe wa Kamati ya Uongozi ya ACT Kata

33. Wajumbe wa Kamati ya Uongozi ya ACT Kata watakuwa wafuatao:-

- (a) Mwenyekiti wa ACT Kata;
- (b) Katibu wa ACT Kata;
- (c) Katibu Mwenezi wa ACT Kata;
- (d) Katibu wa Mipango na Chaguzi wa ACT Kata;
- (e) Mweka Hazina wa ACT Kata;
- (f) Wenyeviti wa Ngome za Vijana, Wanawake na Wazee ngazi ya ACT Kata;
- (g) Wajumbe wanne wa kuchaguliwa na Mkutano Mkuu wa ACT Kata;
- (h) Diwani wa kuchaguliwa na wa viti maalum wanaotokana na Chama kwenye Kata husika;
- (i) Wawakilishi watatu (angalau mmoja awe mwanamke kama yupo) wa wenyeviti wa Mitaa, Vijiji na Vitongoji na wajumbe wa serikali na kamati za Vijiji/Mtaa.

Kazi za Kamati ya Uongozi ya ACT Kata

34. Kazi za Kamati ya Uongozi ya ACT Kata zitakuwa zifuatazo:-

- (a) Kupokea na kujadili majina ya wagombea wa Chama katika uchaguzi wa Madiwani na kupeleka kwa Mkutano Mkuu wa Kata kufanyiwa uteuzi;
- (b) Kuandaa Mkutano Mkuu wa ACT Kata na ajenda zake;

- (c) Kuthibitisha uteuzi wa Katibu Mwenezi, Katibu wa Mipango na Uchaguzi, na Mwekahazina wa Kata utakaowasilishwa na Mwenyekiti;
- (d) Kuandaa mikakati na kusimamia uendeshaji wa shughuli za Chama katika ACT Kata;
- (e) Kusimamia uchaguzi wa viongozi wa Chama katika matawi;
- (f) Kuandaa mikakati na kusimamia kampeni za wagombea wa Chama katika chaguzi za kiserikali ndani ya Kata;
- (g) Kuhamasisha wananchi kujiunga na Chama kwa kueneza Falsafa, Itikadi, Misingi na Sera za Chama;
- (h) Kutekeleza maamuzi ya vikao vya juu vya Chama;
- (i) Kuweka kumbukumbu sahihi za Uanachama katika rejesta ya wanachama kwa mujibu wa Katiba hii na Kanuni za Chama;
- (j) Kuandaa taarifa mbalimbali za Chama za ACT Kata na kuziwasilisha kwenye ngazi ya ACT Jimbo kwa mujibu wa Kanuni za Chama;
- (k) Kuhifadhi kumbukumbu za vikao na nyaraka nyingine za mawasiliano katika Chama;
- (l) Kufuatilia utendaji kazi wa viongozi wa kiserikali katika Kata waliotokana na Chama na kutoa ushauri au maelekezo kwa kadri inavyowezekana;
- (m) Kusimamia na kuweka kumbukumbu za mali, mapato na matumizi ya ACT Kata;
- (n) Kufuatilia utendaji na utekelezaji wa maelekezo ya Chama kwa wawakilishi wa Chama katika mabaraza ya Serikali za Mitaa;
- (o) Kutoa msaada kila inapobidi kwa Viongozi na wawakilishi wa Chama katika mabaraza ya Serikali za Mitaa;
- (p) Kutayarisha na kusimamia programu za Chama katika ngazi husika;
- (q) Kusimamia utekelezaji na uzingatiaji wa maadili ya Chama katika ngazi husika;
- (r) Kusimamia utendaji wa Ngome za Vijana, Wanawake na Wazee katika ACT Kata.

Kazi za Mwenyekiti wa ACT Kata

35. Kazi za Mwenyekiti wa Kata zitakuwa zifuatazo:-

- (a) Atakuwa na madaraka ya kuangalia mambo yote ya Chama katika Kata yake;
- (b) Atakuwa Mwenyekiti wa Mkutano Mkuu wa Chama wa ACT Kata na Kamati ya Uongozi ya ACT Kata;
- (c) Katika Mikutano anayoiongoza, zaidi ya kuwa na kura yake ya kawaida, Mwenyekiti wa Chama wa ACT Kata pia atakuwa na kura ya uamuzi endapo kura za wajumbe wanaoafiki na wasioafiki zitalingana;

- (d) Atakuwa msemaji na mhamasishaji mkuu wa Chama katika Kata;
- (e) Atahakikisha Chama kinashinda uchaguzi wa Udiwani na kupata kura nyingi za Urais na Ubunge katika Kata yake;
- (f) Kupendekeza kwa Kamati ya uongozi ya Kata majina ya wanachama watakaoshika nafasi ya Katibu wa Mipango na Uchaguzi Kata, Mwenezi Kata, na Mweka Hazina Kata.

*Kazi za Katibu
wa ACT Kata*

36. Kazi za Katibu wa ACT Kata zitakuwa zifuatazo:-

- (a) Atakuwa Katibu wa vikao vyote vya kikatiba vya Chama katika ACT Kata;
- (b) Atakuwa ndiye Mtendaji Mkuu wa Chama katika Kata;
- (c) Atakuwa ndiye Mkuu wa mipango ya Chama katika Kata;
- (d) Atatunza orodha ya Matawi pamoja na wanachama waliopo kwa kila Tawi lilioko katika Kata yake;
- (e) Atatunza kumbukumbu za mali za Chama zisizohamishika na zinazohamishika zilizopo katika au chini ya ofisi ya Chama ya Kata hiyo;
- (f) Atawajibika na kutoa taarifa za kila mwezi kuhusu utendaji wa shughuli za Chama katika Kata kwa ngazi ya ACT Jimbo;
- (g) Atakuwa ndiye mdhibiti Mkuu wa mali za Chama katika Kata;
- (h) Atawajibika kuandaa na kuitisha mikutano yote ya vikao halali vya Chama vya Kata kwa maelekezo ya Kamati ya Uongozi na kwa kushauriana na Mwenyekiti wake wa Kata;
- (i) Atafuatilia na kuratibu masuala ya usalama wa Chama katika Kata yake;
- (j) Atahakikisha Chama kinashinda ngazi zote za Udiwani na kupata kura nyingi za Urais, Ubunge na Uwakilishi;
- (k) Atafanya kazi yoyote itakayokuwa imetajwa pengine popote katika Katiba hii.

*Kazi za
Mweka Hazina
wa ACT Kata*

37. Kazi ya Mwekahazina wa ACT Kata zitakuwa zifuatazo:-

- (a) Kutunza mali, fedha za Chama na vitabu vya mahesabu yote ya fedha katika Kata na kuyaweka tayari kwa ajili ya ukaguzi wa ndani ya Chama wakati wote;
- (b) Kuandaa mapendekezo ya bajeti ya mapato na matumizi ya kila mwaka ya Chama katika Kata;
- (c) Kuandaa taarifa za fedha kwa ajili ya vikao vya Chama vya ngazi ya Kata na ngazi ya juu;
- (d) Kubuni miradi ya uchumi katika Kata na kuwasilisha mapendekezo yake katika vikao vya Chama vya ngazi ya ACT Kata na ngazi za juu;

- (e) Kukusanya mapato ya Chama na kufanya malipo yote katika Kata yatakayoidhinishwa kwa mujibu wa Kanuni za fedha na taratibu nyingine za chama kama zitakavotungwa na Kamati Kuu ya Taifa na kuidhinishwa na Halmashauri Kuu ya Taifa;
- (f) Kufuatilia ukusanyaji wa mapato yote katika Matawi yaliyomo katika ACT Kata.

SEHEMU YA TATU

NGAZI YA JIMBO

ACT Jimbo

38. (1) Kwa mujibu wa Katiba hii jimbo ni eneo la Uchaguzi kama lilivyotangazwa na Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar au Tume ya Uchaguzi ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kumchagua Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi au Mbunge.

(2) Bila ya kuathiri masharti ya Ibara ndogo ya (1), pale ambapo Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar au Tume Huru ya Taifa ya Uchaguzi imetangaza mabadiliko ya majimbo ya Uchaguzi na kuathiri uongozi wa majimbo wa ACT Wazalendo, Sekretarieti ya Chama ikiona inafaa, inaweza kuagiza Idara inayohusika na Uchaguzi kuitisha upya Uchaguzi wa ndani ya Chama kwenye majimbo kwa mujibu wa Tangazo la Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar au Tume Huru ya Taifa ya Uchaguzi.

(3) ACT Jimbo itakuwa na Vikao vifuatavyo:-

- (a) Mkutano Mkuu wa ACT Jimbo
- (b) Kamati ya Uongozi ya ACT Jimbo.

Viongozi wa ACT Jimbo

39. Kutakuwa na Viongozi wafuatao katika ACT Jimbo:

- (a) Mwenyekiti wa ACT Jimbo;
- (b) Katibu wa ACT Jimbo;
- (c) Katibu wa Mawasiliano na Uenezi wa ACT Jimbo;
- (d) Mweka Hazina wa ACT Jimbo;
- (e) Katibu Mipango na Chaguzi ACT Jimbo;
- (f) Wenyeviti wa Ngome katika ACT Jimbo;
- (g) Makatibu wa Ngome katika ACT Jimba; na
- (h) Wajumbe wanne wa kuchaguliwa wa Kamati ya Uongozi ACT Jimbo wataochaguliwa na Mkutano Mkuu wa ACT Jimbo, wanaume wawili na wanawake wawili;

- (i) Wabunge na Wawakilishi waishio katika Jimbo hilo wanaotokana na Chama.

Mkutano Mkuu wa Jimbo

40. (1) Kutakuwa na Mkutano Mkuu wa Jimbo ambao utakutana katika vikao vya kawaida mara mbili kwa mwaka.

(2) Kamati ya Uongozi ya Jimbo inaweza ikiona kuna umuhimu huo kuitisha Mkutano Mkuu wa dharura wakati wowote ule.

Wajumbe wa Mkutano Mkuu ACT Jimbo

41. Wajumbe wa Mkutano Mkuu wa ACT Jimbo watakuwa wafuatao:-

- (a) Wajumbe wa Kamati ya Uongozi ya ACT Jimbo;
- (b) Wajumbe wa kuchaguliwa wa Kamati za Uongozi za Kata kwa Bara na Matawi kwa Zanzibar katika Jimbo;
- (c) Madiwani na Madiwani Viti Maalum wanaotokana na Chama katika Jimbo;
- (d) Wabunge, Wawakilishi, Wabunge na Wawakilishi wa Viti Maalum wanaoishi katika jimbo hilo wanaotokana na Chama;
- (e) Wajumbe wawili; mmoja akiwa ni mwanamke, waliochaguliwa na Mkutano Mkuu wa Kata/Tawi;
- (f) Wajumbe wa Halmashauri Kuu wanaoishi katika Jimbo husika.

Kazi za Mkutano Mkuu wa ACT Jimbo

42. Kazi za Mkutano Mkuu wa ACT Jimbo zitakuwa zifuatazo:-

- (a) Kuchagua Viongozi wote wa ACT Jimbo waliotajwa katika ibara ya 43(2)(a), (b) na (h) isipokuwa:-
  - i. Katibu wa ACT Jimbo ambaye atapigiwa kura kwa kupendekezwa kwa Sekretarieti ya Kamati Kuu ambayo ndio itafanya uteuzi wa mwisho.
  - ii. Viongozi wa Ngome zote za Chama ambao watateuliwa kwa mujibu wa taratibu na kanuni za Ngome hizo.
  - iii. Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi, Wabunge, Madiwani ambao utaratibu wao wa kuchaguliwa umewekwa wazi ndani ya Kanuni zilizotungwa kwa ajili hiyo.
- (b) Bila kuathiri kipengele cha (a) hapo juu, viongozi wa Ngome zote watachaguliwa kwa mujibu wa miongozo ya Ngome husika;
- (c) Kupokea, kujadili na kupitisha taarifa ya utendaji na mapato na matumizi ya ACT Jimbo;

- (d) Kupokea na kuzingatia mikakati ya ushindi wa Chama katika chaguzi za kiserikali ndani ya ACT Jimbo;
- (e) Kuzingatia na kutoa maelekezo ya utekelezaji kwa Kamati ya Uongozi ya ACT Jimbo juu ya mamuzi na maagizo ya vikao vya juu;
- (f) Kujadili taarifa za Kamati ya Uongozi ya Jimbo na kutoa maamuzi au maelekezo kwa utekelezaji;
- (g) Kujadili na kuweka miongozo ya utekelezaji wa Falsafa, Itikadi, Misingi na Sera za Chama katika ACT Jimbo;
- (h) Kutoa mwongozo na maelekezo kwa wawakilishi wa Chama katika vyombo vya maamuzi vya kiserikali;
- (i) Kuzingatia na kutoa mapendekezo kwa ngazi za juu, kuhusu masuala ya kisiasa, kiuchumi na kijamii yanayojitokeza katika Jimbo na yanayohitaji hatua za kichama ngazi za juu;
- (j) Kuidhinisha programu ya Chama katika Jimbo;
- (k) Kupiga kura ya maoni ya wagombea wa Ubunge/Uwakilishi katika Jimbo husika na kuwasilisha matokeo hayo kwa Kamati Kuu itakayofanya uteuzi wa mwisho;
- (l) Kupiga kura ya maoni ya wagombea Udiwani wa Viti Maalumu na kuwasilisha matokeo hayo kwa Kamati ya Uongozi ya Mkoa husika kwa uteuzi wa mwisho; na
- (m) Kufanya uteuzi wa mwisho wa wagombea Udiwani wa Wadi zote katika jimbo husika kwa mujibu wa taratibu zilizowekwa na Kanuni na miongozo ya Chama, kwa upande wa Zanzibar;
- (n) Kuchagua wajumbe wanne; wawili wakiwa ni wanawake, kuwa wajumbe wa Mkutano Mkuu wa Mkoa.

Kamati ya Uongozi ya ACT Jimbo na Wajumbe wake

43. (1) Kutakuwa na Kamati ya Uongozi ya ACT Jimbo itakayokutana kwa vikao vya kawaida angalau mara moja kila mwezi isipokuwa pale itakapotokea haja ya dharura ambapo inaweza kukutana wakati wowote ule kama itakavyoamuliwa na Mwenyekiti wa jimbo kwa kushauriana na Katibu wa Jimbo.
- (2) Wajumbe wa Kamati ya Uongozi ya ACT Jimbo watakuwa wafuatao:-
- (a) Mwenyekiti wa Jimbo;
  - (b) Katibu wa Jimbo;
  - (c) Katibu wa Mawasiliano na Uenezi wa Jimbo;
  - (d) Mweka Hazina wa Jimbo;
  - (e) Katibu Mipango na Chaguzi Jimbo;
  - (f) Wenyeviti wa Ngome katika Jimbo;

- (g) Makatibu wa Ngome katika Jimbo;
- (h) Wajumbe wanne wa kuchaguliwa wa Kamati ya Uongozi Jimbo;
- (i) Mbunge na/au Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi katika Jimbo husika;
- (j) Meya na/au Naibu Meya anayetokana na ACT ikiwa anaishi ndani ya Jimbo husika;
- (k) Mwakilishi wa Madiwani wote wanaotokana na ACT katika Jimbo;
- (l) Wajumbe wote wa Kamati Kuu wanaoishi katika Jimbo watakoingia kama waalikwa lakini watakuwa hawana haki ya kupiga kura.

*Kazi za Kamati
ya Uongozi ya
ACT Jimbo*

- (3) Kamati ya Uongozi ya ACT Jimbo itakuwa na kazi zifuatazo:-
- (a) Kuandaa ajenda za Mkutano Mkuu wa Jimbo;
  - (b) Kuthibitisha uteuzi wa Katibu Mwenezi, Katibu wa Mipango na Uchaguzi, na Mwekahazina wa Jimbo utakaowasilishwa na Mwenyekiti;
  - (c) Kuandaa mikakati na kusimamia uendeshaji wa shughuli za kila siku za Chama katika Jimbo;
  - (d) Kusimamia misingi mikuu ya ACT katika Jimbo husika;
  - (e) Kupanga mipango ya kampeni za uchaguzi katika Jimbo;
  - (f) Kuhakikisha chama kinaenea kwenye Jimbo lote;
  - (g) Kupanga na kuandaa Mkutano Mkuu wa Chama Jimbo;
  - (h) Kujaza kwa muda nafasi za uongozi zilizo wazi katika Jimbo.
  - (i) Kuandaa taarifa mbalimbali za Chama katika Jimbo na kuziwasilisha kwenye ngazi za juu kwa mujibu wa Kanuni za Chama.

*Viongozi
Wakuu wa
ACT Jimbo*

44. Kutakuwa na Viongozi wakuu wafuatao katika Jimbo:-
- (a) Mwenyekiti wa ACT Jimbo;
  - (b) Katibu wa ACT Jimbo.

*Kazi za
Mwenyekiti*

45. Mwenyekiti wa ACT Jimbo atakuwa na kazi zifuatazo:-
- (a) Atakuwa na wajibu wa kusimamia mambo yote ya Chama katika Jimbo;
  - (b) Atakuwa ndiye msimamizi Mkuu wa mikakati ya ushindi wa Chama katika chaguzi za serikali ndani ya jimbo, na utendaji wake utapimwa kutokana na, pamoja na mambo mengine, ufanisi wa Chama katika chaguzi za kiserikali ndani ya Jimbo;
  - (c) Atakuwa Mwenyekiti wa Mkutano Mkuu na Kamati ya Uongozi ya Jimbo;
  - (d) Katika mikutano anayoiongoza, zaidi ya kuwa na kura yake

ya kawaida, Mwenyekiti wa chama wa Jimbo atakuwa kura ya uamuzi endapo kura za wajumbe wanaoafiki na wasioafiki zitalingana;

- (e) Atakuwa msemaji na mhamasishaji mkuu wa shughuli za kila siku za chama katika Jimbo;
- (f) Atahakikisha chama kinashinda uchaguzi wa Uwakilishi na Ubunge na kupata kura nyingi za Urais wa Jamhuri ya Muungano na Urais wa Zanzibar; na
- (g) Atapendekeza kwa Kamati ya Uongozi Jimbo majina ya wanachama watakaoshika nafasi ya Katibu wa Mipango na Uchaguzi Jimbo, Mwenezi Jimbo, na Mweka Hazina Jimbo kwa uteuzi.

Kazi za Katibu wa ACT Jimbo

46. Katibu wa ACT Jimbo atakuwa na kazi zifuatazo:-

- (a) Atakuwa Katibu wa Mkutano, Vikao vya Kamati ya Uongozi na Mkutano Mkuu wa Jimbo;
- (b) Atakuwa Mtendaji Mkuu wa Chama katika Jimbo;
- (c) Atakuwa Mkuu wa Mipango ya Chama katika Jimbo;
- (d) Ataitisha na kuongoza vikao vya Wajumbe katika Jimbo kwa madhumuni ya kushauriana, kuandaa ajenda ya vikao vya Jimbo na kuchukua hatua za utekelezaji wa maamuzi ya Chama;
- (e) Ataitisha vikao vya Kamati ya Uongozi ya jimbo na Mkutano Mkuu wa jimbo kwa maelekezo ya Kamati ya Uongozi kwa kushauriana na Mwenyekiti wa Jimbo;
- (f) Atatunza orodha ya Kata, Matawi na Wanachama wa jimbo lake;
- (g) Atatunza kumbukumbu za mali za chama zisizohamishika na zinazohamishika zilizopo katika miliki au chini ya ofisi ya Chama ya Jimbo lake;
- (h) Atakuwa mdhibiti mkuu wa mali za Chama za Jimbo;
- (i) Atawajibika kutoa taarifa za utendaji wa shughuli za Chama katika Jimbo kila mwezi kwa ngazi ya Mkoa;
- (j) Atafuatilia na kuratibu masuala ya usalama wa Chama katika Jimbo lake; na
- (k) Kufanya kazi yoyote itakayokuwa imetajwa penginepo katika Katiba hii.

Kazi za Mweka Hazina wa ACT Jimbo

47. Mweka Hazina wa Jimbo atakuwa na kazi zifuatazo:-

- (a) Kutunza mali na fedha za Chama na kutayarisha vitabu vya mahesabu na kuviweka tayari kwa ajili ya ukaguzi wa ndani na wa nje wakati wote;
- (b) Kuandaa mapendekezo ya bajeti ya mapato na matumizi ya kila mwaka ya Chama katika Jimbo;

- (c) Kuandaa taarifa za fedha kwa ajili ya Vikao vya Chama vya ngazi ya Jimbo na ngazi za juu;
- (d) Kubuni miradi ya uchumi katika Jimbo na kuwasilisha mapendekezo yake katika vikao vya Chama vya ngazi ya Jimbo na ngazi ya juu;
- (e) Kukusanya mapato ya Chama na kufanya malipo yote ya fedha katika Jimbo yatakayoidhinishwa kwa mujibu wa Kanuni za Fedha na taratibu nyingine za Chama;
- (f) Kufuatilia ukusanyaji wa mapato na malipo ya fedha katika Matawi yaliyomo ndani ya jimbo hilo.

SEHEMU YA NNE

NGAZI YA MKOA

*Muundo wa
ACT Mkoa*

48. (1) Ngazi ya Mkoa ni ngazi ileile ya Mkoa wa kiserikali kwa Tanzania Bara na ni sehemu ya eneo la nchi la kiutawala kwa mujibu wa sheria za Serikali za Mitaa.
- (2) Kila Wilaya ya kiutawala ya Zanzibar itachukuliwa kuwa ni mkoa wa kichama wa ACT.
  - (3) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza wakati wowote kutangaza Wilaya yoyote ya kiutawala ya Tanzania Bara kuwa ni Mkoa wa kichama kwa Wilaya hiyo.
  - (4) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza pia ikiona inafaa na ni kwa maslahi ya chama kuunganisha wilaya mbili au zaidi zilizokamatana kuwa mkoa mmoja wa kichama wa ACT Wazalendo.
  - (5) Kila wilaya iliyofanywa au Wilaya zilizofanywa mkoa nazo zitawajibika kufuata utaratibu uleule wa masharti yaleyale yaliyowekwa Kikatiba kuhusu:-
    - (i) Vikao
    - (ii) Mikutano
    - (iii) Viongozi
    - (iv) Kazi na majukumu yao yalivyo katika mkoa.
  - (6) Vikao vya Mkoa ni pamoja na:-
    - (a) Mkutano Mkuu wa Mkoa;
    - (b) Kamati ya Uongozi.
  - (7) Viongozi wa ACT Mkoa ni:-
    - (a) Mwenyekiti wa ACT Mkoa;
    - (b) Katibu wa ACT Mkoa;

- (c) Mweka Hazina wa ACT Mkoa;
- (d) Katibu wa Mawasiliano na Uenezi wa ACT Mkoa;
- (e) Katibu wa Mipango na Chaguzi wa ACT Mkoa;
- (f) Wenyeviti wa Ngome za Vijana, Wanawake na Wazee wa ACT Mkoa watakaochaguliwa kwa mujibu wa utaratibu na Kanuni za Uchaguzi wa Ngome husika;
- (g) Wajumbe wanne wa kuchaguliwa wa Kamati ya Uongozi ya ACT Mkoa watakaochaguliwa na Mkutano Mkuu wa Mkoa, wanaume wawili na wanawake wawili;
- (h) Wawakilishi na Wabunge wote wa Mkoa husika.

*Mkutano Mkuu
wa ACT Mkoa*

49. (1) Kutakuwa na Mkutano Mkuu wa ACT Mkoa utakaofanyika mara moja kwa mwaka na kwamba pale ambapo patakuwa na haja ya muhimu na dharura basi Mkutano Mkuu wa dharura utaitishwa baada ya Mwenyekiti wa Mkoa kushauriana na Katibu wa Mkoa.
- (2) Wajumbe wa Mkutano Mkuu wa Mkoa watakuwa wafuatao:-
- (a) Wajumbe wa Kamati ya Uongozi ya ACT Mkoa;
  - (b) Wajumbe wa kuchaguliwa wa Kamati za Uongozi za Majimbo katika Mkoa;
  - (c) Wabunge, Wawakilishi, Wabunge na Wawakilishi wa Viti Maalum wanaotokana na Chama kwenye Mkoa husika;
  - (d) Madiwani na Madiwani Viti Maalum wote watokanao na Chama katika Mkoa husika;
  - (e) Wajumbe wa Kamati Kuu wanaoishi katika Mkoa husika;
  - (f) Wajumbe wa Halmashauri Kuu wanaoishi Mkoa husika.

*Kazi za
Mkutano Mkuu
wa ACT Mkoa*

50. Kazi za Mkutano Mkuu wa ACT Mkoa zitakuwa zifuatazo:-
- (a) Kuchagua Viongozi wa Mkoa waliotajwa katika Ibara ya 51(2)(a), (b) na (h) hapo juu, isipokuwa Katibu wa Mkoa atapigiwa kura kwa kupendekezwa kwa Kamati Kuu ambayo ndio itafanya uteuzi wa mwisho;
  - (b) Kupokea, kujadili na kupitisha taarifa ya utendaji na taarifa ya mapato na matumizi ya Mkoa;
  - (c) Kupokea na kuzingatia mikakati ya ushindi wa Chama katika chaguzi za kiserikali ndani ya Mkoa;
  - (d) Kuzingatia na kutoa maelekezo ya utekelezaji kwa Kamati ya Uongozi ya Mkoa juu ya maamuzi na maagizo ya vikao vya juu;

- (e) Kujadili taarifa za Kamati ya uongozi ya Mkoa na kutoa maamuzi au maelekezo kwa utekelezaji;
- (f) Kujadili na kuweka miongozo ya utekelezaji wa Itikadi, Falsafa, Misingi na Sera za Chama katika Mkoa;
- (g) Kutoa mwongozo na maelekezo kwa wawakilishi wa Chama katika vyombo vya maamuzi vya Kiserikali kwa mambo yanayohitaji msimamo wa Chama kimkoa;
- (h) Kuzingatia na kutoa mapendekezo kwa ngazi za juu, juu ya masuala ya kisiasa, kiuchumi na kijamii yanayojitokeza katika Mkoa na yanayohitaji hatua za kichama ngazi za juu;
- (i) Kuidhinisha Programu ya Chama katika Mkoa.

Kamati ya Uongozi ya ACT Mkoa na Wajumbe wake

51. (1) Kutakuwa na Kamati ya Uongozi ya ACT Mkoa itakayokutana kila baada ya miezi miwili, na inaweza kuitisha kikao cha dharura ikiwa kuna haja na umuhimu wa kufanya hivyo.

- (2) Wajumbe wa Kamati ya Uongozi ya ACT Mkoa watakuwa ni:
- (a) Mwenyekiti wa ACT Mkoa;
  - (b) Katibu wa ACT Mkoa;
  - (c) Katibu wa Mawasiliano na Uenezi wa ACT Mkoa;
  - (d) Mweka Hazina wa ACT Mkoa;
  - (e) Katibu Mipango na Chaguzi wa ACT Mkoa;
  - (f) Wenyeviti wa Ngome katika Mkoa;
  - (g) Makatibu wa Ngome katika Mkoa;
  - (h) Wajumbe wanne wa kuchaguliwa wa Kamati ya Uongozi Mkoa;
  - (i) Wawakilishi wawili wa Wabunge, wawakilishi wawili wa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi na wawakilishi wawili wa Madiwani katika Mkoa husika;
  - (j) Mwakilishi wa Mameya/Wenyeviti wa Halmashauri wanaotokana na Chama katika Mkoa husika;
  - (k) Mjumbe wa Kamati Kuu anayeishi kwenye Mkoa husika.

Kazi za Kamati ya Uongozi ya ACT Mkoa

52. Kazi za Kamati ya Uongozi ya ACT Mkoa itakuwa ni:-

- (a) Kuratibu shughuli za Chama katika Mkoa;
- (b) Kuthibitisha uteuzi wa Katibu Mwenezi, Katibu wa Mipango na Uchaguzi, na Mwekahazina wa Mkoa utakaowasilishwa na Mwenyekiti;
- (c) Kutoa ushauri na misaada ya kiutendaji kwa uongozi wa ACT Jimbo katika Mkoa;
- (d) Kuratibu shughuli za kampeni za Wagombea urais, Ubunge na Uwakilishi katika Mkoa na mgawanyo wa majukumu kijimbo;

- (e) Kuratibu na kuunganisha shughuli za Ngome za Chama katika Mkoa;
- (f) Kuwa kiunganishi cha Chama na shughuli za kiserikali katika Mkoa;
- (g) Kuratibu na kutoa taarifa kwa Chama ngazi ya Taifa juu ya hali ya kisiasa, kijamii na kiutawaka ndani ya Mkoa;
- (h) Kuandaa mikakati na kusimamia uendeshaji wa shughuli za kila siku za Chama katika Mkoa;
- (i) Kusimamia misingi mikuu ya Chama katika Mkoa husika;
- (j) Kupanga mipango ya kampeni za uchaguzi katika Mkoa;
- (k) Kuhakikisha Chama kinaenea kwenye Mkoa wote;
- (l) Kupanga na kuandaa Mkutano Mkuu wa Chama Mkoa na ajenda zake;
- (m) Kujaza kwa muda nafasi za uongozi zilizo wazi katika Mkoa;
- (n) Kufanya uteuzi wa mwisho wa wagombea wa Udiwani wa Viti Malaumu na kuwasilisha taarifa ya majina yanayopendekezwa kwa mamlaka husika.

Viongozi wa ACT Mkoa na kazi zao

53. (1) Kutakuwa na Viongozi wafuatao wa Chama katika kila Mkoa:

- (a) Mwenyekiti wa Chama ACT Mkoa; na
- (b) Katibu wa Chama ACT Mkoa

Kazi za Mwenyekiti wa ACT Mkoa

- (2) Mwenyekiti wa Mkoa atakuwa na majukumu yafuatayo:-
  - (a) Atakuwa na madaraka ya kuangalia mambo yote ya chama katika Mkoa;
  - (b) Atakuwa Mwenyekiti wa Mkutano Mkuu wa Chama wa Mkoa, na Kamati ya Uongozi ya Mkoa;
  - (c) Katika mikutano anayoiongoza zaidi ya kuwa na kura yake ya kawaida, atakuwa pia na kura ya uamuzi endapo kura za wajumbe wanaoafiki na wasioafiki zitalingana;
  - (d) Atakuwa msemaji na mhamasishaji mkuu wa Chama wa Mkoa.
  - (e) Atapendekeza kwa Kamati ya Uongozi Mkoa majina ya wanachama watakaoshika nafasi ya Katibu wa Mipango na Uchaguzi Mkoa, Mwenezi Mkoa, na Mweka Hazina Mkoa kwa uteuzi.

Kazi za Katibu wa ACT Mkoa

(3) Kazi za Katibu wa Chama wa Mkoa:-

- (a) Atakuwa mtendaji mkuu wa shughuli zote za Chama katika Mkoa na atafanya kazi chini ya Uongozi wa Kamati ya Uongozi ya Chama Mkoa;

- (b) Atakuwa msimamizi Mkuu wa mipango ya Chama katika Mkoa;
- (c) Ataitisha na kuongoza vikao vya Chama katika Mkoa kwa madhumuni ya kushauriana, kuandaa agenda za Kamati ya Uongozi ya Mkoa na kuchukua hatua za utekelezaji wa maamuzi ya Chama;
- (d) Kutunza orodha ya Majimbo, Kata, Matawi, na wanachama wa Mkoa wake;
- (e) Kutunza kumbukumbu za mali za Chama zisizohamishika na zinazohamishika zilizopo katika miliki au chini ya ofisi ya Chama ya Mkoa huo;
- (f) Atakuwa mdhibiti mkuu wa mali za Chama wa Mkoa;
- (g) Atawajibika kutoa taarifa za kila mwezi kuhusu utendaji wa shughuli za Chama katika Mkoa kwa ngazi za juu pale inapohitajika;
- (h) Atakuwa na wajibu wa kuandaa na kuitisha mikutano yote ya vikao vya Chama mkoa kwa maelekezo na Kamati ya Uongozi Mkoa kwa kushauriana na Mwenyekiti wake;
- (i) Atafuatilia na kuratibu masuala ya usalama wa Chama katika Mkoa wake; na
- (j) Atafanya kazi yoyote itakayokuwa imetajwa penginepo katika Katiba hii au ile atakayopewa na ngazi za juu za Chama.

*Kazi za
Mweka Hazina
wa ACT Mkoa*

- (4) Mweka hazina wa Mkoa atakuwa na majukumu yafuatayo:-
  - (a) Kutunza mali na fedha za Chama na kutayarisha madaftari ya mahesabu na kuyaweka tayari kwa ajili ya ukaguzi wa ndani na wa nje wakati wote;
  - (b) Kuandaa mapendekezo ya bajeti ya mapato na matumizi ya kila mwaka ya Chama katika Mkoa;
  - (c) Kuandaa taarifa za fedha kwa ajili ya vikao vya Chama vya ngazi ya Taifa;
  - (d) Kubuni miradi ya uchumi katika Mkoa na kuwasilisha mapendekezo yake katika vikao vya juu;
  - (e) Kufuatilia ukusanyaji wa mapato na malipo ya fedha katika majimbo yaliyomo ndani ya Mkoa huo; na
  - (f) Kufanya shughuli nyingine zozote za ukusanyaji wa mapato pamoja na kufanya malipo yaliyoidhinishwa kwa kufuata masharti ya Katiba hii na masharti ya Kanuni za fedha zilizoidhinishwa na vikao vya juu.

SEHEMU YA TANO

WARATIBU WA CHAMA

- Waratibu wa Chama*
54. (1) Kutakuwa na Waratibu wa Chama ambao watasimamia shughuli za Chama pia kuhakikisha uhai wa Chama katika eneo ambalo mratibu huyo amepangiwa.
- (2) Kwa ajili ya utekelezaji mzuri wa shughuli za Chama katika maeneo husika kutakuwa na Waratibu katika ngazi ya kanda na aneo.
- (3) Kwa madhumuni ya Ibara ya 55 (2) Kanda ina maana ya eneo lolote lile ambalo Halmashauri Kuu ya Taifa imelitaja chini ya Ibara ya 2(3) na (4) ya Katiba hii.
- Liwali wa Chama wa Eneo*
55. (1) Kutakuwa na Mratibu wa Chama wa eneo, ambaye kwa madhumuni ya Ibara hii atajulikana kama Liwali atakayewakilisha wanachama katika vikundi vifuatavyo:-
- (a) Katika kila nyumba ishirini katika Mtaa, Kijiji/Kitongoji;
- (b) Kwenye mkusanyiko wa kawaida wa wananchi kama masomo, mabaraza, vituo vya mabasi na taxi na kadhalika; au
- (c) Mahali pengine popote ambapo Kamati ya Uongozi ya Tawi itaamua.
- (2) Liwali wa Chama atateuliwa na Kamati ya Uongozi ya Tawi baada ya kushauriana na wanachama wa eneo linalohusika.
- Kazi za Liwali wa Chama wa Eneo*
56. Liwali wa eneo atakuwa na kazi zifuatazo:-
- (a) Kupokea maagizo kutoka Tawini na kuyafikisha kwa Wanachama wa eneo lake;
- (b) Kusimamia uhai wa Chama katika eneo lake;
- (c) Kutayarisha na kuhifadhi Daftari la Wanachama katika eneo lake;
- (d) Kuhamasisha wanachama kushiriki katika shughuli za Chama au Ngome za Chama katika eneo lake;
- (e) Kubaini vivutio vitakavyowavutia wananchi wengi kujiunga na Chama ikiwa ni pamoja na vikundi vinavyojishughulisha na miradi ya kiuchumi, michezo mbalimbali inayopendwa na jamii ya eneo hilo;
- (f) Kushawishi wananchi katika eneo lake kuwapigia kura wagombea wa Chama katika uchaguzi wa kiserikali unaohusisha vyama vingine vya siasa au kuwashawishi wanachama kwa kuwapa msimamo wa Chama katika

kura ya maoni na kura nyingine zozote zilizokubaliwa na Chama;

(g) Kufanya kazi nyingine yoyote atakayopewa na uongozi wa Tawi au vikao vya juu.

Mratibu wa Kanda   57. Mratibu wa Chama wa Kanda ambaye kwa wadhifa wake huo atakuwa pia ni mjumbe wa Kamati Kuu ya Taifa, atateuliwa na Halmashauri Kuu ya Chama baada ya kupata mapendekezo ya:-

- (a) Kamati Maalum ya Kamati Kuu ya Tanzania Bara kwa Mratibu wa Kanda zilizoko Tanzania Bara; na
- (b) Kamati Maalum ya Kamati Kuu ya Zanzibar kwa Mratibu wa Kanda zilizoko Zanzibar.

Kazi za Mratibu wa Kanda   58. Kazi za Mratibu wa Kanda zitakuwa ni:-

- (a) Kupokea maagizo kutoka kwa ngazi ya Taifa na kuyafikisha pamoja na kuyafanyia kazi katika Kanda yake;
- (b) Kusimamia uhai wa Chama katika Kanda yake;
- (c) Kuwa na taarifa kamili ya kila Tawi, Kata, Jimbo na Mkoa iliyoko katika Kanda yake;
- (d) Kuhamasisha wanachama wa kanda yake kushiriki kikamilifu katika ujenzi wa Chama na Ngome zake;
- (e) Kushirikiana na Uongozi wa kila Mkoa, Jimbo, Kata zilizopo katika kanda yake na kubuni vivutio vitakavyo wahamasisha wanachama walio katika maeneo hayo kwa kufanya miradi mbalimbali itakayowasaidia wanachama hao;
- (f) Kwa kushirikiana na uongozi wa Tawi, Kata, Jimbo na Mkoa kuwashawishi wanachama na wananchi kwa ujumla wake waliyopo ndani ya eneo lake kuwapigia kura wagombea wa Chama wa ngazi zake katika uchaguzi wa kiserikali unaohusisha vyama vingine vya siasa;
- (g) Kuwaelimisha wanachama kuhusu msimamo wa Chama katika uchaguzi wa serikali au jambo jingine lolote ambalo lithitaji maamuzi ya wananchi;
- (h) Kuwahamasisha wanachama waliyomo katika kanda yake kuwa na umoja na ushirikiano kwa ajili ya kukijenga vyema Chama na kuonesha taswira nzuri ya Chama;
- (i) Kuwa na ushirikiano mzuri na wa karibu kwa Mikoa yake iliyomo ndani ya Kanda yake kwa lengo la kufanikisha mambo yaliyoelezwa katika Ibara ya 58(a)–(h)
- (j) Kufanya kazi nyingine yoyote atakayopewa na vikao vya juu vya Chama.

SEHEMU YA SITA

NGAZI YA TAIFA

ACT Taifa

59. (1) Eneo la Chama ngazi ya Kitaifa ni eneo lote la Tanzania Bara na Zanzibar kama ilivyoielezwa katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Katiba ya Zanzibar na sheria nyingine yoyote iliyotungwa na Bunge au Baraza la Wawakilishi.

(2) Eneo hilo litaundwa kwa kuzingatia masharti ya Kanuni za Chama zilizotungwa na Halmashauri Kuu ya Taifa.

Vikao vya ACT Taifa

60. Kutakuwa na Vikao vifuatavyo vya Chama katika ngazi ya Taifa;

- (i) Mkutano Mkuu Taifa
- (ii) Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia Taifa
- (iii) Halmashauri Kuu.
- (iv) Kamati Kuu ya Halmashauri Kuu
- (v) Kamati ya Uongozi Taifa
- (vi) Sekretarieti ya Kamati Kuu.

Mkutano Mkuu wa ACT Taifa

61. (1) Kutakuwa na Mkutano Mkuu wa Taifa utakaofanyika mara moja kila baada ya miezi sitini (60) na utakuwa ndio chombo kikuu cha Chama cha maamuzi ya mwisho ya shughuli zote za Chama nchini.

(2) Mkutano Mkuu Taifa wa dharura unaweza kuitishwa na Halmashauri Kuu endapo itatokea haja na sababu muhimu kufanya hivyo.

(3) Kikao cha dharura cha Mkutano Mkuu wa Taifa kitafanyika pale tu zaidi ya nusu ya wajumbe wa Halmashauri Kuu wanaotoka Zanzibar na zaidi ya nusu ya wajumbe wa Halmashauri Kuu wanaotoka Tanzania Bara watatia saina kuitishwa Mkutano huo, na Mkutano Mkuu huo utaitishwa ndani ya siku mia moja na themanini (180) tangu siku lilipopokelewa ombi hili.

- (4) Mkutano Mkuu wa Taifa utakuwa halali pale tu zaidi ya nusu ya wajumbe wake kutoka Tanzania Bara na zaidi ya nusu ya wajumbe wake kutoka Zanzibar watahudhuria.
- (5) Maamuzi yatokanayo na Mkutano Mkuu wa Taifa yatakuwa ni maamuzi halali ikiwa zaidi ya nusu ya wajumbe wote waliohudhuria watayaunga mkono.
- (6) Maamuzi muhimu yatahesabiwa kuwa maamuzi halali ya Mkutano Mkuu wa Taifa ikiwa zaidi ya theluthi mbili (2/3) ya wajumbe kutoka Tanzania Bara waliohudhuria, na zaidi ya theluthi mbili (2/3) ya wajumbe kutoka Zanzibar waliohudhuria watayaunga mkono.
- (7) Kwa madhumuniya Ibara ndogo ya (6) hapo juu maamuzi muhimu ni pamoja na:-
  - (a) Kuvunja Chama;
  - (b) Kubadilisha jina la Chama;
  - (c) Kuunganisha Chama na Chama au vyama vingine vya siasa;
  - (d) Kuwasimamisha, kuwaachisha au kuwafukuza uongozi na/au uanachama viongozi wakuu wa kitaifa wa Chama pamoja na viongozi wengine wa Kitaifa kama ilivyoainishwa ndani ya Katiba hii;
  - (e) Kuwaachisha, kuwafukuza uanachama Rais na/au Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano na Rais na/au Makamu Rais wa Zanzibar anayetokana na Chama;
  - (f) Kupitisha, kurekebisha au kubadilisha Katiba hii au kifungu chochote cha Katiba hii;
  - (g) Kupitisha, kurekebisha au kubadilisha Itikadi ya Chama;
  - (h) Mambo mengine yoyote ambayo Mkutano Mkuu wa Taifa kwa masharti yaleyale ya Ibara ndogo ya (6) ya ibara hii utaamua kuwa ni maamuzi muhimu.

*Halmashauri Kuu
Kuongeza au
Kurudisha nyuma
muda wa Kufanya
Mkutano Mkuu*

62. (1) Pale ambapo wakati wa kufanya Mkutano Mkuu wa Taifa umefika, na kutokana na sababu iliyotokea, haiwezekani kufanyika kwa Mkutano Mkuu kwa kipindi hicho, au Halmashauri Kuu inaona ni vyema Mkutano Mkuu ufanyike mapema zaidi kabla ya tarehe inayofuata ya Mkutano Mkuu mwingine, basi Halmashauri Kuu, kwa azimio watakalolitoa, inaweza kuongeza muda au kurudisha nyuma tarehe ya Mkutano huo kwa kipindi ambacho kitaelezwa kwenye azimio la Halmashauri Kuu kwa ajili hiyo.

(2) Ikiwa Halmashauri Kuu itatoa azimio la kuongeza muda wa kuitisha Mkutano Mkuu, basi kipindi cha kuongezwa huko hakitatakiwa kuzidi zaidi ya miezi 12 tokea siku ambayo Mkutano Mkuu huo ulitakiwa ufanyike.

(3) Sababu au jambo la dharura kwa maana ya Ibara hii ni pamoja na:-

(a) Kuwepo kwa maradhi ya mlipuko au aina yoyote ya maradhi yaliyotokea nchini ambayo mamlaka ya serikali imepiga marufuku mkusanyiko wa aina yoyote ile;

(b) Kuwepo na janga lolote lile la kitaifa lililotokea na bado ikawa linaendelea;

(c) Kuwepo na tatizo la upungufu mkubwa wa fedha za kuendesha mkutano huo;

(d) Jambo jingine lolote ambalo Halmashauri Kuu itaona kwa manufaa ya Chama ni jambo la dharura la kuweza kuahirisha au kurudisha nyuma tarehe ya Mkutano Mkuu huo hadi tarehe nyingine.

(4) Pale ambapo Halmashauri Kuu imeamua kuahirisha Mkutano Mkuu na kusogeza mbele au kurudhisha nyumba tarehe ya kufanyika kwake basi Katibu Mkuu atamjulisha Msajili wa Vyama vya Siasa;

- (a) Sababu ambazo zimelazimu kuahirishwa au kurudishwa nyuma kwa Mkutano Mkuu huo;
- (b) Tarehe nyingine iliyopangwa kufanyika Mkutano Mkuu.

Wajumbe wa Mkutano Mkuu Taifa

63. Mkutano Mkuu wa Taifa utakuwa na wajumbe wafuatao:-

- (a) Wajumbe wote wa Halmashauri Kuu;
- (b) Wenyeviti na Makatibu wa Majimbo;
- (c) Wawakilishi sita wa Ngome za Chama Taifa kwa wawakilishi wawili kila Ngome;
- (d) Wawakilishi sita wa wanafunzi wa vyuo vikuu waliochaguliwa na umoja wao kwa mujibu wa Kanuni zitakazowekwa na Ngome ya Vijana, kwa masharti kwamba angalau theluthi moja ya wajumbe hao watakuwa wanawake;
- (e) Wawakilishi wawili wa wanachama wa ACT Nje wataochaguliwa na wanachama walio nje ya nchi kwa sharti kwamba angalau mmoja awe mwanamke na kwamba wawakilishi hao ni lazima wawe raia wa Tanzania;
- (f) Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi wanaotokana na Chama;
- (g) Wabunge wote wanaotokana na Chama;
- (h) Wawakilishi kumi (10) wa Madiwani waliochuguliwa na Jumuiya zao, watano wakitokea Zanzibar na watano wakitokea Tanzania Bara na ambao angalau theluthi moja wakiwa wanawake kwa kadri iwezekanavyo.

Kazi za Mkutano Mkuu Taifa

64. (1) Mkutano Mkuu wa Taifa utakuwa na kazi na wajibu ufuatao:-

- (a) Kuchagua Kiongozi wa Chama;
- (b) Kuchagua Mwenyekiti wa Chama Taifa;
- (c) Kuchagua Makamu Mwenyekiti Bara wa Chama Taifa;
- (d) Kuchagua Makamu Mwenyekiti Zanzibar wa Chama Taifa;
- (e) Kujadili taarifa za Halmashauri Kuu na kutoa maamuzi na maelekezo kwa utekelezaji;
- (f) Kuteua Mgombea wa Urais na Mgombea Mwenza kwa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mgombea Urais wa Zanzibar;

- (g) Kujadili na kuridhia Itikadi, Falsafa, Misingi na Sera za Chama kisha kuweka mikakati na miongozo ya utekelezaji;
  - (h) Kujadili na kuridhia programu ya Chama kwa kuzingatia mapendekezo ya Halmashauri Kuu;
  - (i) Kupokea na kujadili taarifa ya Bodi ya Wadhamini ya Chama juu ya mali na rasilimali za Chama;
  - (j) Kuipokea Ilani (Manifesto) ya Chama kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu na kutoa maelekezo yake ikiwa italazimu kufanya hivyo;
  - (k) Kupokea na kujadili ripoti ya Utekelezaji wa Ilani ya Chama kutoka kwa Waziri Mkuu wa Tanzania na Makamu wa Pili wa Rais Zanzibar wanaotokana na Chama;
  - (l) Kupokea, kujadili na kuridhia au kurekebisha ripoti ya fedha pamoja na shughuli za maendeleo kwa kipindi cha miaka mitano iliyopita;
  - (m) Kuchagua wajumbe ishirini na nne (24) kuingia kwenye Halmashauri Kuu, kwa kuzingatia kuwa wajumbe 16 watatoka katika kanda nane za Tanzania Bara na masharti ya kila Kanda kuwa na mjumbe mmoja mwanamke na mjumbe mmoja mwanaume na wajumbe 8 watatoka katika kanda mbili Zanzibar, kwa masharti ya kila kanda kuwa na wajumbe wawili wanawake na wawili wanaume.
  - (n) Kuchagua wajumbe wawili wenye ulemavu ambao watakuwa Wajumbe wa Halmashauri Kuu kwa mazingatio kuwa mmoja atatoka Tanzania Bara na mwingine atatoka Zanzibar na mmoja akia mwanamke na mwingine mwanaume.
- (2) Wajibu wa Mkutano Mkuu wa Taifa utakuwa kama ifuatavyo:-
- (a) Kupokea, kujadili na kutoa maamuzi juu ya:-
    - (i) Taarifa za fedha za kila mwaka kwa kipindi cha miaka mitano kwa pamoja.

- (ii) Taarifa za mkaguzi wa nje wa mahesabu ya Chama ya kila mwaka kwa kipindi cha miaka mitano kwa pamoja.
  - (iii) Taarifa ya mapato na matumizi ya Chama ya kila mwaka kwa kipindi cha miaka mitano kwa pamoja.
  - (iv) Mapendekezo ya mipango ya maendeleo ya Chama na Serikali inayoendeshwa na Chama.
  - (v) Taarifa za utekelezaji wa Itikadi, Falsafa na Sera za Chama kutoka Viongozi wa Chama na Viongozi wa Serikali inayoendeshwa na Chama na Viongozi wa Wabunge na Wawakilishi wa Chama.
- (b) Kutunga, kusahihisha au kurekebisha Katiba ya Chama.
  - (c) Kuthibitisha itikadi, falsafa na sera za Chama, sera nyingine zilizotungwa na Halmashauri Kuu ya Taifa, na kupokea, kujadili na kutoa maamuzi juu ya taarifa ya utekelezaji wa itikadi, falsafa na sera hizo.
  - (d) Kubuni, kufanya tathmini na kutoa maelekezo juu ya mipango ya kukiimarisha Chama nchini kote.
  - (e) Kujenga udugu wa dhati miongoni mwa watanzania wote pamoja na wananchi wa nchi jirani na nchi nyingine duniani.
  - (f) Kuthibitisha au kutengua uamuzi wowote uliotolewa na kikao chochote cha chini au kiongozi yeyote wa Chama.
  - (g) Kupokea Rufaa na kutoa maamuzi ya mwisho juu ya Rufaa hizo kutoka kwa Viongozi au wanachama waliochukuliwa hatua za kinidhamu na vikao vya chini, isipokuwa pale ambapo Katiba hii imeelekeza vinginevyo.

(h) Bila ya kubadili Ibara ya 61(6) na (7) ya Katiba hii kutoa uamuzi wa kubadili jina la Chama, kuunganisha Chama hiki na Chama au vyama vingine vya siasa nchini, au hata kukivunja Chama.

(3) (a) Mkutano Mkuu wa Taifa unaweza kuchukua hatua za kinidhamu zikiwemo kumsimamisha au kumfukuza uongozi au uanachama au yote mawili kwa pamoja Kiongozi wa Chama au Kiongozi yeyote wa Kitaifa wa Chama au Kiongozi yeyote wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania au Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar atokanaye na Chama hiki.

(b) Bila ya kuathiri masharti ya vifungu vingine vyovyote vya Katiba hii mwanachama yeyote na yeye pia anaweza kuchukuliwa hatua za kinidhamu zilizoelezwa ibara ya 96(3) ya Katiba hii.

(4) Mkutano Mkuu wa Taifa utaongozwa na Mwenyekiti wa Taifa na asipoweza kuhudhuria kikao hicho basi kitaongozwa na Makamu Mwenyekiti anayetoka upande mwingine wa Muungano na ikiwa Makamu Mwenyekiti huyo naye hataweza kuhudhuria kikao hicho, kikao kitaongozwa na Makamu Mwenyekiti mwingine na ikiwa yeye pia hayupo, kikao kitamteua mjumbe mmoja wa Mkutano Mkuu Taifa mwenye uzoefu mkubwa asiyekuwa Katibu Mkuu, Naibu Katibu Mkuu au Mjumbe wa Kamati Kuu ya Taifa kuongoza kikao hicho na mjumbe huyo atakuwa mwenyekiti wa muda wa kikao hicho.

Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia

65. (1) Kutakuwa na Mkutano Mkuu wa Taifa wa Kidemokrasia (National Democratic Congress) ambao ni Mkutano Mkuu wa Wanachama wote wa ACT Wazalendo.

(2) Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia utajumuisha wajumbe wengine wafuatao:-

- (i) Wadau wote wenye mahusiano na ACT wazalendo;
  - (ii) Wafadhili wa Chama;
  - (iii) Wananchi wote bila kujali kama ni wanachama au si wanachama wa ACT Wazalendo kwa sharti kuwa Mkutano huu hautojihusisha na itikadi ya mtu kichama au kidini.
- (3) (i) Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia utahutubiwa na Kiongozi wa Chama kwa kutoa muelekeo wa kisera wa Chama na pia litakuwa ni jukwaa la wanachama wote pamoja na wajumbe wengine wa Mkutano huu kuhoji kazi za Kiongozi wa Chama, utendaji wake na muelekeo wa Chama katika kufanikisha malengo na madhumuni ya Chama.
- (ii) Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia pia utajadili hali ya siasa na uchumi ya Tanzania Bara na Zanzibar, Afrika na Dunia kwa ujumla.
- (4) Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia hautakuwa na madaraka yoyote ya maamuzi, isipokuwa Kiongozi wa Chama akiona umuhimu na kwa maslahi ya chama, anaweza kuchukua maoni na mapendekezo yaliyofikiwa na kuyapeleka katika vikao vya Chama vyenye madaraka ya maamuzi kwa ajili ya kuchukuliwa hatua zinazofaa.

Halmashauri Kuu ya ACT Taifa

66. (1) Kutakuwa na Halmashauri Kuu ya chama Taifa itakayokutana mara moja kwa mwaka.

(2) Halmashauri Kuu ya chama inaweza kukutana katika kikao cha dharura wakati wowote ule ikiwa Kamati ya Uongozi Taifa itashauriana na kuona haja na umuhimu wa kuitishwa.

Wajumbe wa Halmashauri Kuu ya Taifa

67. (1) Wajumbe wa Halmashauri Kuu ya Chama Taifa watakuwa wafuatao:-

- (a) Wajumbe wote wa Kamati Kuu;
- (b) Wenyeviti wote wa Mikoa;
- (c) Makatibu wote wa Mikoa;
- (d) Wenyeviti na Makatibu wa Ngome za Chama Taifa;

- (e) Wawakilishi sita wa Ngome za Vijana, Wanawake na Wazee kwa kila Ngome kuwakilishwa na wajumbe wawili;
  - (f) Wawakilishi watatu wa Wabunge mmoja wao akiwa ni mwanamke na wawakilishi watatu wa Baraza la Wawakilishi mmoja wao akiwa ni mwanamke wanaotokana na ACT;
  - (g) Wawakilishi watatu wa wanafunzi wa elimu ya juu wataochaguliwa kwa utaratibu utakaoelezwa kwenye Mwongozo wa Ngome ya Vijana mmoja wao akiwa mwanamke;
  - (h) Wawakilishi watatu wa Madiwani kutoka Tanzania Bara mmoja wao akiwa ni mwanamke na wawili kutoka Zanzibar mmoja wao akiwa mwanamke;
  - (i) Wajumbe ishirini na nne (24) waliochaguliwa na Mkutano Mkuu Taifa kutoka kwenye Kanda za Chama kwa sharti kuwa wajumbe 16 watachaguliwa kutoka Kanda nane za Tanzania Bara kila Kanda ikitoa wajumbe wawili; mwanamke mmoja na mwanaume mmoja na wajumbe 8 kutoka Kanda mbili za Zanzibar kwa kila Kanda kutoa wajumbe wanaume wawili na wanawake wawili;
  - (j) Kiongozi wa Kambi ya Wabunge Bungeni na Kiongozi wa Kambi ya Wawakilishi Baraza la Wawakilishi wanaotokana na ACT;
  - (k) Wajumbe watatu wenye ulemavu, wawili kutoka Tanzania Bara na mmoja kutoka Zanzibar miongoni mwao akiwemo mwanamke mmoja ambao watateuliwa na Mwenyekiti kwa kushauriana na Makamu wawili wa Mwenyekiti;
  - (l) Wajumbe wawili wanaoishi na ulemavu waliochaguliwa na Mkutano Mkuu kwa sharti kuwa mmoja atatokea Zanzibar na mwingine Tanzania Bara, na mmoja atakuwa mwanamke na mwingine mwanaume;
  - (m) Makamu Mwenyekiti wa Bodi ya Wadhamini ya Chama;
  - (n) Makamu Wenyeviti na Manaibu Katibu wa Ngome za Chama;
- (2) Endapo nafasi ya Mjumbe wa Halmashauri Kuu ya Taifa itakuwa wazi kwa sababu yoyote ile,

basi nafasi hiyo itajazwa kwa kuzingatia Katiba hii na Kanuni zinazohusika na nafasi hiyo na kwa vyovyote vile si zaidi ya miezi kumi na mbili tangu nafasi hiyo kuwa wazi.

- (3) Maamuzi yote ya Halmashauri Kuu yatafikiwa kwa maafikiano au kutokana na wingi wa kura pale yanapoamuliwa kwa kupiga kura.
- (4) Maamuzi muhimu yatahesabiwa kuwa ni halali ikiwa zaidi ya theluthi mbili ya wajumbe kutoka Tanzania Bara na zaidi ya theluthi mbili ya wajumbe kutoka Zanzibar watayaunga mkono.
- (5) Kwa madhumuni ya Ibara ndogo ya (4) hapo juu maamuzi muhimu yatahusu mambo yale yalioorodheshwa katika kifungu cha 61 (6) na (7) cha Katiba hii kwa kadri yatakavyorekebishwa mara kwa mara.

Kazi na Wajibu wa Halmashauri Kuu ya Chama

68. (1) Halmashauri Kuu ya Chama Taifa itakuwa na kazi na wajibu ufuatao:-

- (a) Kupendekeza wagombea wa Urais na Umakamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Urais wa Zanzibar na kuwasilisha mapendekezo yake katika Mkutano Mkuu Taifa;
- (b) Kuthibitisha uteuzi wa Katibu Mkuu na Manaibu wa Katibu Mkuu wa Tanzania Bara na Zanzibar kutokana na mapendekezo ya Mwenyekiti wa Chama Taifa baada ya kushauriana na Makamu Mwenyekiti na Kiongozi wa Chama;
- (c) Kuthibitisha uteuzi wa Makatibu na Manaibu Katibu wa Idara za Chama waliopendekezwa na Katibu Mkuu wa Chama baada ya kushauriana na Mwenyekiti na Makamu Mwenyekiti na Kiongozi wa Chama;
- (d) Kuthibitisha uteuzi wa Makatibu wa Ngome, Manaibu Katibu wa Ngome za

Chama kutokana na mapendekezo ya Katibu Mkuu wa Chama Taifa baada ya kushauriana na Kamati ya Uongozi pamoja na Mwenyekiti wa Ngome husika;

- (e) Kuchagua wajumbe 24 kuingia kwenye kamati Kuu, kwa kuzingtia kuwa wajumbe 16 watatoka katika kanda 8 za Tanzania Bara kwa masharti ya kila kanda kuwa na mjumbe mmoja mwanamke na mmoja mwanaume na wajumbe 8 watatoka katika kanda mbili za Zanzibar, kwa masharti ya kila kanda kuwa na wajumbe wawili wanawake na wawili wanaume;
- (f) Kusikiliza Rufaa zitokanazo na Viongozi Wakuu wa Chama;
- (g) Kujadili mikakati ya uendeshaji wa shughuli za Chama kwa kipindi cha mwaka uliopita kuifanyia maamuzi panapo stahiki;
- (h) Kuthibitisha mikakati na rasilimali za kuendesha kampeni za wagombea wa chama katika chaguzi za serikali hususani Uchaguzi Mkuu na Uchaguzi wa Serikali za Mitaa;
- (i) Kuandaa Kanuni za Uchaguzi wa ndani ya Chama kwa mujibu wa Katiba na kupitisha kalenda ya uchaguzi kwa mujibu wa Katiba na Kanuni za Chama;
- (j) Kutunga na kuzifanyia marekebisho Kanuni za uendeshaji wa Chama;
- (k) Kujadili taarifa za Kamati Kuu, kutoa maamuzi na maelekezo kwa utekelezaji;
- (l) Kupendekeza kwa Mkutano Mkuu masuala yote ya Katiba ya Chama na mabadiliko yake;
- (m) Kujadili na kuidhinisha rasimu ya Ilani (Manifesto) ya uchaguzi kwa ajili ya

- Uchaguzi Mkuu na uchaguzi wa Serikali za Mitaa na baadaye kuiwasilisha kwenye Mkutano Mkuu kwa taarifa;
- (n) Kuteua Wadhamini wa Chama;
  - (o) Kuteua Mkaguzi Mkuu wa Ndani wa Hesabu za Chama;
  - (p) Kuthibitisha miongozo ya Ngome ya Vijana, Wanawake na Wazee;
  - (q) Kujadili na kuidhinisha majina ya wagombea wa nafasi za Kiongozi wa Chama, Mwenyekiti Taifa na Makamu Wenyeviti wa Chama;
  - (r) Kukubali au kukataa pendekezo la Mwenyekiti na Kiongozi wa Chama kuhusu jina la mtu ambaye atamteua kuwa Mwanasheria Mkuu wa Chama;
  - (s) Kukubali au kukataa pendekezo la Katibu Mkuu kuhusu jina la mtu ambaye atamteua kuwa Naibu Mwanasheria Mkuu wa Chama;
  - (t) Kutoa ufafanuzi wa Itikadi ya Chama iliyobuniwa na kupitishwa na Mkutano Mkuu wa Taifa;
  - (u) Kusimamia utekelezaji bora wa maamuzi na maelekezo mbalimbali ya Mkutano Mkuu Taifa;
  - (v) Kuzingatia maombi ya vyama vingine vya siasa, au jumuiya za vyama vya siasa vya ndani na nje ya nchi vitakavyoomba kushirikiana au kujiunga ACT;
  - (w) Kuandaa ajenda za Mkutano Mkuu Taifa;
  - (x) Kuchagua wajumbe wawili wenye ulemavu ambao watakuwa wajumbe wa Kamati Kuu Taifa kwa mazingatio kuwa mmoja atatoka Tanzania Bara na mwingine atatoka Zanzibar na mmoja akiwa mwanamke na mwingine mwanaume.
- (2) Halmashauri Kuu ya Taifa itaongozwa na Mwenyekiti wa Chama Taifa, na asipoweza kuhudhuria, kikao hicho kitaongozwa na Makamu wa Mwenyekiti wa Chama anayetoka upande tofauti na Mwenyekiti na ikiwa naye hayupo basi Makamu Mwenyekiti aliyepo

ataongoza kikao hicho, ikiwa naye pia hayupo basi kitamchagua mjumbe mwingine yeyote yule asiyekuwa Katibu Mkuu, Mjumbe wa Kamati Kuu ili aongoze kikao hicho, na Uenyekiti wake wa muda utamalizika mara tu kikao hicho kitakapomalizika.

*Kuwasimamisha
Uongozi
Uanachama*

na

69. (1) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza kutengua au kuridhia hatua za nidhamu dhidi ya viongozi wa Chama na watokanao na Chama wafuatao:-

- (a) Naibu Katibu Mkuu;
- (b) Mjumbe wa Kamati Kuu Taifa;
- (c) Mjumbe wa Bodi ya Wadhamini;
- (d) Waziri Mkuu;
- (e) Kiongozi wa Upinzani Bungeni;
- (f) Makamu wa Rais wa Zanzibar;
- (g) Kiongozi wa Upinzani katika Baraza la Wawakilishi;
- (h) Mbunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano;
- (i) Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi la Zanzibar;
- (j) Mwenyekiti wa Ngome ya Chama;
- (k) Katibu wa Ngome ya Chama;
- (l) Kiongozi mwingine yeyote wa Serikali ngazi yoyote ile anayetokana na Chama.

(2) Uamuzi wa Halmashauri Kuu katika kushughulikia rufaa zinazotokana na makosa ya nidhamu na maadili kwa viongozi waliotajwa hapo juu utakuwa wa mwisho ndani ya Chama.

*Kamati Kuu ya Chama
Taifa*

70. (1) Kutakuwa na Kamati Kuu ya Chama Taifa ambayo itakutana angalau mara moja kila baada ya miezi sita.

*Mwenyekiti Taifa
kuitisha Kamati Kuu
Taifa ya Dharura*

(2) Mwenyekiti wa Taifa akiona kuna haja na umuhimu, kwa kuzingatia maslahi ya Chama anaweza kuitisha Kikao cha dharura cha Kamati Kuu baada ya kushauriana na Kamati ya Uongozi Taifa.

(3) Wajumbe wa Kamati Kuu ya Chama Taifa watakuwa wafuatao:-

- (i) Wajumbe wa Kamati ya Uongozi;
- (ii) Makamu Mwenyekiti wa Chama Taifa Wastaafu;
- (iii) Katibu Mkuu wa Chama Mstaafu;
- (iv) Mwenyekiti wa Bodi ya Wadhamini;
- (v) Mwenyekiti wa Kamati ya Maadili Taifa;
- (vi) Waratibu wa Kanda wa Chama;
- (vii) Wenyeviti wa Ngome za Chama Taifa;
- (viii) Wajumbe ishirini na nne (24) waliochaguliwa na Halmashauri Kuu kwa kuzingatia kuwa Wajumbe kumi na sita (16) watatoka katika Kanda nane za Tanzania Bara, kila Kanda mwanume mmoja na mwanamke mmoja, na wajumbe nane watatoka katika Kanda mbili za Zanzibar, kila Kanda wanaume wawili na wanawake wawili;
- (ix) Wajumbe watano walioteuliwa na Kiongozi wa Chama kwa kushauriana na Mwenyekiti wa Chama Taifa, angalau wawili wawe wanawake, na angalau wawili watokee upande wa Zanzibar;
- (x) Makatibu wa Idara za Sekretarieti na Ngome za Chama Taifa;
- (xi) Wajumbe wawili watu wenye ulemavu waliochaguliwa na Halmashauri Kuu Taifa.

Kazi za Kamati Kuu Taifa

71. (1) Kazi za Kamati Kuu ya Chama itakuwa ni:-

- (i) Kuandaa na kutoa mapendekezo kwa Halmashauri Kuu, mikakati ya kuendesha shughuli za Chama kwa kila mwaka na kwa kipindi cha miaka mitano;
- (ii) Kuandaa na kutoa mapendekezo kwa Halmashauri Kuu, mikakati ya kupata rasilimali za kuendesha kampeni za wagombea wa Chama katika Chaguzi za kiserikali;
- (iii) Kupitisha ratiba na miongozo ya uteuzi wa wagombea ndani ya Chama kwa Chaguzi za kiserikali;
- (iv) Kupitia na kutoa kwa Halmashauri Kuu mapendekezo ya haja ya kuzifanyia masahihisho au marekebisho Kanuni za Chama au Katiba ya Chama;
- (v) Kujadili taarifa za Sekretarieti ya Kamati

- Kuu na kutoa maamuzi na maelekezo kwa utekelezaji;
- (vi) Kusimamia utendaji kazi wa Sekretarieti ya Kamati Kuu;
- (vii) Kuwateua na kuwapangia vituo vya kazi Makatibu wa Mikoa;
- (viii) Kumsimamisha uongozi Katibu au Naibu Katibu wa Idara za Sekretarieti ya Kamati Kuu kwa utovu wa nidhamu au kushindwa kazi na kuitaarifa Halmashauri Kuu ya Taifa kwa uamuzi wa mwisho;
- (ix) Kujadili na kupitisha bajeti ya Chama ya mwaka kama ilivyowasilishwa na Sekretarieti ya Kamati Kuu;
- (x) Kuandaa Rasimu ya Kanuni kwa ajili ya utekelezaji mzuri wa Katiba hii, na kuziwasilisha katika Halmashauri Kuu ya Taifa kwa kuthibitishwa;
- (xi) Kufanya mapitio ya Sera za Chama na kutoa mapendekezo kwa Halmashauri Kuu kwa kuzingatia matokeo ya utafiti uliofanywa na Sekretarieti ya Kamati Kuu;
- (xii) Kusimamia utekelezaji wa maamuzi na maelekezo ya Halmashauri Kuu na Mkutano Mkuu;
- (xiii) Kuwa kiungo na kudumisha mahusiano mema kati ya Chama na vyama vingine vya siasa nchini, Afrika Mashariki, Afrika na nchi nyingine duniani;
- (xiv) Kuteua Kamati au Tume za kushughulikia masuala maalum ya kichama kwa muda maalum;
- (xv) Kuteua wakaguzi wa mahesabu wa Chama kwa kila mwaka;
- (xvi) Kuandaa ajenda za Halmashauri Kuu na Mapendekezo ya ajenda za Mkutano Mkuu;
- (xvii) Kuandaa hoja za kupelekwa Bungeni au Baraza la Wawakilishi na Wabunge au Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wa Chama;
- (xviii) Kuratibu utendaji wa Ofisi ndogo ya Makao Mkuu Zanzibar

- (xix) Kusimamia utendaji kazi wa Ngome za Vijana, Wanawake na Wazee; na
- (2) Kamati Kuu inaweza kuwasimamisha uongozi Viongozi Wakuu wa Chama wa Taifa wafuatao:-
  - (a) Kiongozi wa Chama
  - (b) Mwenyekiti wa Chama
  - (c) Makamu Mwenyekiti
  - (d) Katibu Mkuu
- (3) Kamati Kuu inaweza kuwasimamisha Uanachama Viongozi Wakuu wa Serikali wa Taifa watokanao na Chama wafuatao:-
  - (a) Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;
  - (b) Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano;
  - (c) Rais wa Zanzibar;
  - (d) Makamu wa Rais wa Zanzibar;
  - (e) Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano.
- (4) Endapo Kiongozi yeyote alietajwa katika Ibara ndogo ya (2) na (3) ya Ibara hii atasimamishwa Uongozi au Uanachama, Katibu Mkuu atalazimika kwa haraka iwezekanavyo kufikisha mbele ya Kamati ya Maadili ya Taifa, taarifa na sababu za kuchukuliwa kwa hatua hiyo na Kamati ya Maadili ya Taifa baada ya kuifanyia kazi taarifa hiyo itachukua hatua kwa mujibu wa utaratibu uliowekwa na Katiba hii pamoja na Kanuni za Chama.

Kamati ya Uongozi Taifa

72. (1) Kutakuwa na Kamati ya Uongozi Taifa ambayo Wajumbe wake itakuwa kama ifuatavyo:-

- (a) Kiongozi wa Chama;
- (b) Mwenyekiti wa Chama;
- (c) Makamu wa Mwenyekiti;
- (d) Katibu Mkuu wa Chama;
- (e) Manaibu Katibu Mkuu;
- (f) Mwanasheria Mkuu wa Chama;
- (g) Kiongozi wa Chama aliyemaliza muda wake punde;

- (h) Mwenyekiti Taifa aliyemaliza muda wake punde;
- (i) Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania anayetokana na ACT Wazalendo;
- (j) Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania anayetokana na ACT Wazalendo;
- (k) Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania anayetokana na ACT Wazalendo;
- (l) Rais wa Zanzibar anayetokana na ACT Wazalendo;
- (m) Makamu wa Kwanza wa Rais wa Zanzibar anayetokana na ACT Wazalendo;
- (n) Makamu wa Pili wa Rais wa Zanzibar anayetokana na ACT Wazalendo;
- (o) Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania anayetokana na ACT Wazalendo;
- (p) Spika wa Baraza la Wawakilishi Zanzibar anayetokana na ACT Wazalendo;
- (q) Kiongozi wa Upinzani Bungeni anayetokana na ACT Wazalendo;
- (r) Kiongozi wa Wabunge wote wa ACT Wazalendo katika Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;
- (s) Kiongozi wa Upinzani kwenye Baraza la Wawakilishi Zanzibar anayetokana na ACT Wazalendo;
- (t) Kiongozi wa Wawakilishi wote wa ACT Wazalendo katika Baraza la Wawakilishi;
- (u) Mwenyekiti wa Bodi ya Wadhamini ya Chama.

Kazi za Kamati ya Uongozi ya Taifa

- (2) Kamati ya Uongozi ya Taifa ya Chama itakutana angalau mara moja kila miezi miwili katika vikao vyake vya kawaida, na inaweza kukutana kwa dharura wakati mwingine wowote;
  - (a) Kujadili jambo la dharura litakalotokea ambalo linahitaji uamuzi wa haraka na kisha kutoa maelekezo kwa vyombo vya utekelezaji;

- (b) Kutoa uongozi kwa mambo yote ya Kitaifa ambayo hayakuelezwa waziwazi ndani ya Katiba na kwamba utekelezaji wake hautokwenda kinyume na Katiba ya Chama, Katiba ya Nchi au Sheria ya Vyama vya Siasa na Sheria nyingine yoyote halali iliyotungwa na Bunge au Baraza la Wawakilishi; na
  - (c) Kufanya usuluhishi wa migogoro ya kiutendaji baina ya Viongozi Wakuu na wa Kitaifa wa Chama.
- (3) Kamati ya Uongozi ya Taifa itakuwa ndio chombo cha kuimarisha na kuhakikisha Uongozi wa pamoja wa Chama na hivyo itakuwa na majukumu yafuatayo:-
- (a) Kupokea taarifa ya utendaji wa Sekretarieti kutoka kwa Katibu Mkuu na kuitolea maelekezo;
  - (b) Kusimamia utekelezaji wa mipango mikakati ya Chama na mikakati ya chaguzi za kiserikali;
  - (c) Kujadili jambo la dharura litakalojitokeza ambalo linahitaji uamuzi wa haraka na kisha kutoa maelekezo kwa vyombo vya utekelezaji;
  - (d) Kutoa uongozi kwa mambo yote ya kitaifa ambayo hayakuelezwa waziwazi ndani ya Katiba ya chama, Katiba ya Nchi au Sheria ya Vyama vya siasa na sheria nyingine yoyote iliyotungwa na Bunge au Baraza la Wawakilishi;
  - (e) Kufanya usuluhishi wa migogoro ya kiutendaji baina ya Viongozi Wakuu na wa Kitaifa wa Chama;
  - (f) Kuteua na kupendekeza kwa Rais wa Zanzibar jina la mwanachama wa ACT Wazalendo kuwa Makamu wa Kwanza wa Rais Zanzibar;

- (g) Kupendekeza kwa kambi ya wabunge wa ACT Wazalendo jina la Mbunge anayetokana na Chama kuwa Kiongozi wa Upinzani bungeni katika Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;
- (h) Kupendekeza kwa kambi ya Wawakilishi ya ACT Wazalendo jina la Mwakilishi anayetokana na Chama kuwa Kiongozi wa Kambi ya Wawakilishi wa Chama katika Baraza la Wawakilishi Zanzibar;
- (i) Kufanya uteuzi wa mwisho jina la Mwanachama wa ACT Wazalendo anayegombea nafasi ya Spika na Naibu Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na nafasi ya Spika na Naibu spika wa Baraza la Wawakilishi Zanzibar;
- (j) Kufanya uteuzi wa mwisho wa majina ya wanachama wa ACT Wazalendo kuwa Wabunge wa Viti Maalum wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na wajumbe wa Viti Maalum wa Baraza la Wawakilishi Zanzibar; na
- (k) Kutekeleza majukumu mengine yoyote yatakayokasimiwa kwake kwa azimio maalum la Kamati Kuu, Halmashauri Kuu na Mkutano Mkuu wa Chama.

Sekretarieti ya Kamati Kuu

Wajumbe wa Sekretarieti ya Kamati Kuu

73. (1) Kutakuwa na Sekretarieti ya Kamati Kuu Taifa itakayokutana mara moja kwa kila mwezi na inaweza kuitishwa kwa dharura wakati wowote Mwenyekiti wake atakapoona haja hiyo.

(2) Sekretarieti ya Kamati Kuu itakuwa na Wajumbe wafuatao:-

- (a) Katibu Mkuu;
- (b) Manaibu Katibu Mkuu;
- (c) Makatibu wa Idara za Chama Taifa;
- (d) Manaibu Katibu wa Idara za Chama Taifa;
- (e) Makatibu wa Ngome za Wanawake, Vijana na Wazee.

Kazi na Wajibu wa Sekretarieti

- (3) Wajibu wa Sekretarieti ya Kamati Kuu itakuwa kama ifuatavyo:-
- (a) Kuhakikisha kuwa chama wakati wote kinakwenda na wakati katika mahusiano, mawasiliano na utendaji wa shughuli za Chama kisayansi na uyakinifu;
  - (b) Kutekeleza maagizo yote ya Mkutano Mkuu wa Taifa, Halmashauri Kuu ya Taifa na Kamati Kuu;
  - (c) Kutekeleza kazi za kila siku za Chama ngazi ya Taifa;
  - (d) Kutunza, kuhifadhi na kulinda mali, vyombo, nyaraka na vitendea kazi mbalimbali vya chama katika ngazi ya Taifa;
  - (e) Kuandaa ajenda za Kamati Kuu, na mapendekezo ya ajenda za Halmashauri Kuu ya Taifa na kutayarisha na kuhifadhi mihtasari ya vikao vya Mkutano Mkuu wa Taifa, Halmashauri Kuu ya Taifa na vya Kamati Kuu ya Taifa yenyewe, na kuwasilisha taarifa ya yatokanayo kutokana na utekelezaji wa maamuzi ya kikao kilichopita;
  - (f) Kusimamia mapato na matumizi ya fedha za Chama na kufikisha taarifa zake katika kila kikao cha Kamati Kuu ya Taifa;
  - (g) Kuandaa na kuendesha mafunzo ya siasa, uongozi na utendaji kwa Viongozi na watendaji wa Chama kwa kuzingatia matakwa ya Sheria ya vyama vya siasa;
  - (h) Kupokea na kuchambua mapendekezo ya vikao vya chini na kuyafanyia kazi ipasavyo na pia kufikisha kwa vikao vya chini maamuzi na maelekezo ya vikao vya Taifa;
  - (i) Kutoa mapendekezo kwa Katibu Mkuu ya uteuzi wa watendaji na watumishi wa Chama wa Makao Makuu, Ofisi Ndogo za Makao na Ofisi nyingine zilizoanzishwa na Kamati Kuu;
  - (j) Kumsimamisha au kumuachisha uongozi kiongozi yeyote wa Mkoa, Jimbo, Kata kutokana na makosa ya kinidhamu, uchochezi wa migogoro na ubadhirifu wa fedha na mali za Chama au kushindwa kazi na kuitaarifu Kamati ya Maadili kwa hatua zake;

- (k) Kusimamisha, kuiachisha au kuivunja Kamati ya Uongozi ya Mkoa, Jimbo, Kata, au Ngome ya Chama kwa kushindwa kufanya kazi za Chama, kushabikia migogoro miongoni mwa Viongozi na ubadhirifu wa fedha na mali za Chama na kuitaarifu Kamati ya Maadili kwa hatua zake.

*Kamati
Mashauriano*

za 74. (1) Sekretarieti ya Kamati Kuu inaweza, ikiona inafaa kujigawa kwa Wajumbe waliyoko Tanzania Bara na kuwa Kamati ya Mashauriano kwa Tanzania Bara na wale waliyoko Zanzibar kuwa Kamati ya Mashauriano kwa Zanzibar.

- (2) Kazi ya Kamati hizi za Mashauriano itakuwa ni kushauriana kuhusu mambo mbalimbali ya utendaji wa Chama lakini havitokuwa vikao vya maamuzi isipokuwa tu pale inapotokea haja na ulazima kutokana na dharura inayokuwa imejitokeza na kwamba kusubiri kwake vikao vya kawaida vya Chama vinaweza kuathiri taswira, uhai na/au ustawi wa Chama kwa sharti kuwa maamuzi hayo baadaye yatapelekwa katika vikao vya juu ili kuthibitishwa.

SEHEMU YA SABA

VIONGOZI WAKUU

*Viongozi
Wakuu
Chama*

75. (1) Kutakuwa na Viongozi Wakuu wa Chama wafuatao:-

- (i) Kiongozi wa Chama;
- (ii) Mwenyekiti wa Chama;
- (iii) Makamu wa Mwenyekiti;
- (iv) Katibu Mkuu wa Chama;
- (v) Manaibu Katibu Mkuu;
- (vi) Mwanasheria Mkuu wa Chama.

- (2) Kwa kuleta uwiano mzuri wa Chama Kitaifa, ikiwa Mwenyekiti wa Chama amechaguliwa kutoka upande mmoja wa Muungano, basi Katibu Mkuu atatoka upande wa pili wa Muungano.

- (3) Kutakuwa na Makamu wawili wa Mwenyekiti Taifa, mmoja atachaguliwa kutoka Tanzania Bara na wa pili kutoka Zanzibar ambao wote watachaguliwa na Mkutano Mkuu wa Taifa.
- (4) Manaibu Katibu Mkuu wa Chama watakuwa wawili, mmoja kutoka Tanzania Bara na wa pili kutoka Zanzibar ambao watateuliwa na Halmashauri Kuu ya Taifa kutokana na mapendekezo ya Mwenyekiti kwa kushauriana na Makamu wote wa Mwenyekiti.

Kiongozi wa Chama na Majukumu yake

76. (1) Kutakuwa na Kiongozi wa Chama ambaye atachaguliwa na Mkutano Mkuu wa Taifa na atakuwa na majukumu yafuatayo:-
- (a) Atakuwa Kiongozi wa Chama na Mwenyekiti wa Kikao cha Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia;
  - (b) Atakuwa Mkuu wa Siasa, Mshauri na mwelekezaji mkuu kwa Viongozi wote na Maafisa wa Chama;
  - (c) Atateua Wajumbe watano wa Kamati Kuu baada ya kushauriana na Mwenyekiti wa Chama Taifa na kuthibitishwa na Halmashauri Kuu kwa mujibu wa Katiba hii;
  - (d) Atakuwa mtoa tamko rasmi kuhusu masuala ya Kitaifa na Kimataifa;
  - (e) Atakuwa mtoa habari mahsusi kwenye Mkutano Mkuu, Halmashauri Kuu na Kamati Kuu kuhusu hali ya kisiasa nchini na masuala mengine ya Kitaifa na Kimataifa.
- (2) Iwapo kiti cha Kiongozi wa Chama kitakuwa wazi kwa sababu ya kujiuzulu, kuondoka katika Chama, kuvuliwa uongozi au uanachama, maradhi yenye kuondoa uwezo wa kufanya kazi au kifo, Mkutano Mkuu Maalum wa Taifa utaitishwa katika muda usiozidi miezi kumi na miwili tangu kuwa wazi kwa kiti hicho kwa ajili ya kuchagua Kiongozi wa Chama mwingine au ikiwa Mkutano Mkuu wa Taifa utafanywa mbele yake, na si muda mrefu, basi pale utakapofanyika Mkutano Mkuu huo kwa ajili ya kuchagua Kiongozi wa Chama mwingine.

Isipokuwa tu iwapo kutokuwepo kwa Kiongozi wa Chama hakutokani na sababu zilizotajwa hapa, basi Kiongozi wa Chama baada ya kushauriana na Mwenyekiti atamkabidhi miongoni mwa wajumbe wa Kamati Kuu kutekeleza majukumu ya Kiongozi wa Chama kwa kadri yatakavyoainishwa kwenye hati ya makabidhiano katika kipindi hicho ambacho Kiongozi wa Chama hatokuwepo.

Mwenyekiti wa
Chama Taifa

77. (1) Kutakuwa na Mwenyekiti wa Chama Taifa ambaye atachaguliwa na Mkutano Mkuu wa Taifa.

(2) Mwenyekiti wa Taifa atakuwa na majukumu yafuatayo:-

- (i) Atakuwa mlinzi mkuu wa sera zilizopendekezwa na kupitishwa au jambo lolote litakaloamuliwa na kupitishwa na vikao vya Chama;
- (ii) Atahakikisha kuwa ngazi zote za Chama zinatekeleza maamuzi yaliyotolewa na vikao;
- (iii) Atahakikisha kuwa ngazi zote zinafanya kazi ndani ya mipaka ya Katiba, Sera na maamuzi yoyote yaliyoagizwa na vikao vya Chama;
- (iv) Atafuatilia na kuratibu masuala ya amani, utulivu na nidhamu katika Chama;
- (v) Atakuwa Mwenyekiti wa Vikao na Mikutano yote ya Chama ya Kitaifa isipokuwa Kamati ya Uongozi Taifa na Mkutano Mkuu wa Kidemokrasia,
- (vi) Atafanya shughuli nyingine za Chama na Vikao vya Utendaji;
- (vii) Katika mikutano anayoiongoza pamoja na kuwa na kura yake ya kawaida atakuwa pia na kura ya uamuzi endapo kura za wajumbe wanaoafiki na wasioafiki zitalingana.

(3) Iwapo Mwenyekiti wa Chama hayupo kwa sababu yoyote ile basi Makamu Mwenyekiti ambaye anatoka upande mwingine wa Muungano tofauti na anaotoka Mwenyekiti, na kama Makamu Mwenyekiti aliyetajwa kwanza naye hayupo, basi Makamu Mwenyekiti aliyebakia atakaimu nafasi ya Uenyekiti.

(4) Iwapo kiti cha Mwenyekiti wa Chama kitakuwa wazi kwa sababu ya kujiuzulu, kuondoka katika Chama, kuvuliwa uongozi au uanachama, maradhi yenye kuondoa uwezo wa kufanya kazi au kifo, Mkutano Mkuu maalum wa Taifa utaitishwa katika muda usiozidi miezi kumi na mbili tangu kuwa wazi kwa kiti hicho ili kuchagua Mwenyekiti mwingine. Katika muda huo, Makamu Mwenyekiti ambaye anatoka upande mwingine wa Muungano atakaimu nafasi hiyo hadi pale Mwenyekiti mpya atakapochaguliwa.

(5) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza kumsimamisha Mwenyekiti wa Chama kwa kupiga kura ya kutokuwa na

imani naye kwa maamuzi ya zaidi ya asilimia 50 ya kura zote zilizopigwa. Hata hivyo, kura ya kutokuwa na imani haitopigwa hadi kuwe na hoja maalum kwa ajili hiyo na ambayo imeungwa mkono na theluthi mbili ya Wajumbe kutoka Tanzania Bara na theluthi mbili ya Wajumbe kutoka Zanzibar.

- (6) Mwenyekiti wa Chama ataweza kuondolewa kwenye madaraka baada ya mapendekezo ya Halmashauri Kuu ya Taifa kwa azimio la Mkutano Mkuu wa Taifa litakaloungwa mkono na idadi ya nusu ya kura za wajumbe halali waliohudhuria na kupiga kura.

*Makamu
Mwenyekiti
Taifa na kazi
zake*

78. (1) Kutakuwa na Makamu wawili wa Mwenyekiti, Mmoja kutoka Tanzania Bara na wa pili kutoka Zanzibar ambao watachaguliwa na Mkutano Mkuu.
- (2) Pale ambapo Mwenyekiti anatokea upande mmoja wa Muungano, basi Makamu wa Mwenyekiti anayetokea upande wa pili wa Muungano ndiye atakayemtangulia mwenzake katika shughuli za Kichama na Kitaifa.
- (3) Majukumu ya Makamu Mwenyekiti yatakuwa ni:-
- (a) Wasaidizi wakuu wa Mwenyekiti wa Chama na watafanya kazi zozote za Chama watakazopewa na Mwenyekiti wa Chama Taifa;
  - (b) Watakuwa washauri wa Chama katika maeneo yao (Bara na Zanzibar) na wote watakuwa na hadhi sawasawa ila pale ambapo Katiba imeeleza vinginevyo;
  - (c) Makamu Mwenyekiti Zanzibar ndiye atakuwa Mwenyekiti wa Kamati Maalum ya Zanzibar na yule wa Tanzania Bara atakuwa Mwenyekiti wa Kamati Maalum ya Tanzania Bara;
  - (d) Watamshauri Mwenyekiti katika majukumu yake ya kila siku kwa maeneo yao;
  - (e) Watakuwa walezi wa Ngome za chama;
  - (f) Watakuwa wahamasishaji wa Chama katika maeneo yao; na
  - (g) Watakaimu nafasi ya Mwenyekiti kama hayupo kwa mujibu wa utaratibu uliowekwa na Katiba hii;
- (4) Halmashauri Kuu inaweza kumsimamisha Makamu Mwenyekiti kwa kupiga kura ya kutokuwa na imani naye na ambayo itaungwa mkono na zaidi ya nusu ya wajumbe wote waliohudhuria kikao wakati hoja hiyo inatolewa.

- Katibu Mkuu* 79. (1) Kutakuwa na Katibu Mkuu wa Chama ambaye atathibitishwa na Halmashauri Kuu ya Chama Taifa kwa mujibu wa utaratibu uliowekwa na Katiba hii.
- Kazi na Wajibu wa Katibu Mkuu* (2) Kazi na wajibu wa Katibu Mkuu wa Chama:-
- (i) Atakuwa katibu wa Mikutano ya Chama katika ngazi ya Taifa;
  - (ii) Atakuwa ndiye msimamizi Mkuu wa shughuli zote za utendaji za Chama;
  - (iii) Ataitisha na kuongoza vikao vya Sekretarieti ya Kamati Kuu ya Chama kwa madhumuni ya kushauriana, kuandaa ajenda za Kamati Kuu na kuchukua hatua za utendaji wa maamuzi ya Chama;
  - (iv) Atakuwa na uwezo wa kuajiri, kuachisha kazi na kusimamia nidhamu ya watumishi wote wa Chama kwa kushauriana na Sekretarieti ya Chama kwa mujibu wa Katiba, Kanuni, taratibu za chama na Sheria za Nchi;
  - (v) Atakuwa na wajibu wa kuandaa na kuitisha mikutano yote ya vikao vya Chama katika ngazi ya Taifa kwa kushauriana na Kiongozi wa Chama na Mwenyekiti wa Chama, na kuchukua hatua za utekelezaji wa maamuzi ya Chama;
  - (vi) Atakuwa muwajibikaji mkuu wa mambo yote ya fedha na pia mdhibiti mkuu wa mali za chama zinazohamishika na zisizohamishika;
  - (vii) Atajenga mahusiano mema na Makatibu Wakuu wa vyama vingine vya siasa ndani ya nchi;
  - (viii) Atakuwa na dhamana ya Ofisi za Makao Makuu, Ofisi Ndogo za Makao Makuu na Ofisi za Kanda za Chama;
  - (ix) Atahakikisha kwamba nyaraka zote za Chama pamoja na kumbukumbu za Vikao vyote vya Chama vya Taifa zinatunzwa na kuhifadhiwa vizuri;
  - (x) Atafanya kazi nyingine yoyote itakayokuwa imetajwa penginepo katika Katiba hii na/au kwa maelekezo ya vikao vya Chama au viongozi wa juu yake;
  - (xi) Halmashauri Kuu itakuwa na uwezo wa kumuondoa Katibu Mkuu kwa kupiga kura ya kutokuwa na imani kama kura hiyo itaungwa mkono na zaidi ya nusu ya wajumbe waliohudhuria.

*Manaibu
Katibu Mkuu*

80. (1) Kutakuwa na Manaibu Katibu Mkuu wawili, mmoja akitokea upande mmoja wa Muungano na wa pili upande wa pili wa Muungano.
- (2) Naibu Katibu Mkuu ambaye atatoka upande ambao hatoki Katibu Mkuu, ndiye atakuwa anamtangulia mwenzake.
- (3) Manaibu Katibu Mkuu hawa watakuwa na mamlaka sawa kwa pande zote za Jamhuri ya Muungano na watachaguliwa na Halmashauri Kuu ya Taifa baada ya Mwenyekiti wa Chama kushauriana na Makamu Mwenyekiti na Kiongozi wa Chama na kupendekeza majina mawili kwa Halmashauri Kuu kwa ajili ya kupigiwa kura.
- (4) Kazi na wajibu wa Naibu Katibu Mkuu ni pamoja na:-
- (i) Kuandaa na kuitisha Mikutano ya Kamati Maalum ya Halmashauri Kuu ya Chama Taifa na vikao vya Mashauriano kwa Tanzania Bara na Zanzibar.
  - (ii) Manaibu Katibu Mkuu wa Chama watakuwa ndio wasaidizi wakuu wa Katibu Mkuu na watafanya kazi zozote za Chama watakazopewa na Katibu Mkuu wa Chama au Kiongozi wa Chama na Mwenyekiti wa Chama Taifa;
  - (iii) Watakuwa Makatibu wasaidizi wa Vikao vyote vya Chama wakimsaidia Katibu Mkuu;
  - (iv) Watamsaidia Katibu Mkuu kusimamia shughuli, taratibu na Kanuni zote za Kiutawala za Chama za kila siku;
  - (v) Watakuwa wajumbe wa Vikao vyote ambavyo Katibu Mkuu wa Chama Taifa anashiriki kwa wadhifa wake;
  - (vi) Watafanya kazi nyingine zozote za Chama zitakazokuwa zimetajwa pengine katika Katiba hii na/au kwa maelekezo ya Vikao vya Chama au viongozi wa juu yao.
- (5) Iwapo Katibu Mkuu ni mgonjwa au hayupo nchini au ana sababu nyingine ambazo zinamfanya asihudhurie Kikao, basi shughuli zake zitakaimiwa na Naibu Katibu Mkuu ambaye hatoki upande wa Muungano anaotoka Katibu Mkuu.

*Mwanasheria
Mkuu wa
Chama*

81. (1) Kutakuwa na Mwanasheria Mkuu wa Chama atakayeteuliwa na Halmashauri Kuu ya Taifa kutokana na mapendekezo ya Mwenyekiti wa Taifa baada ya kushauriana na Kiongozi wa Chama;

(2) Mwanasheria Mkuu wa Chama atakuwa ni mwanachama mwenye sifa za kuwa Wakili katika upande wowote wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na awe na sifa hizo kwa muda usiopungua miaka mitano;

(3) Kazi na wajibu wa Mwanasheria Mkuu wa Chama ni pamoja:-

(i) Atakuwa mshauri mkuu wa kisheria kwa Chama, na atatekeleza shughuli zote za kisheria zitakazopelekwa kwake au atakazoagizwa na Mwenyekiti au kwa mujibu wa Katiba au miongozo mingine ya Chama;

(ii) Atakiwakilisha Chama kwenye mashauri yote ya madai na ya kikatiba ambayo Chama kitayafungua au kufunguliwa dhidi yake kwenye Mahakama yoyote ya Tanzania na nje ya Tanzania;

(iii) Kushiriki na kutoa maoni kwenye majadiliano ya mkataba ambao Chama kinakusudia kuingia na mtu au taasisi yoyote;

(iv) Kutoa maoni kwa kambi za Wabunge na Wawakilishi wanaotokana na ACT Wazalendo juu ya miswada ya sheria inayowasilishwa kwenye Baraza la Wawakilishi au Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;

(v) Mwanasheria Mkuu wa Chama atakuwa na wajibu wa kulinda na kuhakikisha uwepo wa uongozi unaofuata na kuheshimu sheria ndani na nje ya Chama na kulinda maslahi ya umma.

(4) Majukumu na wajibu wa Mwanasheria Mkuu wa Chama yaliyotajwa katika Ibara ndogo ya (3) ya Ibara hii, yanaweza kutekelezwa na yeye mwenyewe au kukasimiwa kwa mwanachama mwingine yeyote aliye na uzoefu wa mambo ya Sheria, ilimradi tu kuwe na maelekezo ya utekelezaji wa kazi hiyo.

*Naibu
Mwanasheria
Mkuu wa
Chama*

82. (1) Kutakuwa na Naibu Mwanasheria Mkuu wa Chama atakayeteuliwa na Halmashauri Kuu ya Taifa kutokana na mapendekezo ya Katibu Mkuu baada ya kushuriana na Kiongozi wa Chama na Mwenyekiti wa Chama.
- (2) Mtu atakuwa na sifa ya kuteuliwa kuwa Naibu Mwanasheria Mkuu wa Chama ikiwa atakuwa ni mwanachama mwenye sifa ya kuwa Wakili wa Mahakama Kuu katika upande wowote wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, na awe na sifa hiyo kwa muda usiopungua miaka mitano.
  - (3) Naibu Mwanasheria Mkuu wa Chama atakuwa ni msaidizi mkuu wa Mwanasheria Mkuu wa Chama na atatekeleza majukumu yake kama ambavyo atapangiwa na Mwanasheria Mkuu wa Chama na au Katibu Mkuu wa Chama.
  - (4) Pale ambapo Mwanasheria Mkuu wa Chama anatoka upande mmoja wa Muungano, basi Naibu Mwanasheria Mkuu wa Chama atatoka upande mwingine wa Muungano.
  - (5) Naibu Mwanasheria Mkuu wa Chama kwa nafasi yake atakuwa mjumbe wa Sekretarieti ya Chama Taifa.

SURA YA NNE

KAMATI MAALUM ZA KAMATI KUU, KAMATI ZA MAADILI, TAASISI, IDARA ZA CHAMA, MAKOSA, NIDHAMU NA UTATUZI WA MIGOGORO

SEHEMU YA KWANZA

KAMATI MAALUM ZA KAMATI KUU

*Kamati
Maalum za
Kamati Kuu*

83. (1) Kutakuwa na Kamati Maalum mbili za Kamati Kuu, moja kwa upande wa Tanzania Bara na ya pili kwa Zanzibar.

(2) Kazi za Kamati hizo zitakuwa sawa sawa, isipokuwa kila moja itashughulikia eneo lake la utendaji ambalo ni Tanzania Bara kwa upande mmoja na Zanzibar kwa upande wa pili.

(3) Kamati Maalum za Kamati Kuu zitafanya vikao vyake wiki moja kabla ya tarehe iliyopangwa kufanyika kwa kikao cha Kamati Kuu ya Chama Taifa au muda wowote ule kwa dharura ikiwa Mwenyekiti wa Kamati Maalum ya Kamati Kuu anaona kuna haja ya kufanya hivyo.

*Kazi na Wajibu
wa Kamati
Maalum*

84. Kazi na wajibu wa Kamati Maalum itakuwa kama ifuatavyo:-

(a) Kutoa mapendekezo kwa Kamati Kuu juu ya masuala mbalimbali yahasuyo Tanzania Bara kwa upande mmoja na Zanzibar kwa upande wa pili;

(b) Kusimamia utendaji wa Sekretarieti ya ofisi ya Makuu Tanzania Bara kwa upande mmoja na Zanzibar kwa upande wa pili;

(c) Kupendekeza utekelezaji wa mambo ya kisera yahasuyo Tanzania Bara wa upande mmoja na Zanzibar kwa upande wa pili;

(d) Kuleta mapendekezo kwa Kamati Kuu juu ya uteuzi wa wagombea Ubunge na Wawakilishi na wale wa viti maalum kwa upande wa Tanzania Bara kwa upande mmoja na kwa Zanzibar kwa upande wa pili kabla ya Kamati Kuu na Kamati ya Uongozi Taifa, kufanya uteuzi wa mwisho;

(e) Kuratibu shughuli za Chama Tanzania Bara kwa upande mmoja na kwa Zanzibar kwa upande wa pili;

(f) Kutoa ushauri na misaada ya kiutendaji kwa uongozi wa ACT katika Mikoa ya Tanzania Bara kwa upande mmoja na kwa Mikoa ya Zanzibar kwa upande wa pili;

- (g) Kuratibu shughuli za kampeni za wagombea urais wa Muungano na Urais wa Zanzibar katika eneo lote la Zanzibar kwa upande mmoja na shughuli kama hizo kwa Tanzania Bara kwa upande wa pili;
- (h) Kuratibu na kuunganisha shughuli za Ngome za Chama Zanzibar kwa upande mmoja na kwa Tanzania Bara kwa upande mwingine;
- (i) Kuwa kiunganishi cha Chama na shughuli za kiserikali;
- (j) Kuratibu na kutoa taarifa kwa Chama ngazi za juu kuhusu hali ya kisiasa, kijamii na kiutawala;
- (k) Kuandaa mikakati na kusimamia uendeshaji wa shughuli za kila siku za Chama Zanzibar kwa upande mmoja na Tanzania Bara kwa upande wa pili;
- (l) Kusimamia misingi mikuu ya Chama Zanzibar kwa upande mmoja na kwa Tanzania Bara kwa upande mwingine;
- (m) Kuhakikisha Chama kinaenea Tanzania Bara yote kwa upande mmoja na Zanzibar yote kwa upande wa pili;
- (n) Kufanya uteuzi wa awali wa mgombea Uspika na Naibu Spika wa Baraza la Wawakilishi Zanzibar;
- (o) Kupendekeza kwa Kamati Kuu maoni ya mambo ambayo wanahisi kuwa kuna haja na ulazima wa kurekebisha na au kusahihisha ibara au baadhi ya ibara za Katiba ya Chama kwa sharti kuwa Kamati Kuu kwa busara zake inaweza kuyakubali maoni hayo na:-
  - i. Kuyapeleka Halmashauri Kuu kwa kujadiliwa ili nayo ikiwa yamekubaliwa yapelekwe katika Kikao cha Mkutano Mkuu kwa kuzingatiwa na kupitishwa, au
  - ii. Kuyarudisha maoni hayo pamoja na maagizo ya kupelekwa katika ngazi za chini za Chama kupata maoni yao.
- (p) Kufanya uteuzi wa wagombea wa Majimbo na Mikoa wa Uchaguzi wa ndani ya Chama wa kila upande wa Muungano.

*Wajumbe wa
Kamati
Maalum*

85. (1) Kwa upande wa Tanzania Bara, Wajumbe wa Kamati Maalum watakuwa ni:-
- (a) Makamu Mwenyekiti kutoka Tanzania Bara.
  - (b) Katibu Mkuu ikiwa atatoka Tanzania Bara
  - (c) Naibu Katibu Mkuu Bara
  - (d) Wajumbe wote wa Kamati Kuu wanaotoka Tanzania Bara.
- (2) Kwa upande wa Zanzibar wajumbe wa Kamati Maalum watakuwa, kwa mpangilio huo huo wa Tanzania Bara kama ilivyoelezwa chini ya Ibara 85 (1).

SEHEMU YA PILI

IDARA NA NGOME ZA CHAMA

*Halmashauri
Kuu
Kuanzisha
Idara*

86. (1) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza kuanzisha Idara ya aina yoyote ile katika ngazi ya Taifa ili kusaidia utekelezaji mzuri wa shughuli za Chama.
- (2) Kila Idara ya Chama na Ngome za Chama ngazi ya Taifa itaongozwa na Katibu akisaidiwa na Naibu Katibu atakayetoka upande tofauti wa Jamhuri ya Muungano ambao Katibu wake anatoka.
- (3) Kamati za Uongozi za Ngome Taifa na Kamati za Uongozi za Ngome na Chama katika ngazi ya Mkoa, Jimbo, Kata na/au Tawi kwa idhini maalum ya Katibu Mkuu, zinaweza kuanzisha Idara za aina yoyote ile katika ngazi husika ili kuwezesha utekelezaji mzuri wa shughuli za Chama.
- (4) Katibu Mkuu kwa kushauriana na Kiongozi wa Chama, Mwenyekiti Taifa na Makamu Wenyeviti ndiye atakayependekeza Makatibu na Manaibu Katibu wa Idara za Chama Taifa ambao watathibitishwa na Halmashauri Kuu ya Taifa.
- (5) Makatibu wa Ngome na Makatibu wa Chama ngazi za Mkoa, Jimbo, Kata na Tawi kwa kushauriana na Wenyeviti wa ngazi husika watapendekeza majina ya Makatibu na Manaibu Katibu wa Idara katika ngazi zao na kuyawasilisha kwenye Kamati za Uongozi ngazi husika kwa uteuzi.
- (6) Majukumu ya kila Katibu na Naibu Katibu wa Idara na kila ngazi yataelekezwa mara kwa mara katika Kanuni za Uendeshaji Chama na Miongozo ya Ngome.

*Ngome
Chama* za

87. (1) Kutakuwa na Ngome za Chama zitakazofanya shughuli zake kwa mujibu wa Miongozo ya Ngome husika itakayotungwa na Halmashauri Kuu ya Chama Taifa.

(2) Ngome za Chama zilizoanzishwa chini ya Katiba hii ni:-

- (a) Ngome ya Wanawake
- (b) Ngome ya Vijana na
- (c) Ngome ya Wazee

- (3) Kila Ngome itakuwa na:-
- (i) Mwenyekiti wa Ngome atakayekuwa Kiongozi Mkuu na msemaji mkuu wa Ngome na atachaguliwa na Mkutano Mkuu wa Taifa wa Ngome husika.
  - (ii) Makamu Mwenyekiti ambaye atachaguliwa na Mkutano Mkuu wa Taifa wa Ngome husika kwa masharti kwamba ikiwa Mwenyekiti ametoka upande mmoja wa Muungano basi Makamu Mwenyekiti atatoka upande mwingine wa Muungano.
  - (iii) Katibu na Naibu Katibu ambao watateuliwa na Halmashauri Kuu kwa utaratibu uleule wa Katibu kutoka upande mmoja wa Muungano na Naibu wake kutoka upande mwingine wa Muungano.
- (4) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza ikiona inafaa na ni kwa maslahi ya Chama, kuelekeza, kuthibitisha na/au kubatilisha maamuzi yoyote yaliyofanywa na Ngome katika ngazi yoyote ile.
- (5) Kwa ajili ya utekelezaji mzuri wa kazi za Ngome na bila ya kuathiri masharti ya Katiba hii, Ngome katika ngazi husika itawajibika kwa Chama katika ngazi hiyo.

SEHEMU YA TATU

BODI YA WADHAMINI, KAMATI NA TAASISI NYINGINE

BODI YA WADHAMINI

- Bodi ya Wadhamini* 88. (1) Kutakuwa na Bodi ya Wadhamini ya Chama itakayoteuliwa na Halmashauri Kuu ya Taifa kwa mujibu wa Sheria za nchi kwa kipindi cha miaka mitano (5) na mjumbe anaweza kuteuliwa tena baada ya muda wake kumalizika.
- (2) Bodi itakuwa na wajumbe wasiozidi tisa (9), watano (5) kutoka Tanzania Bara na angalau mmoja (1) ni mwanamke na wanne (4) kutoka Zanzibar angalau

mmoja (1) ni mwanamke ambao watateuliwa kwa masharti yanayohitajika na Katiba ya Bodi ya Wadhamini na utaratibu uliowekwa na Halmashauri Kuu ya Taifa.

- (3) Bodi ya Wadhamini itakuwa ndiyo mdhamini pekee wa fedha na mali zote za Chama zinazohamishika na zisizohamishika pamoja na madeni na itafanya shughuli zake kwa mujibu wa sheria na taratibu zilizowekwa na sheria za nchi zinazohusu Wadhamini.
- (4) Bodi inaweza kushitaki au kushitakiwa kwa niaba ya Chama.
- (5) Bodi itawajibika kwa Halmashauri Kuu ya Taifa ambayo itaweka utaratibu unaofaa wa kuendesha shughuli za Bodi na itafanya vikao vyake angalau mara mbili (2) kwa mwaka.
- (6) Mwenyekiti na Makamu Mwenyekiti wa Bodi ya Wadhamini watachaguliwa na Wajumbe wa Bodi kutoka miongoni mwao, kwa sharti kwamba Mwenyekiti akitoka upande mmoja wa Jamhuri ya Muungano, Makamu Mwenyekiti atatoka upande mwingine wa Jamhuri ya Muungano.
- (7) Mwenyekiti wa Bodi atakuwa ni Mjumbe wa Kamati Kuu.
- (8) Katibu anayeshughulikia masuala ya fedha na uchumi katika Chama, kwa nafasi yake ndiye atakuwa Katibu wa Bodi ya Wadhamini.
- (9) Mdhamini anaweza kuondolewa na Halmashauri Kuu ya Taifa ikiwa atafanya kosa lolote lile ambalo Kiongozi yeyote wa Chama akilifanya chini ya Katiba hii anaweza kuondolewa.
- (10) Bodi ya Wadhamini itawajibika kutoa taarifa ya utendaji wake ya kila miezi sita kwa Halmashauri Kuu ya Taifa.

*Kamati
Taasisi
Nyingine*

- na 89. (1) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza, ikiona inafaa na ni kwa maslahi ya Chama, kuanzisha Kamati, Tume au Taasisi yoyote ile ya Kitaifa yenye lengo la kusaidia utekelezaji mzuri wa sera na itikadi za Chama au kufanya uchunguzi juu ya jambo lolote lile linalohitajika kufanyika uchunguzi.

- (2) Pale ambapo Halmashauri Kuu ya Taifa imeanzisha Kamati au Taasisi au Tume yoyote ya Kitaifa kwa ajili ya jambo fulani pia itoa maelekezo ya namna:-
- (a) Wajumbe wake watakavyopatikana;
  - (b) Hadidu rejea za chombo hicho
  - (c) Muda wa kufanya kazi hiyo;
  - (d) Jambo jingine lolote ambalo Halmashauri Kuu inaweza kuelekeza.

SEHEMU YA NNE

KAMATI ZA MAADILI

*Kuanzishwa
kwa Kamati za
Maadili*

90. (1) Kutakuwa na Kamati za Maadili katika ngazi zifuatazo za Chama:-
- (i) Tawi;
  - (ii) Kata;
  - (iii) Jimbo;
  - (iv) Mkoa; na
  - (v) Taifa
- (2) Kamati za maadili za Tawi, Kata, Jimbo na Mkoa zitateuliwa kwa mpangilio na Mwenyekiti wa Tawi, Kata, Jimbo au Mkoa baada ya kuidhinishwa kwao na Kamati ya Uongozi inayohusika na zitakuwa na wajumbe wasiozidi watano (5) miongoni mwao wakiwemo wanawake angalau wawili (2) kwa kila Kamati.
- (3) Kazi na majukumu ya Kamati za Maadili za Kata, Jimbo na Mkoa zitakuwa zifuatazo:-
- (i) Kufanya uchunguzi kamili, kwa uadilifu na weledi na bila upendeleo, kuhusu tuhuma zilizowasilishwa dhidi ya Mwanachama, Mjumbe, Afisa, Mwakilishi au Kiongozi wa Chama katika ngazi husika;
  - (ii) Kutoa taarifa kwa maandishi kuhusu matokeo ya uchunguzi, sababu na mazingira yaliyosababisha kufika hitimisho;
  - (iii) Kutoa adhabu yoyote kwa mujibu wa Katiba hii isipokuwa kusimamisha au kufukuza uanachama au uongozi;
  - (iv) Kutoa mapendekezo kwa Kamati ya Uongozi ya ngazi yake kwa adhabu ambazo haina mamlaka nazo.

- Rufaa* 91. Mwanachama yeyote aliyechukuliwa hatua za kinidhamu chini ya utaratibu uliowekwa katika sehemu hii, ikiwa anaona hakutendewa haki anaweza kukata rufaa ndani ya siku kumi na nne (14) kwa Kamati ya Maadili iliyopo ngazi ya juu, na maamuzi ya rufaa hiyo nayo yatolewe ndani ya siku kumi na nne (14) kuanzia siku ilipopokelewa rufaa hiyo.
- Kamati ya Maadili Taifa* 92. (1) Kutakuwa na Kamati ya Maadili Taifa ambayo itafanya Vikao vyake kila pale itapohitajika, lakini sio chini ya mara moja kila baada ya miezi sita.
- (2) Wajumbe wa Kamati ya Maadili Taifa watakuwa ni:-
- (i) Makamu Mwenyekiti wa Chama ambaye atapendekezwa na Mwenyekiti na atakuwa Mwenyekiti wa Kamati ya Maadili Taifa;
  - (ii) Naibu Katibu Mkuu atakayetokana na upande tofauti na Katibu Mkuu
  - (iii) Mkuu wa Kamati ya Amani ya Chama
  - (iv) Wajumbe wengine watatu akiwemo angalau mwanamke mmoja na Mwanasheria mmoja na angalau mmoja kutoka Zanzibar, watakaoteuliwa na Mwenyekiti wa Taifa baada ya kushauriana na Makamu Mwenyekiti na kuthibitishwa na Halmashauri Kuu Taifa.
- Majukumu ya Kamati ya Maadili Taifa* 93. (1) Majukumu ya Kamati ya Maadili ya Taifa yatakuwa kama ifuatavyo:-
- (a) Kufuatilia nyendo za wanachama na viongozi wa chama ili kuhakikisha kuwa kila mmoja miongoni mwao anatumza maadili mema ya Chama na maadili ya uongozi;
  - (b) Kuhakikisha kuwa wanachama na viongozi wanakuwa na nidhamu ndani ya Chama na nje ya Chama ili kukijengea taswira njema Chama katika Umma;
  - (c) Kufanya uchunguzi juu ya taarifa za uvunjifu wa maadili na nidhamu zinazotolewa dhidi ya mwanachama, kiongozi, au kikao cha Chama, na kuchukua hatua kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii au Kanuni zilizotungwa kwa ajili hiyo;
  - (d) Kufanya jambo jingine lolote ambalo Kamati itaagizwa na Halmashauri Kuu ya Taifa, lifanywe au ambalo Kamati yenyewe wataliona inafaa kufanywa kwa madhumuni ya kukilinda na kukinusuru Chama.

- (2) Katika kutekeleza kazi na majukumu yake, Kamati ya Maadili wakati wowote itazingatia sheria za nchi kanuni, Katiba hii ya Chama na Kanuni zake pamoja na maamuzi ya haki za asili (natural justice) katika kufikia maamuzi yake.
- (3) Kamati ya Maadili ya Taifa itakuwa ni msimamizi wa Kamati za Maadili za Mkoa, Majimbo, Kata na Tawi na itatoa maelekezo mara kwa mara pamoja na miongozo ya kazi zao ikiona inafaa kwa ajili ya utekelezaji mzuri wa kazi zao.

SEHEMU YA TANO

NIDHAMU, MAKOSA NA UTATUZI WA MIGOGORO KATIKA CHAMA

- Maamuzi ya Chama*
94. (1) Mapendekezo yoyote ya kuimarisha au kuendeleza Chama yanaweza kutoka ngazi za chini kwenda ngazi ya juu kwa kufanyiwa kazi na maamuzi yatatoka ngazi ya juu kwenda ngazi ya chini kwa utekelezaji.
  - (2) Katika ngazi moja yoyote ile, mapendekezo yatatoka katika kikao cha chini kwenda kikao cha juu kwa kufanyiwa kazi na maamuzi yatatoka kikao cha juu kwenda kikao cha chini kwa utekelezaji.
- Mapendekezo Kutoka Ngazi Moja ya Chama*
95. (1) Bila ya kuathiri Ibara ya (1) ya ibara ya 94, mapendekezo yoyote ya kuimarisha chama yanaweza pia yakatoka katika ngazi moja na kufanyiwa kazi na ngazi hiyo hiyo na kwamba inaweza pia kutoa uamuzi wake ambao unaweza kusahihishwa au kubatilishwa na ngazi yoyote iliyopo juu yake.
  - (2) Bila ya kuathiri Ibara ndogo ya (2) ya ibara ya 94, mapendekezo yote ya kuimarisha chama yanaweza pia yakatoka katika kikao kimoja na kufanyiwa kazi na kikao hicho na kwamba kinaweza pia kutoa uamuzi wake ambao unaweza kusahihishwa au kubatilishwa na kikao chochote kilichopo juu yake.

- (3) Maamuzi yoyote yanayotolewa na ngazi yoyote ile yatakuwa sahihi na halali hadi hapo maamuzi hayo yatakapobatilishwa au kutenguliwa na vikao halali vya ngazi iliyoko juu yake.

Utatuzi wa Migogoro 96. (1) Pale ambapo pametokea mgogoro wa aina yoyote ile:-

- a) Baina ya mwanachama na mwanachama; au
- b) Baina ya Tawi na Tawi au ngazi nyingine yoyote.

Na ikiwa Chama kinahisi ni vyema kwa mgogoro huo kusawazishwa kirafiki na kidugu bila ya kutumia Kamati za Maadili, basi Kamati Kuu ya Taifa inaweza kuutatia mgogoro huo kwa njia ya usuluhisho baina ya pande hizo mbili kwa kuteua Kamati Maalum kwa ajili hiyo.

- (2) Kamati Kuu inaweza kuweka utaratibu na mwongozo wa kuzingatia wakati wa uteuzi wa wajumbe wa Kamati hiyo ambapo haitozidi wajumbe watano angalau mmoja wao akiwa mwanamke.

- (3) Mwanachama au Kiongozi yeyote yule anaweza kuchukuliwa hatua za kinidhamu zifuatazo:-

- (i) Karipio;
- (ii) Karipio kali;
- (iii) Onyo;
- (iv) Onyo kali;
- (v) Onyo la maandishi;
- (vi) Kuachishwa nafasi ya uongozi aliyonayo katika Chama;
- (vii) Kusimamishwa uanachama kwa kipindi kisichozidi miezi sita;
- (viii) Kusimamishwa uanachama kwa kipindi kisichozidi miezi sita huku akiwa chini ya uangalizi maalum;
- (ix) Kusimamishwa kugombea nafasi yoyote ile katika Chama au nafasi ya serikali kwa tiketi ya Chama kwa kipindi kisichozidi miaka miwili;
- (x) Kufukuzwa uanachama.

- (4) Halmashauri Kuu ya Taifa au Kamati Kuu au chombo kingine chochote kilicho na mamlaka ya kuchukua hatua za kinidhamu chini ya Katiba hii, kinaweza kuchukua hatua za kinidhamu kwa mpangilio ulioelezwa katika ibara ya 96 ya Katiba hii, kuchukua hatua yoyote ile miongoni mwa hizo au zaidi,

kutegemea uzito wa kosa alilotuhumiwa nalo mwanachama au kiongozi mradi tu chombo kinachochukua hatua hizo kiwe kimeridhika kwamba kosa hilo limetendeka.

- (5) Maamuzi yoyote ya hatua za kinidhamu yaliyochukuliwa dhidi ya mwanachama au kiongozi wa Chama, yanaweza kukatiwa rufaa kwa ngazi ya rufaa iliyoko juu yake kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii ndani ya siku kumi na nne (14) tangu siku uamuzi ulipotolewa.
- (6) Makosa yanayoweza kuchukuliwa hatua za kinidhamu ni pamoja na:-
- (i) Kukiuka miiko na maadili ya uongozi kama yalivyoainishwa katika Kanuni za Mwenendo na Maadili ya Viongozi zitakazotungwa mara kwa mara na Halmashauri Kuu ya Taifa;
  - (ii) Kukataa kutekeleza wajibu au majukumu ya Kikatiba;
  - (iii) Kufanya fujo au kutoa vitisho dhidi ya mwanachama au kiongozi mwingine;
  - (iv) Kughushi au kutoa taarifa za uongo kuhusu mahesabu au madai ya uongo kwa lengo la kujipatia fedha kwa njia isiyo halali;
  - (v) Kuharibu mali ya Chama kwa makusudi;
  - (vi) Kupinga Itikadi, Falsafa, Misingi, Katiba au Sera za Chama katika majukwaa ya kisiasa;
  - (vii) Kusababisha mgawanyiko ndani ya Chama;
  - (viii) Kufanya kitendo chochote ambacho kinagharimu au kuharibu taswira ya Chama au Taifa katika umma.
- (7) Kwa madhumuni ya kifungu hiki, viongozi watokanao na Chama ni:-
- (i) Naibu Katibu Mkuu;
  - (ii) Mjumbe wa Halmashauri Kuu ya Taifa;
  - (iii) Mjumbe wa Bodi ya Wadhamini;
  - (iv) Waziri Mkuu anayetokana na Chama;
  - (v) Kiongozi wa Upinzani Bungeni anayetokana na Chama;
  - (vi) Makamu wa Rais wa Zanzibar anayetokana na Chama;
  - (vii) Kiongozi wa Upinzani katika Baraza la Wawakilishi anayetokana na chama;

- (viii) Mbunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano anayetokana na Chama;
- (ix) Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi anayetokana na Chama;
- (x) Mwenyekiti na Makamu Mwenyekiti wa Ngome;
- (xi) Katibu na Naibu Katibu wa Ngome;
- (xii) Mwenyekiti wa Kamati ya Maadili;
- (xiii) Katibu na Naibu Katibu wa Kamati ya Maadili;
- (xiv) Kiongozi mwingine yeyote wa Chama na Serikali wa ngazi yoyote ile.

SEHEMU YA SITA

KUSITA KWA MWANACHAMA, KUJIUZULU UONGOZI NA KUFUKUZWA UANACHAMA

*Kuacha au
Kuachishwa
Uanachama*

97. (1) Mwanachama yeyote atasita kuwa mwanachama ikiwa:-

- (a) Atajiuzulu mwenyewe;
  - (b) Atafukuzwa au kuachishwa uanachama na Tawi lake kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii;
  - (c) Atafukuzwa au kuachishwa uanachama na Mkutano Mkuu wa Taifa au Kamati Kuu ya Taifa au Halmashauri Kuu ya Taifa kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii;
  - (d) Atasita kulipa ada kwa kipindi cha mwaka mmoja mfululizo;
  - (e) Atasita kuheshimu Katiba ya Chama au kuheshimu masharti ya uanachama;
  - (f) Atachukua uraia wa nchi nyingine;
  - (g) Atakuwa mwanachama wa Chama kingine cha siasa;
  - (h) Atafariki dunia.
- (2) Mtu yeyote aliyekoma uanachama chini ya Ibara ya 97 (1) (b), (c), (d) au (e) ataweza kukata rufaa kwa ngazi ya juu yake, isipokuwa ijulikane tu kwa wale waliofukuzwa au waliothibitishwa kufukuzwa kwao na Mkutano Mkuu wa Taifa basi hakuna chombo chochote kingine katika Chama kitakachozungumzia uamuzi huo.
- (3) Mtu yeyote anayepoteza uanachama wake chini ya Ibara ya 97 au ibara nyingine yoyote chini ya Katiba hii atapoteza haki zake zote za uanachama na

hatorudishiwa ada, zawadi, au ruzuku yoyote au kitu kingine chochote alichokitoa kwa Chama kabla ya kupoteza uanachama wake.

- (4) Uwezo wa kumuachisha uanachama yeyote wa kawaida au Kiongozi wa Chama wa Tawi uko mikononi mwa Tawi lake au Kamati Kuu ya Taifa au Halmashauri Kuu ya Taifa au Mkutano Mkuu wa Taifa.
- (5) Mwanachama yeyote ambaye ana wadhifa katika Chama au Serikali (kiongozi kwa tiketi ya Chama) anaweza kuachishwa au kufukuzwa uanachama na Halmashauri Kuu ya Taifa au Mkutano Mkuu wa Taifa kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii.
- (6) Mwanachama yeyote aliyesimamishwa uanachama kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii hatoweza kugombea nafasi ya uongozi wowote ule wa Chama au Serikali kupitia Chama mpaka ipite miezi sita tangu siku aliyosimamishwa.
- (7) Mwanachama yeyote aliyejiuzulu au aliyeachishwa au aliyefukuzwa uanachama anaweza kujiunga tena na Chama baada ya kupita miezi sita tangu aachishwe ikiwa atapeleka maombi yake kwa Tawi husika na kukubaliwa.

Namna ya Kujuzulu

98. (1) Mwanachama yeyote anaweza kutumia haki yake ya Kikatiba kwa kujuzulu uanachama au uongozi katika Chama.
- (2) Mwanachama atahesabiwa kuwa amejiuzulu na atakoma kuwa mwanachama:-
  - (a) Pindi anapotangaza hadharani uamuzi wake wa kutoendelea kuwa mwanachama na uanachama wake utakoma mara moja tangu siku alipotangaza; au
  - (b) Pindi akiandika barua kwa mamlaka ya Chama na barua hiyo kupokelewa.

Kufukuzwa Uanachama

99. (1) Mwanachama yeyote anaweza kuachishwa au kufukuzwa uanachama ama na Tawi lake au na Kamati Kuu au Halmashauri Kuu ya Taifa au Mkutano Mkuu wa Taifa kwa mujibu wa utaratibu uliowekwa chini ya Katiba hii.

- (2) Mwanachama yeyote ambaye ana wadhifa katika chama au serikali kwa tiketi ya Chama hiki anaweza kuachishwa au kufukuzwa uanachama na Halmashauri Kuu ya Taifa au Mkutano Mkuu wa Taifa kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii.
- (3) Mwanachama yeyote aliyesimamishwa uanachama kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii hatoweza kugombea nafasi ya uongozi wowote ule wa Chama au wa Serikali kwa kupitia Chama, mpaka ipite miezi sita kuanzia siku aliyosimamishwa.
- (4) Mwanachama yeyote aliejiuzulu au aliyefukuzwa au aliyeachishwa uanachama anaweza kwa hiari yake na ikiwa bado anayakubali masharti ya uanachama, kujiunga tena na Chama hiki baada ya miezi sita tangu aachishwe au afukuzwe au alipojiuzulu uanachama.
- (5) Mwanachama yeyote aliyepoteza uanachama wake kwa njia yeyote ile atapoteza haki zake zote za mwanachama na hatorudishiwa ada, zawadi, ruzuku au kitu kingine chochote alichokitoa kabla ya kupoteza uanachama isipokuwa ijuilikane tu kwamba ikiwa mwanachama huyo alikuwa na kitu chochote cha Chama, iwe mali, vifaa, chombo cha moto au cha aina nyingine yoyote basi atalazimika kuirejesha mali au chombo hicho kwa Katibu wa ngazi aliyopelekea barua yake ya kujiuzulu.

SEHEMU YA SABA

JUMUIYA ZA WABUNGE, WAWAKILISHI NA MADIWANI

- Jumuiya ya Wabunge, Wawakilishi na Madiwani*
100. (1) Wabunge wote wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania walioingia katika Bunge hilo kwa tiketi ya Chama hiki kwa pamoja wataunda jumuiya ya Wabunge wa “ACT Wazalendo” katika Bunge hilo.
- (2) Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi la Zanzibar walioingia katika Baraza la Wawakilishi kwa tiketi ya Chama hiki kwa pamoja wataunda jumuiya ya Wawakilishi wa “ACT Wazalendo” katika Baraza hilo.

- (3) Madiwani wote waliochaguliwa kwa tiketi ya Chama wataunda jumuiya ya Madiwani wa “ACT Wazalendo”.
- (4) Jumuiya za Wabunge, Wawakilishi na Madiwani wa ACT Wazalendo zinaweza kukutana mara kwa mara au inapotokea haja na umuhimu wa kufanya hivyo kwa ajili ya kujadili masuala muhimu ya Chama katika Kata, Majimbo na au Mikoa yao au kwa kujadili mambo mengine ambayo Chama kwa kupitia ngazi zake kitaelekeza.

*Kiongozi wa
Wabunge
Wawakilishi na
Madiwani*

101.

- (1) Jumuiya ya Wabunge na/au ya Wawakilishi wa Chama itaongozwa na kiongozi atakayepatikana kwa mujibu wa taratibu za Bunge na za Baraza la Wawakilishi na taratibu zilizowekwa na Kamati Kuu ya Taifa.
- (2) Jumuiya ya Wabunge au ya Wawakilishi wa Chama inaweza kutunga Kanuni na taratibu zake ambazo Wabunge au Wawakilishi hao watahisi zinafaa kwa uendeshaji mzuri wa shughuli zao katika Bunge au katika Baraza la Wawakilishi, ila tu Kanuni hizo ni lazima zithibitishwe na Katibu mwenye dhamana ya Bunge au Baraza la Wawakilishi kabla ya kuanza kutumika kwa Kanuni hizo.
- (3) Jumuiya ya Wabunge au Wawakilishi zitaweka Kanuni zao za Uchaguzi wa watakaowawakilisha au watakaolingia katika nafasi mbalimbali zilizowekwa katika Majimbo au Mikoa au Kitaifa kwa mujibu wa matakwa ya Katiba hii.
- (4) Madiwani wote watajigawa kwa mpangilio ufuatao:-
  - (a) Diwani wa Kanda;
  - (b) Diwani wa Mikoa ambayo Kamati Kuu itaagiza kuwepo na kwamba kila kundi litachagua Mwenyekiti wake ambaye atakuwa na dhamana na muwajibikaji mkuu wa Madiwani wote wa kundi lake.
- (5) Kiongozi wa Wabunge au wa Wawakilishi au wa Madiwani wanaotokana na Chama watahakikisha kuwa Wabunge wote kutoka ACT pamoja na Wabunge wa Viti Maalum, au Wawakilishi wote kutoka ACT pamoja na Wawakilishi wa Viti Maalum

au Madiwani wote kutoka ACT pamoja na Madiwani wa Viti Maalum wanachangia Chama kwa kila mwezi kutokana na mshahara wake pamoja na kuchangia katika malipo yake ya kiinua mgongo na posho za kumalizia muda (winding up allowance) kwa mujibu wa utaratibu utakaowekwa ndani ya Mkataba wao ambao utawekwa ndani ya Kanuni zitakazotungwa na Kamati Kuu na kuidhinishwa na Halmashauri Kuu.

SURA YA TANO

UCHAGUZI NA TARATIBU ZAKE KATIKA CHAMA, ELIMU KWA WANACHAMA

- Uchaguzi wa Viongozi wa Chama*
102. (1) Mgombea yeyote yule anayetaka kugombea nafasi yoyote ile ya Chama au ya Serikali kupitia tiketi ya Chama katika ngazi ya Tawi, Kata, Jimbo, Wilaya au Taifa atafuata utaratibu chini ya Kanuni zitakazotungwa na Halmashauri Kuu ya Taifa kwa ajili hiyo.
- (2) Halmashauri Kuu ya Taifa inapoona inafaa itatunga Kanuni za Uchaguzi mara kwa mara kwa ajili ya chaguzi zilizoelezwa katika ibara ndogo ya (1) hapo juu au chaguzi nyingine zozote zinazoweza kutokea ndani ya Chama katika ngazi yoyote ile.
- (3) Uchaguzi Mkuu wa Chama utafanyika kila baada ya miaka mitano, lakini chaguzi nyingine ndogo ndogo zinaweza kufanyika wakati wowote ule ambapo Halmashauri Kuu ya Taifa au Kamati Kuu ya Taifa itaelekeza.
- (4) Pale ambapo Mkutano Mkuu umepelekwa mbele au kurudishwa nyuma kwa mujibu wa Ibara ya 62(1) na (2) na kwamba Mkutano huo umeambatana na uchaguzi wa ndani ya Chama basi viongozi wanaohusika wataendelea kushika nafasi zao hadi uchaguzi utakapokamilika na shughuli zao zote zitakuwa halali kwa mujibu wa Katiba hii ila ijulikane pia kuwa endapo Mkutano Mkuu umerudishwa nyuma basi uchaguzi utafanyika hata kama kipindi cha miaka mitano hakijatimia.
- Wajibu wa Chama Kuelimisha*
103. Bila ya kuathiri masharti ya Sheria ya Vyama vya Siasa au Sheria nyingine yoyote ya Nchi, Chama katika ngazi yoyote kitakuwa na wajibu na jukumu pale ambapo kimepata uwezo na nafasi ya kuwaelimisha wanachama wake kwa kadri itakavyowezekana mafunzo hayo yatalenga:-
- (a) Kujua, kujitambua na kuelewa elimu ya uraia na nidhamu ya kazi;

- (b) Kuheshimu na kukosoa mawazo ya wengine kwa misingi ya ukweli na heshima kwa minajili ya kuweka nidhamu nzuri katika Chama;
- (c) Kuelewa haki yake ya kusikilizwa, kujitetea na kukata rufaa juu ya maamuzi yoyote yaliyochukuliwa dhidi yake;
- (d) Kutetea na kutekeleza usawa na haki mbele ya sheria kwa lengo la kuleta maelewano na utendaji wa kinidhamu katika Chama;
- (e) Kuelewa vyema haki na wajibu wa mwanachama kupiga kura na namna ya kulinda kura yake na ya viongozi wake na ya Chama chake wakati na baada ya kupiga kura;
- (f) Kuelewa kanuni zilizotungwa kuhusiana na uchaguzi wa chama ndani ya chama na uchaguzi wa serikali na kuwa tayari wakati wowote kuziheshimu kanuni hizo na kuzifanyia kazi inapohitajika.

*Masharti ya
Kuchaguliwa
na Kipindi cha
Uongozi*

104. (1) Kipindi cha uongozi wa Chama kitakuwa miaka mitano kwa ngazi zote isipokuwa kama kiongozi huyo ameshindwa kazi aliyopewa kwa mujibu wa Katiba hii na Kanuni za Chama na iwapo kiongozi amechukua nafasi ya kiongozi aliyeondoka madarakani, kiongozi huyo atamalizia muda uliobaki kwa kipindi cha miaka mitano na anaweza kugombea kwa kipindi kingine.
- (2) Iwapo kipindi cha uongozi kimemalizika na kuna sababu za msingi na za kitaifa kusababisha kwamba uchaguzi wa viongozi hao hauwezi kufanyika basi muda wa uongozi utaendelea kwa kipindi kingine cha miezi sita (6) na isiyozidi miezi kumi na mbili (12) na baada ya hapo ni lazima uchaguzi mpya uitishwe.
- (3) Mwanachama atakuwa na fursa sawa na mwanachama mwingine yeyote ya kuchagua na au kuchaguliwa kushika nafasi ya uongozi katika Chama na Serikali kupitia chama katika ngazi yoyote ile.
- (4) Ukomo wa uongozi kwa nafasi za kuchaguliwa ndani ya Chama utakuwa kwa miaka kumi (10) ya vipindi viwili vya miaka mitano (5) isipokuwa tu kiongozi aliyefikia ukomo wa uongozi anaweza kugombea tena nafasi aliyofikia ukomo baada ya kupita na

kumalizika awamu moja ya uongozi tokea tarehe aliyofikia ukomo.

- (5) Mwanachama mpya wa Chama ataweza kuchaguliwa au kuteuliwa kushika nafasi ya uongozi katika Chama kwa ngazi yoyote ile na pale ambapo pameanzishwa Tawi jipya na ambapo wanachama wa Tawi hilo wote ni wapya, basi viongozi wa muda wa Tawi watachaguliwa na watahika madaraka kwa kipindi kisichopungua miezi sita (6) na kisichozidi miezi kumi na mbili (12) ambapo itabidi viongozi wa kudumu wa Tawi wachaguliwe.

SURA YA SITA

FEDHA ZA CHAMA, MAPATO NA MALI ZA CHAMA

*Fedha,
Mapato na
Mali za Chama*

105. (1) Chama kitajipatia mapato yake kutokana na vyanzo na njia zifuatazo:-
- (a) Ada na viingilio vya wanachama;
  - (b) Michango ya hiari ya wanachama na wafuasi wa Chama;
  - (c) Ruzuku kutoka Serikalini;
  - (d) Michango ya Wabunge, Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi, Madiwani na Viongozi wengine wa Serikali wanaotokana na Chama kwa njia na utaratibu utakaowekwa na Halmashauri Kuu ya Taifa;
  - (e) Misaada na ruzuku kutoka ndani na nje ya nchi;
  - (f) Mikopo, ruzuku au misaada kutoka Chama, chombo, taasisi, mtu binafsi au mahali pengine popote ndani au nje ya nchi;
  - (g) Mapato yanayotokana na hisa, miradi halali ya Chama, biashara, tafrija, michango au shughuli yoyote halali ama ya ndani au nje ya nchi;
  - (h) Chanzo kingine chochote kile ambacho Halmashauri Kuu ya Taifa ya Chama itaidhinisha.
- (2) Mali za Chama ni pamoja na:
- (a) Mali zote zinazohamishika na zisizohamishika;
  - (b) Hisa za Chama katika miradi ya kiuchumi;
  - (c) Mali za Ngome za Chama na Taasisi nyingine yoyote ilioanzishwa na Chama.
- (3) Utaratibu wote uliowekwa katika sura hii unaohusiana na fedha za Chama, mapato na mali za Chama utatekelezwa kwa mujibu wa matakwa ya Sheria ya Vyama vya Siasa pamoja na marekebisho ya Sheria hiyo yatakayofanywa mara kwa mara na pia Chama kitatilia maanani Sheria nyingine za nchi inazohusiana na masuala ya fedha, mapato na mali za taasisi.

- (4) Bila ya kuathiri ibara nyingine yoyote ya Katiba hii kutakuwa na bajeti ya Chama yenye kuonesha matumizi ya kawaida na ya kimaendeleo ya kila mwaka.
- (5) Kwa kuzingatia matakwa ya Sheria ya Vyama vya Siasa kuhusu ruzuku ya Serikali na matumizi yake na pia matumizi ya Chama kwa ujumla Katibu anayehusika na fedha na uchumi wa Chama ataweka mahesabu yake vizuri kwa kila mwaka kwa ajili ya kukaguliwa na mkaguzi wa ndani na mkaguzi wa serikali, na baadaye ripoti ya ukaguzi huo kuwasilishwa kwa msajili wa vyama vya siasa kwa kuzingatia matakwa ya Sheria zinazohusika.

Malipo na Utaratibu wake

106.

- (1) Malipo yote ya Chama ngazi ya Taifa yatawasilishwa katika ofisi ya Katibu Mkuu na kwa ngazi nyingine za Chama malipo hayo yatawasilishwa katika ofisi za Makatibu wa Chama wa ngazi husika.
- (2) Halmashauri Kuu ya Chama inaweza kutunga Kanuni juu ya upatikanaji na utozwaji wa fedha kwa wanachama kwa njia ya michango au vinginevyo pamoja na kubuni na kusimamia miradi ya uzalishaji ya Chama pamoja na Kanuni za matumizi na udhibiti wa fedha na miradi hiyo.
- (3) Kutakuwa na Kanuni za Fedha za Chama zitakazotungwa na Halmashauri Kuu ya Chama Taifa zitakazoainisha utaratibu wa fedha ndani ya Chama kwa kuzingatia kwamba:-
  - (a) Kutakuwa na Idara ya Ukaguzi wa ndani wa Hesabu za Chama;
  - (b) Hesabu za Chama zitakaguliwa kila mwaka na Kampuni ya Wakaguzi wa Nje itakayoteuliwa na Kamati Kuu;
  - (c) Hesabu za Chama zitawasilishwa katika vikao vya Chama, Msajili wa Vyama vya Siasa na Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Serikali kwa mujibu wa Sheria;
  - (d) Katibu wa Fedha atatoa taarifa kwa umma kuhusu taarifa ya fedha ya Chama kila baada ya muda maalum kama itakavyoelezwa na Halmashauri Kuu.

SURA YA SABA

MENGINEYO

SEHEMU YA KWANZA

MAREKEBISHO YA KATIBA NA KANUNI

*Marekebisho
ya Katiba*

107. (1) Mkutano Mkuu wa Taifa unaweza, pindi ukiona inafaa kutunga, kurekebisha au kusahihisha Katiba ya Chama.
- (2) Marekebisho ya Katiba ya Chama yatakuwa kwa utaratibu na mpangilio ufuatao:-
- (a) Mapendekezo ya mabadiliko yoyote ya Katiba yatafanywa na Halmashauri Kuu ya Taifa kabla ya kuidhinishwa na Mkutano Mkuu wa Taifa.
  - (b) Mapendekezo yoyote ya mabadiliko ya Katiba yataanzia ngazi za ACT Tawi kwa wanachama kutoa maoni ambapo yataratibiwa na ngazi za Chama na kisha kufikishwa katika ngazi za Kamati Maalum za Kamati Kuu kujadiliwa na kuchambuliwa na kuchakatwa kabla ya kufikishwa katika Halmashauri Kuu ya Taifa ambayo itayawasilisha katika Halmashauri Kuu itakayoandaa Rasimu ya mapendekezo kwa Mkutano Mkuu.
  - (c) Mkutano Mkuu ndio chombo chenye mamlaka ya kubadili Katiba.
- (3) Kwa madhumuni ya Ibara hii, marekebisho ya Katiba yanajumuisha:-
- (i) Kufuta na kutunga upya Katiba;
  - (ii) Kurekebisha au kubadilisha sehemu ya Katiba au sura moja au sehemu ya sura hiyo; na
  - (iii) Kuondoa neno, sentensi na badala yake kuweka upya neno au maneno, sentesi au sehemu ya sentesi katika Katiba hiyo.
- (4) Pale ambapo pana makosa ya uchapaji au pamejitokeza upungufu wa herufi katika neno (printing or typographical error) na kwamba makosa hayo au upungufu huo umejitokeza baada ya Katiba hii kuchapwa basi makosa hayo na upungufu huo unaweza kusahihishwa wakati wowote ule baada ya kupata idhini ya Halmashauri Kuu ya Taifa.

- (5) Maamuzi ya Ibara ya 107(1) ya Katiba hii yatakuwa halali iwapo theluthi mbili (2/3) ya wajumbe kutoka Tanzania Bara na theluthi mbili (2/3) ya wajumbe kutoka Zanzibar waliohudhuria katika Mkutano Mkuu watayakubali na kuyaunga mkono marekebisho hayo.
- (6) Katiba hii au marekebisho ya Katiba hii au sehemu ya Katiba hii inaweza kutafsiriwa kwa lugha ya Kiingereza au kwa lugha nyingine yoyote panapo haja na ulazima wa kufanya hivyo lakini pale ambapo patatokea mgongano baina ya tafsiri ya Kiswahili na ile ya Kiingereza au lugha nyingine iliyotafsiriwa, tafsiri ya Kiswahili ndio itakayochukuliwa kuwa ni sahihi.
- (7) Pale ambapo pana haja ya kutafsiri Katiba hii yote kwa lugha ya kiingereza na kuifanya kuwa ni tafsiri halali ya Katiba, basi tafsiri hiyo itapaswa kwanza kuidhinishwa na Mkutano Mkuu.

*Kanuni
Chama*

za

108. (1) Bila ya kuathiri masharti ya vifungu vingine vya Katiba hii au masharti ya Sheria ya Vyama vya Siasa au Sheria nyingine za nchi, Kamati Kuu inaweza kutunga Kanuni za Chama au mwongozo wa Chama kwa ajili ya utekelezaji mzuri wa sera na malengo ya Chama kwa kuzingatia misingi ya Katiba hii.
- (2) Kanuni zote zilizotungwa na Kamati Kuu zitapelekwa Halmashauri Kuu ya Taifa kwa ajili ya kuidhinishwa kabla ya kuanza kutumika.
- (3) Mgongano wowote utakatokea baina ya Kanuni au Mwongozo wa Katiba au Sheria na Katiba ya nchi basi:-
- (i) Katiba na Sheria za nchi zitachukua nafasi ya kwanza;
  - (ii) Katiba hii ya Chama itatamalaki mbele ya Kanuni na Miongozo ya Chama.
- (4) Halmashauri Kuu inaweza ikiona kuna haja na ulazima wa kufanya hivyo kuzifanyia marekebisho au kuzifuta Kanuni au Miongozo hiyo ili kuendana na mahitaji ya wakati, na kwa madhumuni ya ibara ndogo hii, marekebisho ya Kanuni au Muongozo ni pamoja na;

- (i) Kuzifuta zote na kuweka Kanuni au Miongozo mipya;
- (ii) Kurekebisha au kusahihisha sehemu ya Kanuni au Miongozo hiyo na kuiweka nyingine badala yake.

SEHEMU YA PILI

KUKAIMU MADARAKA, KUKASIMU MADARAKA, KUVUNJWA KWA CHAMA NA MAMBO MENGINEYO

*Kukaimu
Madaraka*

109. (1) Pale ambapo mwanachama yeyote wa Chama mwenye madaraka kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii, kwa sababu yoyote ile, hawezi kutekeleza kazi zake kwa muda, au amesimamishwa au kuvuliwa madaraka kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii, mamlaka iliyo na uwezo wa uchaguzi au uteuzi wa nafasi hiyo inaweza kumteua mwanachama mwingine mwenye sifa zinazohitajika kukaimu madaraka hayo.
- (2) Pale mbapo nafasi ya Katibu wa Mkoa iko wazi kwa sababu yoyote ile, Katibu wa Idara inayohusiana na Kampeni na Uchaguzi ndiye atakayekaimu nafasi ya Katibu wa Mkoa.
- (3) Utaratibu wa kukaimu ulioelezwa katika Ibara ya 109(2) kwa Katibu wa Mkoa, utatumika pia kwa Katibu wa Jimbo, Kata na Tawi.
- (4) Kukaimu kwa madaraka hayo kutasita mara tu baada ya mtu aliyekaimiwa atakaporudi katika nafasi yake au mwanachama mwingine kuchaguliwa au kuteuliwa kujaza nafasi hiyo, na kwa vyovyote vile kukaimu huko hakutozidi vipindi viwili vya miezi sita kwa kila kipindi bila nafasi hiyo kujazwa kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii.

*Kuvunjwa
Chama*

110. (1) Kuvunjwa kwa Chama ni moja kati ya maamuzi muhimu na utaratibu wake wa upigaji kura utakuwa kama ulivyoelezwa chini ya ibara ya 67(4) na (5) ya Katiba hii.

- (2) Katika tukio la kuvunjwa kwa Chama, Bodi ya Wadhamini ya Chama itahodhi mali zote za Chama na kipaumbele kitakuwa ni kulipia madeni yote ya Chama. Endapo kutakuwa na salio lolote la mali ya Chama baada ya kulipa madeni yote, salio hilo litawasilishwa au kukabidhiwa kwa taasisi yoyote ambayo shughuli zake zinalingana na misingi iliyoanzisha Chama hiki kama itakavyoamuliwa na Bodi ya Wadhamini.
- (3) Katika tukio la kuvunjwa kwa Chama kwa nia ya kuungana na Chama kingine cha Siasa, Bodi ya Wadhamini ya Chama itahodhi mali yote ya Chama na kuitumia mali hiyo kulipia madeni yote ya Chama. Endapo kutakuwa na salio lolote la mali ya Chama baada ya kulipa madeni ya Chama salio hilo litatumika kufuatana na azimio la kuvunja Chama ili kuungana na chama kingine.

*Ofisi
Zilizoanzishwa*

111. Ofisi yoyote maalum itakayoanzishwa na Halmashauri Kuu ya Taifa itasimamiwa na Afisa Mtendaji mwenye ujuzi wa kutosha kusimamia kazi za ofisi hiyo lakini italazimu Halmashauri Kuu ya Taifa ipeleke taarifa ya kuanzishwa kwa Ofisi hiyo katika kikao kinachofuata cha Mkutano Mkuu wa Taifa.

*Akidi na
uhalali wa
Vikao*

112. (1) Isipokuwa kama imeelezwa vinginevyo katika Katiba hii:-
- (a) Kiwango cha Wajumbe cha kuhalalisha kikao chochote cha Chama katika ngazi yoyote ile itakuwa akidi ya nusu ya wajumbe wa kikao hicho;
- (b) Vikao vyote vitaendeshwa na Mwenyekiti wa Kikao husika na ikiwa hayupo kikao kitaendeshwa na Makamu Mwenyekiti na yeye ikiwa hayupo basi wajumbe wa kikao hicho watamchagua kwa wingi wa kura mjumbe mwingine yeyote ili awe Mwenyekiti wa muda;
- (c) Wajumbe wanaweza kuitisha kikao chochote endapo tu asilimia sabini na tano (75%) ya wajumbe wa kikao hicho watatia sainsi kikao hicho kiitishwe;

- (d) Bila kuathiri yaliyomo katika ibara ndogo ya (c) hapo juu, wajumbe wanaohitaji kikao hicho lazima waoneshe kuwa vongozi katika ngazi husika wameshindwa kuitisha vikao hivyo zaidi ya mara tatu kwa mujibu wa Katiba nao utaratibu wa kuitisha vikao vya namna hiyo utafafanuliwa kwenye Kanuni za Chama.
- (2) Uamuzi wowote ule utafikiwa kwa zaidi ya nusu ya kura za wajumbe halali wa kikao husika.
- (3) Ibara ndogo ya (2) ya Ibara hii haitoathiri uamuzi unaofikiwa kwa njia ya muafaka au maridhiano.
- (4) Katika shughuli za uchaguzi wowote ule kura zitakuwa za siri.
- (5) Masharti ya kifungu hiki hayatoathiri masharti ya vifungu vingine vyovyote vya Katiba hii ambavyo vimetoa masharti ya upigaji kura juu ya suala lolote.
- Mialiko kwa Wadau, Wataalam na Watu Wengine* 113. Kikao chochote cha Chama katika ngazi yoyote ile kitakuwa na uwezo wa kuwakaribisha watu wasiokuwa wajumbe wa kikao hicho, ikiwa ni pamoja na wataalamu na wadau, kwa madhumuni ya kuwasikiliza au kwa ajili ya kupata ushauri wa kitaalamu au ushauri mwingine kutoka kwao ambapo watu au wadau waliokaribishwa hawatakuwa na haki ya kushiriki katika kutoa maamuzi au kupiga kura.
- Uwezo wa Kuunda Kamati* 114. (1) Kikao chochote katika ngazi yoyote ile kinaweza, kuunda Kamati na/au Tume ya muda kwa ajili ya kuchunguza jambo au kufanya shughuli yoyote itakayoelekezwa kufanywa na kikao chenyewe kwa kuzingatia kwamba Tume iliyoundwa ni lazima kupewa majukumu yaliyo wazi (hadidu rejea) na kupewa muda kukamilisha kazi yake.
- (2) Uhalali wa Kamati na/au Tume ya muda utakwisha pale inapowasilisha taarifa yake na kupokelewa na kikao kilichounda, isipokuwa muda wa Kamati au Tume ya muda unaweza kuongezwa na kikao kilichounda ikiwa pana haja hiyo.

- Wajibu wa Kiongozi wa Serikali kwa Tiketi ya Chama*
115. (1) Kiongozi yeyote wa Serikali kwa tiketi ya Chama atawajibika kusaini mkataba wa ahadi kwa Chama na atalazimika kufanya yafuatayo:-
- (a) Kukichangia Chama kwa utaratibu utakaowekwa kwa mujibu wa Kanuni zilizotungwa na Kamati Kuu au Halmashauri Kuu kushiriki katika shughuli zote za Chama;
  - (b) Kutunza maadili na taratibu za Chama;
  - (c) Kutoa taarifa za utendaji wa shughuli zake za kikazi mbele ya Kamati Kuu au Sekretarieti ya ngazi yake inayomhusu; na
  - (d) Kufanya jambo jingine lolote atakaloagizwa na Chama, kwa utaratibu maalum utakaowekwa na Halmashauri Kuu ya Taifa.
- (2) Ikiwa kiongozi hatatekeleza moja au zaidi ya moja ya mambo yaliyoainishwa katika ibara ndogo ya (1) hapo juu, Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza kumchukulia hatua yoyote ya kinidhamu kwa kadri itakavyoona inafaa kwa mujibu wa Katiba na Kanuni za Chama zinazohusika.
- Mahudhuria ya Kikao cha Chama*
116. (1) Mjumbe wa kikao anawajibika kuhudhuria vikao vyote vya kikatiba ambavyo yeye ni mjumbe na pale ambapo hatohudhuria kwa sababu maalum itambidi amuarifu Katibu wa kikao husika kwa njia za mawasiliano zinazokubalika pamoja na sababu za kutokuhudhuria kwake.
- (2) Mjumbe asiyehudhuria vikao vya kikatiba vitatu (3) mfululizo bila taarifa na sababu inayokubalika atasita kuwa mjumbe wa kikao hicho hadi hapo atakapojadiliwa na kikao kinachohusika na ama kusamehewa au kuchukuliwa hatua za kinidhamu kama zilivyoielezwa chini ya kifungu cha 96 (3)(i)(ii) na (v).
- Kujaza Nafasi Zilizo Wazi*
117. Pale ambapo pana nafasi wazi ya mjumbe katika kikao chochote na cha ngazi yoyote ya Chama, mamlaka inayohusika itajaza nafasi hiyo kwa haraka, na kwa vyovyote si zaidi ya miezi sita (6) kwa kufuata taratibu uliowekwa.

*Kukasimu
Madaraka*

- 118.
- (1) Madaraka, uwezo na nguvu za Chama zinaweza kukasimiwa kutoka kikao cha juu kwenda kikao cha chini.
  - (2) Mkutano Mkuu wa Taifa unaweza kukasimu madaraka yake kwa Halmashauri Kuu ya Taifa isipokuwa tu yale majukumu ambayo hayawezi kukasimiwa kwa mujibu wa Sheria ya Vyama vya Siasa na Sheria nyinginezo za Nchi.
  - (3) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza kukasimu madaraka yake kwa Kamati Kuu ya Taifa isipokuwa kwa masharti yale yale yalioelezwa chini ya Ibara ndogo ya (2) ya Ibara hii.

*Uteuzi wa
Masuala ya
Kijinsia na
Makundi
Maalum*

- 119.
- (1) Pale ambapo chombo cha Chama kimepewa au Kiongozi yeyote wa Chama amepewa mamlaka ya uteuzi katika nafasi yoyote ile, basi:-
    - (a) Ikiwa nafasi ya kijinsia au utaratibu wa kijinsia haukuwekwa katika Ibara inayohusika na uteuzi huo, basi ni lazima kwa chombo hicho au kwa mteuzi huyo kuzingatia jinsia ambayo anahisi inafaa lakini kwa vyovyote vile isipungue asilimia (30%) ya idadi ya wateuliwa wote katika nafasi au sehemu hiyo.
    - (b) Katika utaratibu huo huo wa uteuzi, chombo hicho au kiongozi huyo mwenye mamlaka ya uteuzi atazingatia pia umuhimu wa kuwepo kwa nafasi ya watu wenye ulemavu angalau katika baadhi ya vyombo vya Chama.
  - (2) Halmashauri Kuu ya Taifa inaweza kutunga Kanuni juu ya utekelezaji bora wa Ibara hii kuhusiana na suala la jinsia na makundi maalum.

SEHEMU YA TATU

TAFSIRI YA MANENO MBALIMBALI NA UFAFANUZI WA BAADHI YA MANENO

- Ufafanuzi na Tafsiri ya Maneno Mbalimbali*
120. Katika Katiba hii, maneno yafuatayo yatakuwa na maana iliyopewa mbele yake isipokuwa pale ambapo imeelezwa vinginevyo:-
- (a) “Chama” Maana yake ni “ALLIANCE FOR CHANGE AND TRANSPARENCY” na kwa kifupi “ACT” au “ACT Wazalendo”
  - (b) “Haki za binaadamu” ni haki ambazo mtu yeyote anakuwa nazo tangu kuzaliwa kwake, na ni kama zilivyotangazwa katika Tamko la Umoja wa Mataifa kuhusu Haki za Binaadamu.
  - (c) “Haki za Watu” ni haki za watu ambazo hutangazwa mara kwa mara na Umoja wa Mataifa, Umoja wa Afrika, au Jumuiya nyinginezo zinazotambulika duniani.
  - (d) “Katibu Mkuu” ni Katibu Mkuu wa Chama ambaye ndiye mtendaji mkuu wa shughuli zote za Chama kitaifa.
  - (e) “Kijana” inajumuisha kijana yeyote bila kujali jinsia ambaye atakubalika na Chama kuwa ni kijana, na kama itakavyoelezwa katika Kanuni za Ngome ya Vijana.
  - (f) “Kukaimu madaraka” ina maana ya kumshikia kiongozi nafasi yake ya kazi mpaka hapo mwenye nafasi hiyo atakaporejea kazini au hadi hapo nafasi hiyo itakapojazwa kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii.
  - (g) “Idara ya Chama” ina maana ya Idara ya Chama katika ngazi mbalimbali na inajumuisha Idara za Ngome.
  - (h) “Makamu Mwenyekiti” ina maana ya Msaidizi na Mshauri wa Mwenyekiti Taifa.
  - (i) “Mwenyekiti wa Taifa” ina maana ya msimamizi Mkuu wa Chama Kitaifa.
  - (j) “Mkutano Mkuu” ina maana ya kikao chenye mamlaka ya juu kabisa ya Chama chenye maamuzi ya mwisho katika ngazi inayohusika ya Chama.
  - (k) “Kiongozi wa Chama” ina maana ya Mkuu wa Chama ambaye ana jukumu la kudhibiti sera za Chama pamoja na kutoa miongozo inayohusiana na sera.

- (l) “Liwali wa Chama” ina maana ya kiungo cha Chama baina ya uongozi wa Tawi na wananchi wa eneo lenye mkusanyiko wa Wananchi.
- (m) “Mratibu wa Chama” ina maana ya kiungo cha Chama baina ya eneo la Kanda aliyopo Mratibu huyo na ngazi ya Taifa.
- (n) “Mtumishi wa Chama” ina maana ya mwanachama aliyeteuliwa au kuchaguliwa kushika wadhifa wa uongozi au utendaji katika Chama kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii.
- (o) “Miongozo” ina maana ya maelekezo yanayowekewa utaratibu wa namna ya utekelezaji wa jambo fulani inayowekwa na Kamati Kuu.
- (p) “Viongozi Wakuu wa Kitaifa” ina maana ya Kiongozi wa Chama, Mwenyekiti wa Taifa, Makamu Mwenyekiti, Katibu Mkuu wa Chama.
- (q) “Viongozi wa Kitaifa” ina maana ya Manaibu Katibu Mkuu, Mwanasheria Mkuu wa Chama, Wajumbe wa Kamati Kuu, Wajumbe wa Halmashauri Kuu ya Taifa, Makatibu na Manaibu Makatibu wa idara za Chama katika ngazi ya Taifa, Wajumbe wa Bodi ya Wadhamini ya Chama, Mwenyekiti na Katibu wa Ngome za Chama, Mwenyekiti wa Kamati ya Maadili.
- (r) “Kiongozi wa Serikali” ni pamoja na:-
  - (i) Rais na Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano atokanaye na Chama.
  - (ii) Rais wa Zanzibar na Makamu wa Rais wa Zanzibar atokanaye na chama.
  - (iii) Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano atokanaye na Chama.
  - (iv) Waziri atokanaye na Chama.
  - (v) Mbunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania atokanaye na Chama.
  - (vi) Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi la Zanzibar atokanaye na Chama.
  - (vii) Spika au Naibu Spika na Spika au Naibu Spika wa Baraza la Wawakilishi atokanaye na Chama.
  - (viii) Diwani na Mwenyekiti wa Halmashauri ya Wilaya au Mji atokanaye na Chama
  - (ix) Kiongozi wa Serikali ya Kitongoji, Kijiji na Mtaa atokanaye na Chama.
  - (x) Meya au Naibu Meya atokanaye na Chama.

- (s) “Kutunga” ni pamoja na kufuta, kurekebisha, kubadilisha Katiba hii, ama kuongeza au kupunguza sehemu ya Ibara ya Katiba hii pamoja na kutunga Kanuni, kuzifanyia marekebisho, kuzifuta na kuweka Kanuni, kuzifanyia marekebisho, kuzifuta na kuweka Kanuni mpya.
- (t) Kila inapotajwa moja itafsiriwe kama ni wingi na kila penye wingi itafsiriwe vile vile kama ni moja.
- (u) Kila penye neno la jinsi ya jinsi ya “kike” isomwe pamoja na neno la jinsi ya “kiume” na hivyo hivyo kila penye neno la jinsia ya “kiume” pasomeke na neno la jinsi ya “kike”.
- (v) Kila anapotajwa mtu mwenye dhamana ya kazi fulani kwa kutaja madaraka ya kazi yake ifahamike kuwa mtu anayehusika ni pamoja na mtu yeyote yule anayekaimu au aliyeteuliwa kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii kushikilia dhamana ya kazi hiyo.
- (w) “Ngome” ni kitengo cha Chama cha Wanawake, Vijana na Wazee.
- (x) Kila penye neno “Ibara” basi isomeke kuwa ni “kifungu” na kinyume chake; na maneno “Ibara ndogo” kifungu kidogo yatatafsiriwa kwa ulingano huo huo.
- (y) “Sekretarieti” ina maana ya “Kamati Tendaji” ya chombo kinacho husika.

SEHEMU YA NNE

**JINA LA KATIBA, TAREHE YA KUTUMIKA NA
UHALALISHAJI WA MAMBO YALIYOKWISHAKUFANYWA
CHINI YA KATIBA HII KABLA YA KUFANYIWA MAREKEBISHO**

<i>Jina la Katiba na Kuanza Kutumika</i>	121.	Jina la Katiba hii ni Katiba ya Alliance for Change and Transparency (ACT WAZALENDO) ya mwaka 2015 toleo la mwaka 2024 na kwa Kiingereza ni “The Constitution of the” “Alliance for Change and Transparency, 2015 – (2024 Edition)”, itaendelea kutumika pamoja na marekebisho yake mara tu baada ya Mkutano Mkuu kuyapitisha.
<i>Utekelezaji wa Ibara Mbalimbali</i>	122.	Utekelezaji wa masharti ya Ibara mbalimbali za Katiba hii zinazohusu marekebisho ya uchaguzi na, au uteuzi wa wajumbe wa vikao vya Chama katika ngazi mbalimbali hautaathiri uchaguzi na, au uteuzi ambao umekwishafanyika katika uchaguzi wa Chama ndani ya Chama uliokwishamalizika wakati marekebisho haya yanapitishwa.
<i>Kuhalalisha Mambo Fulani</i>	123.	Jambo lolote lililofanywa au kutokufanywa kabla ya marekebisho ya Katiba hii, litaendelea kuwa halali chini ya Katiba hii mpaka pale ambapo jambo hilo au kitendo hicho kitakapokuwa kimerekebishwa au kubadilishwa kwa mujibu wa matakwa ya Katiba hii, na kwamba uteuzi uchaguzi, uamuzi au maelekezo mengine yoyote yaliyofanywa kabla ya marekebisho haya ya Katiba bado yatakuwa ni halali na yenye nguvu za Kikatiba hadi pale uteuzi au uchaguzi mwingine au uamuzi mwingine au maelekezo mengine yoyote yatakapokuwa yamefanywa au yametolewa chini ya matakwa ya marekebisho ya Katiba hii.
<i>Uhalalishwaji wa Kanuni</i>	124.	Kanuni zozote zilizotungwa chini ya Katiba hii kabla ya marekebisho zitaendelea kutumika, na zitakuwa halali na zenye nguvu kamili kama kwamba zimetungwa chini ya Katiba hii mpaka pale Kanuni hizo zitakaporekebishwa au kubadilishwa kwa mujibu wa matakwa ya marekebisho ya Katiba hii.

*Usawazishaji
wa makosa ya
uandishi au
uhamisho wa
Ibara kabla ya
kuchapwa
Katiba*

125. (1) Pale ambapo Katiba hii inataka kuchapwa, Mwanasheria Mkuu wa Chama atakuwa na uwezo ambao hauwezi kukasimiwa kwa mtu yeyote yule wa:-
- (a) Kufanya masahihisho yote yaliyojitokeza yanayohusika na makosa ya uandishi;
  - (b) Kufanya masahihisho ya Ibara au Ibara ndogo za Katiba hii kwa kuzipanga vizuri, au kwa kuzichanganya kuwa moja au kwa kuzitohoa kuwa mbalimbali;
  - (c) Kufanya uhamisho wa baadhi ya Ibara au Ibara ndogo kwa kadri itakavyokuwa ama kwa kuzipeleka mbele au nyuma na kuzipa namba nyingine ibara hizo au Ibara ndogo hizo;
  - (d) Kufanya jambo jingine lolote lile ambalo ni kwa ajili ya kuiweka vizuri Katiba hii ili iwe na mtiririko mzuri wa kusomeka na wenye kueleweka.
- (2) Pale ambapo masahihisho hayo au uhamisho huo wa Ibara au Ibara ndogo chini ya Ibara ya 125(1) (a), (b), (c) na (d), yanafanywa, Mwanasheria Mkuu wa Chama atahakikisha kuwa, hayabadilishi maana yoyote ile ya Ibara hiyo au hayaleti tofauti yoyote ile ya maana katika Ibara yoyote ile ya Katiba hii.
- (3) Kama kuna maamuzi yoyote yale yaliyofanywa au hatua yoyote iliyochukuliwa kwa kutumia Ibara ambayo imebadilika kuwa ya nyuma au mbele zaidi baada ya masahihisho hayo, basi maamuzi hayo yaliyofanywa au hatua hiyo iliyochukuliwa na kuzifanya Ibara hizo kusomeka tofauti baada ya kuchapwa Katiba hii, yatakuwa halali na yataafsiriwa kama yamefanywa chini ya Ibara hiyo iliyosahihishwa au iliyopelekwa mbele au nyuma.